

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Historiæ Societatis Iesv Pars ...

Clavdivs. Res extra Europam gestas, & alia quædam / suppleuit Petrus
Possinus Ex Eadem Societate ; Francisco Sacchino

Orlandini, Nicola

Romæ, MDCLXI

Liber Quintus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98261](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98261)

HISTORIAE
SOCIETATIS IESV
PARTIS QVINTAE
TOMVS PRIOR

A.C. 1585.

Liber Quintus.

Soc. 46.

ANNO 1585. lætum Romæ, & post hominum memoriam plane nouum spectaculum præbuere Legati Iaponici: quanquam Gregorij XIII. excessus haud modice lætitiã temperauit. Legati solennibus Natalijs Murcia in Hispania exactis; quoque magis fama increbescere, hoc maioribus quacumque præterhererent studijs populorum cohonestati, Alonam, hodie Alicantum, Nonis Ianuarij peruenerunt. Hinc in Italiam traiecturi, semel, atque iterum Naui conscensa in eundem repulsi sunt portum. Cum tertio conscendissent, & neque progrediendi, neque Alonam redeundi potestas esset, ad Maiorem Balearum, in portum vrbis Alcudix, magno conatu se receperunt. Cuius rei fama cum statim Insulam peragraisset, multi accurere equites, peditesque, tum spectandi causa, tum vt hospites comiter, honorificeque tractarent. Post quartum diem placido iam inuitante mari, in altum prouecti, secundo cursu ipsis Martij Kalendis in Italiam ad Ligurnum portum appellunt. Apparuit deinde resantium, moram ventorum haud frustra fuisse; namque per eam Regis Aligerij, qui maria illa magna classe percurabat, effugere manus: nec multo post turcica quædam erupere nauigia, quæ nauim Christianorum optime armis instructam, & formæ maioris capere. Ita suos Christus Legatos, quos tandiũ, tamque multis seruarat periculis, prope finem laboris perire non fuit. Franciscus Dux Magnus Hetrurix ubi appulso cognouit, salutatores misit, ac Rhedas, ad se se Pisas, ubi tum agebat, accersens. Quò cum postridie venissent, post alia magnificæ humanitatis præludia, Franciscus ad eos excipiendos ad medias Palatij Scalas occurrens, & irruens in amplexum, magnopere lætari se dixit, quod tales Proceres, adeoque longinquis ab oris, adeoque pia causa aduectos primo sibi Itolorum Principum contigisset complecti, suisque rectis, ac terris excipere. Cui ipsi responderunt, sibi quoque gaudium idem fuisse, quod tantum quæsitã tandem Italia potiti, ubi primum Naui descendissent, in ditiois eius terris pedem posuissent, cuius de amplitudine iam tum ipsa in Iaponia ex Patrum Societatis commemoratione multa cognorant. Inde Magnus Dux Mancio manu prehenso, vt erant in Iaponico habitu, ad Magnam Ducem Coniugem suam omnes deduxit. Ea quoque materna singulos caritate complexa est. Tum considerat sellis ita dispositis, vt primo loco Mancius, deinde Dux, tum alij ordine, postremus Ducis Frater Petrus Medicus consideret. Ita enim his, alijsque Hispaniæ, Italiæque Principibus placuit Christi causam in peregrinis adolescentibus honorare. Instantibus iam Cinerilibus, adeo institit Magnus Dux, vt lætiores illos ante ieiunium dies apud se agerent, vt saluo officio, quamuis properarent, proficiscerentur.

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

F F ci

1
Legati Iaponici ex Hispania solunt.

2
In Italiam perueniunt vitato periculo Turcarum.

3
Magnifice excipiuntur à Francisco Duce Magnæ Etruriæ.

4
Pontifex eorum aduentum in Urbem irget.

5
Decernit eos excipere ut legatos Regum.

6
Perueniunt Romam.

7
Excipiuntur à Generali Societatis.

ci nequiverint. Ipsi Cineribus ad Sancti Stephani templum vecti, piumque tum loco, tum ordine sacri suscipiendi cineris secundum Ducem dignitati honoribus, plenam maiestate Cæremoniam spectarunt, qua Sancti Stephani Equites in candidis togis ad solum usque promissis, purpurea ad pectus Crucis insignibus, Magno Ordinis Magistro, hoc est ipso Magno Duci, Obedientiam prostentur. Neque satis habuit Princeps Hetruscus genus omne liberalitatis in eos Pisis expromere, sed idem voluit Florentiæ, totoque dominatu suo cumulate præstari, misso ductore, qui lautia ubique præberet. Florentiæ non solum venustas Urbis eos delectavit, sed etiam cum cætera, tum Prætolinæ Villæ ingeniosa amœnitas in admirationem adduxit, quamquam magnificere potius illi Europæas res, quam suspicere se præ animi excelitate, gentis more significabant. Cum ad id loci, ubi Societatis domicilium erat, alia omnia modeste remissa essent, euitari non potuit, quin Florentiæ, ac Senis, ad publicas ædes dederentur Magni Ducis imperio. Iam dudum Nunnus Rodericus, quem supra prægressum dixi, peruenerat Romam: ex eo Iaponum aduentu cognito Gregorius, haud facile dictum est, quanta læticia completus sit. Anxit deinde iam in Italiam peruektorum, iam Hetruriam peragantium, & ad Sanctam Urbem appropinquantium fama Romæ expectationem: & Sanctissimus Pater, tanquam breuem sibi præfagiret usuram vitæ restare, per nuncios magnis imperibus obuiam missos accelerare iussit, Horatio Celso Prolegato Viterbensi dato negotio, ubi primum Pontificij patrimonij oras contingerent, ut honestum ijs comitatum, & cetera ad vitæ commoditates prolixè suppediret. Similiter de genere honoris, quo excipi eos Romæ oporteret; deliberavit. Privatim satis fore congressum Societatis Patres dicebant, tum quod hac tantum spe missi Iaponia erant, tum ne magnificere per honores eorum industriam ipsam viderentur. Verum Pontifex, cum quas legati afferbant literas, & mandatorum summam videre prius voluisset, ubi cognouit Mancium quidem à Francisco Rege Bungeni: Michaëlem à Protasio Rege Arimano: Martinum à Bartholomæo Principe Omurano mitti, ut ipsi tanquam Christi Vicario obsequium, & venerationem deferrent, statuens nihil ad regiæ legationis formam deesse, de sententia aliquot Cardinalium, quos item consulendos putavit, publice ijs Senatam, eumque in Aula regia dandum decreuit; ratus id non solum muneri, quod obibant, deberi; sed etiam, quò ornatus fieret, eò maiorem in Apostolicæ sedis gloriam cessurum; Nouellæque Iaponum Ecclesiæ incitamentum, ac probrum hæreticæ contumaciæ. Interim legati, quò propiores Romæ fiebant, hoc maiore tum hominum ad excipiendos obuiam procedentium, tum pietatis, seu nouitatis causa affluentium concursu, interuentu ingentia agmina iter habentes, spectatis ubique, Vulsini, Viterbij, Bagnari, Caprarolæ, quæcumque se ad sanctitatem, magnificentiam, & amœnitatem memoranda obtulerunt, cum ad bidui ab Urbe iter duas à Pontifice præmissas Equitum turmas obuias habuissent, deinde alias submissas à Iacobo Boncompagno Generali Ecclesiæ Sanctæ Imperatore xi. Kalendas Aprilis metam sui longissimi cursus Deo propitio contigere. Eo die quamquam de industria dilatus in noctem accessus erat, & curru velis undique demissis inuehebantur, ne decreti in posterum diem publici ingressus gratiam eorum conspectus defloraret, tamen & ad portam Flaminiam turba expectabat ingens, & exciti strepitu Equitum, & tubarum clangore multi per vias accurrere. Conuenerant ad Professorum Domum, ubi paratum ijs domicilium erat, de Societate facile ducenti; temploque iam clauso, Germanici Alumnorum concentum in gratiarum actionem parauerant: ipse Claudius Generalis ad portam Domus opperiebatur, cuius ut in sinum, complexumque Iaponeses velut in parentis amantissimi se se dedere, non potuit inter tantam, tantæque nouam læticiam, dulcissimumque pietatis sensum oculis temperari. Multo plus lacrymarum cecidit, ubi statim exclusa, quantum potuit, turba, ex domo in templum introducti, hymnusque gratulatorius suauiter, ac pie decan-

decantatus est. Subibat animos Diuina clementia, quæ ex tenebris illis Iaponiæ tot seculorum, tantam lucem fecisset: quæ tam longinquo ex Orbe, vbi paulo ante Christi ne nomen quidem erat auditum, hæc veræ religionis pignora ipsis spectanda oculis transfulisset: quæ, dum refrigescit in Europa, multorum caritas, ad eam exfuscitandam inde vsque ab extremo Oriente faces accerferet. Iphis Iaponibus multiplex erat summæ seges lætitiæ, reputantibus vnde, quo, quanta per temporum, ac locorum spatia, quam mirabili Dei custodia, omnes demum ad vnum sospites peruenissent. Nam tres euoluti erant anni, diesque insuper tres, ac triginta, cum è Iaponia Romanum hoc iter capefferant, totumque decursum iter propter varios anfractus, atque circuitus, vicies semel millium passuum millia fertur colligere; quantam amplitudinem peritiores Geographi ne toti quidem terrarum, ac maris Orbi concedunt. Postridie ad Villam Iulij Tertij Pontificis extra portam Flaminiam, vnde mos est legatis in Urbem solenni cum apparatu inuehi, tecto in curru delati, dum instrueretur pompa, Cardinalium nomine missis saluatoribus responderunt: Adfuit, & Oeconomus Pontificus Alexander Musottus, Imolensis Episcopus, qui significans Patris Sanctissimi nomine: latum ei, gratumque accidisse eorum aduentum; & cuncta, large officia deferens: addidit præterea missum se cum cæteris ex Aula, vt eos, quo par erat honore ad Sanctitatem eius deducerent. Vbi maturum fuit, præeunte equestri custodia, & Heluetiorum cohorte, dein alijs demore, inter festum tympanorum tubarumque sonitum tres Iaponij adolescentes, (namque Iulianum morbus prohibuerat) patrio ritu vestiti, suo quisque acinace succincti, insidentes equis holoserico nigro egregie phaleratis incessere. Mancij, qui ibat primus, Archiepiscopi duo tegebant latera, Michaëlem duo Episcopi, Martinum alij nobiles medios deducebant. Sequebatur inde flos nobilitatis Romanæ, & aduenarum: plenæ erant spectantium viæ, plenæ ianuæ, fenestraq; domorum; & fausta voces mirantium, beneque precantium, passim exaudiebantur. Festa de more ad molem Adrianam, & ad Vaticanum salutatio facta tormentis explosis. Interim Pontifex cum Cardinalibus ad Aulam regiam descendit, vbi Præsules, & honoratior populus ita cuncta complerant, vt in summouenda turba, viaque aperienda laborandum licetioribus fuerit. Tum demum legati introducuntur, qui vt primum apparuere, arrecta capita, oculique in eos multitudinis vniuersæ coniecti: variusque animos peruasit sensus admirationis, lætitiæ, pietatis, Addebat legationi gratiam tum peregrinus, & plane ab nostro Orbe abhorrens corporum vultus, tum flos ætatis, & indoles, eminentisque siue generis, siue morum nobilitas. Item succurrebant ærumnæ adeo longinquæ peregrinationis, & pericula ea ætate (nam duodeuigesimum nondum exierant annum) fidei dumtaxat, & Christi Vicarium venerandi causa suscepta. Quæ simul, aliaque obiecta spectantium animis, pias multis excussere lacrymas; multasque multi Cardinalium, & ipse Pontifex fudit. Illi per confertam turbam sui quisque Principis literas propalam deferentes, ad Pontificiam sedem magna veneratione, modestiaque progressi, Patri Sanctissimo pedem exosculantur. Quos Gregorius vultu blandissimo, oculisque lacrymarum plenis excipiens, semel iterumque dulcissime quasi filios amplexatus est: spectaculo frequentissimæ illi celebritati haud minus iucundo è Senis Sanctissimi lacrymis, paternaque quadam indulgentia, quam è religione, peregrinitateque adolescentium. Tum paucis primùm Mancius, deinde Michaëlem, aduentus sui causam per interpretem Iacobum Mesquitam exposuere, Regum suorum nomine, suoque, verum ac fidele obsequium tanquam vnico, ac summo Christi Vicario, & vniuersali Ecclesiæ Sanctæ Pastori deferentes. Quibus cum grauiter pro re Pontifex respondisset, traditis literis in destinatos sibi gradus extra Cardinalium consessum deducuntur. Ibi dum aperto capite starent, versas Italice literas clara voce Secretarius Pontificus

8
Solemni pompa educuntur ad Audienciam Pontificis.

9
Dato Senatu à Pontifice in Aula regia causas legationis exponant.

recitauit. Summa voluptate audita sunt. Primum agebant gratias ij Principes Deo, quod per Societatis homines ad fidem Christi perducti essent. Id supra omnia beneficia, quæ possent diuinitus accipere, numerantes. Deinde, vel ætatem, vel turbidas suarum Prouinciarum res exculabant, quò minus ipsi coram (vti peroptabant) adesse potuissent: & capita sua (tam enim loquebantur) pedibus Beatissimi Patris subijcere. Postremo significabant hos legatos à se mitti tanquam ad communem Pastorem, ac Patrem. De cætero, quæ ipsi Legati, & Visitator Societatis adijcerent, tanquam ab se se audiret. Recitatis literis, Legatorum nomine Gaspar Confalium de Societate Lusitanus, Doctrina, & pietate clarus verba latine fecit. Audita est Oratio magno cum assensu, nec sine multorum lacrymis. Vbi peroratum est, Antonius Buccapadulius, Pontificis mandato respondit: Postquam Antonius dixit, iterum ad Pontificem Legati deducti: inde rursus impressum sacris vestigijs osculum, eundem in sua recedentem conclauia sequi, Pontificique pallij syma, quod Cæsarei Legati, cum adesset, munus est, sustinere iussi sunt. Eo die excepti conuiuio à Cardinali S. Sixti, cui & Vastuillanus, & Iacobus Boncompagnus interfuere, haud modica ediderunt modestia, & munditiæque, & vbi loquendum fuit, prudentiæ documenta. Non satisfecerat publica illa significatione pietati suæ Gregorius: itaque secundum epulas priuatim reuocatis, liberius, effusiusque totum paterni sui animi finem, & caritatis flagrantissimæ dulcedinem exposuit. Multa de Navigatione, de rebus Iaponicis, de conuersione, de Ecclesijs earum regionum interrogauit: cumque diu tenuisset, admonitos vt Diuum Petrum salutarent, eique de viâ successu grates agerent, haud sine sensu dimisit. His Sabbato gestis, die Lunæ, qui Annunciationi Deiparæ Sacer erat, cum de motu ad templum B. Mariæ supra-Mineruam Pontifex iret, iussit adesse in Comitatu Iaponios, & proxime ante se, qui primæ autoritatis locus est, collocari. Eo quoque die in Iaponico vestitu conspecti sunt. Deinceps cum ille cultus à nostro more plurimum distideret, Italico vsi sunt habitu: quo ex genere terna singulis continuo parari Gregorius vestimenta iusserat. Post hæc salutationes Legatorum, Romanarumque potestatum exceptæ. Sed Gregori animus expleri non poterat: rursus accitis, granissimam personæ Maiestatem remittens, diu se tanquam Pater cum filijs familiariter oblectauit. Septem mox Basilicas inuisuris ita patere adyta, eosque haberi honores voluit, vt ipsimet Pontifici vix, quicquam posset fieri honorificentius, quam ipsi singulis in Basilicis honorati sunt. De Iuliani autem decumbentis salute sic laborabat, vt præter curam Medicis præstantissimis demandatam, singulis diebus vellent de statu eius edoceri. Ecce autem dum tota gestire Vrbs videtur tristitia, nec quicquam fere, nisi Iaponia versatur in Ore, maxime autem omnium triumphat Sanctissimus Pater Gregorius, repente is ex humanis auertitur. Quippe vt erat ætatis exactæ, quartum, & octogesimum decurrens ætatis, paucis ante horis de fugiente vita à peritis admonitus, quo breui spatio accurate ad præmuniendum sibi ad beatam vitam aditum institit, quarto Idus Aprilis magno cum omnium dolore decessit. Sane Pontifex ob multas, egregiasque virtutes immortalitate dignissimus, communis omnium genitium pater: inopum, & calamitosorum perugium: conseruandæ, restituentisque, & amplificandæ religionis studio Pontificibus Sanctissimis adacquandus. Hæc illi prima, hæc summa curarum erat. Eam ob rem Societatem, quæ se præcipue sanctum in hoc opus deuouit, adeo paterne complectebatur, & fouebat, tanque multos ad vtilis adhibebat. Plurimum illi Ordo hic debet, cum humanis, tum diuinis auctus, & communis ornamentis. Sed antea omnia erat illa singularis benignitas, per quam non solum larga beneficia tribuebat, sed ipsemet animum faciebat modestiæ nostræ, onusque leuabat pauperis, præueniens necessitates, inuitans ad poscendum, obuia semper, lætæque, & inexhausta pietate occurrens: ita ad futura intentus officia, ac si omnia

10
Conuiuio ex
spiciuntur.

11
Priuatim al-
loquuntur
Pontificem.

12
Moritur Gre-
gorius XIII.
10. Aprilis
1585.

13
Virtutes
eius, & meri-
ta erga Ec-
clesiam, &
Societatem.

omnia deberet, & nihil dum præbisset. Multum etiam Gregorio gentes omnes debent: multum Roma, quam cum alijs decoribus illustravit, tum excitatis Nationum Seminarijs, omnium gentium, & Magistrum, & parentem esse ostendit. Laudavit Sanctissimum Patrem in Exequijs ad Divi Petri Stephanus Tuccius, quæ edita in vulgus extat Oratio: Sed ingenium, quamvis magnum, & eloquens, & obnoxium superavit materia. Censuit eidem Claudius quoque Generalis, apparatu decoro, à Societate iusta solvenda. Quibus cum sacrum ipse faceret, Adolescentes Iaponij atrati interfuerunt. Tota vero Societate multum meritissimæ animæ sacrificiorum, precumque persolutum est. Non defuit Romæ qui diceret: Gregorium lætitia ex Iaponum Legatorum aduentu exanimatum. Quod, ut longe absit à vero, cum duodevigesimo ab eorum aduentu die excesserit: tamen prorogatum in eum, vsque diem proprio Dei beneficio vitam ei interpretari fas est, ut quam lætissimus emigraret. Quippe adeo propagandæ religioni intento Antistiti hoc maxime conveniebat supremum gaudiorum, ut legatione post orbem conditum honestissima, maximeque longinqua, ab novis ultimarum terrarum Ecclesijs exhilararetur, & Christi religionem, pariterque ditionem Romani Pontificis ultra fines noti Orbis longius, quam ullum unquam humanum pertinuisse imperium, productam, abiectis ad suos pedes Legatis Iaponiorum Regum, videret. Tam benigni Patris desiderio mœstos adolescentes Iaponios opportunè solatus est Claudius; divino factum consilio admonens, ut ipsis presentibus vegetioris ævi sufficeretur Antistes, cui patrias res commendare ipsimet coram possent. Cardinales quoque penes quos summa rerum in interregno potestas est, Episcopum Ripæ Transonis Lucium Saxum (qui postea fuit Cardinalis) misere consolatorem, iussum nomine omnium denun- tiare, quicumque ipsorum succederet, representatum illis Gregorij benignitatem, & curam.

Successit paucis post diebus Gregorio Felix Peretus à Sancti Francisci Ordine, qui Sixtus Quintus vocatus est. Ad eum Claudius Generalis biduo post cum Assistentibus introductus, ita locutus est, Beatissime Pater vna cum his Patribus Assistentibus, qui me adiuvant in Societatis ferendo pondere, adsum, ut Sanctitatis Vestre sacra vestigia osculemur, & gratulemur hac de sancta lectione, tum republicæ totius Christianæ causæ, tum etiam nostræ, primatæ, quod persuasum habemus singulare patrocini- um Societati nostræ in Sanctitate Vestra futurum. Præter hæc iubent Constitutiones nostræ ubi Pontifex novus creatur hoc nos defungi officio, ac pariter denunciare, præter commune obsequium, quod Christi Vicario univ- ersi Christiani debent, Societatis nostræ professos præcipuo se voto obstringere, ituros quocumque ille iusserit, sine inter Hæreticos, sine alios infideles, paratos in Sanctæ fidei defensionem, & amplificationem sanguinem ipsum, si opus sit fundere. Ad quæ clementer Sixtus, Felices, inquit, veneritis, delectat nos vester conspectus: nonimus vestra Societas quam fulvaris sit Ecclesiæ Dei: itaque ad nos libere adite, libenter accipiemini: clementiam in nobis, & opem reperietis. Iaponij ut valent? cumque respondisset Claudius recte valere, de- que eius Pontificatu gaudere, memores quam officiose, & amanter ab eodem nuper Cardinali accepti essent: subiecit Sixtus, curate, ut eorum commoditatibus nihil desit. Quod si quid opus sit, nos conveniant, omni ope iu- abimus. Non semel deinde ad se adeuntes multa humanitate, amplisque pro- missis excepit. Tum ad quaternam, quæ tribuebat Gregorius aureorum millia Iaponiæ Ecclesijs, & Seminarijs, bina in singulos annos adiecit. Idem digna & Romano Pontifice, & Principibus ad quos mittebantur munera dedit, & ipsos legatos solenni ritu equites, qui ab calcari aureo vocantur, creavit pri- die Ascensionis Dominicæ: postridieque ad sacrum, quod priuatim fecit, ad- missis, sua manu Divinissimam Eucharistiam porrexit. Ab Romanis in Patri- tiorum adscripti sunt numerum, cuius rei testes literas singulis dedere affa- bre

14
Sixtus V.
creatur Pon-
tifex Max.

15
Adit eum
Generalis
Societatis
cum Assisten-
tibus.

16
Pontificis ad
PP. Genera-
lem, & Assi-
stentes ora-
tio.

17
Eus cura
paterna, &
liberalitas
in Iaponios.

18
Legati Iap
nij discedunt
Roma.

19
Perusia, &
alibi magni-
ficè excipiū-
tur.

20
Visitant Lau-
retanam
ædem.

21
Excipiuntur
Venetijs
splendè ac
religiôsè.

bre minio pictâs, aurea bulla prægrandi insignes. Denique rursus salutato Pontifice, ornatique commendatitijs literis ad obuios Principes, imperatorum etiam liberali consecratione granorum, atque Numismatum, addito per Iuliam ductore de Societate Hippolyto Volia, tertio nonas Iunij Roma discesserunt. Iusserat quoque Sixtus, quacumque Pontificiarium terrarum tenerent iter, honorifice, & gratuito excipi, deducique. Itaque Narniæ, Spoleti, & Montefalco (quo ad Beatæ Claræ incorruptum spectandum corpus, miraque alias Virginis eius reliquias diuerterunt.) Tum Fulginij, Assisijque festa vique humanitate, & gratulatione publica certatim excepti sunt. Perusini iam dudum, necdum Roma digressos impense rogauerant, ad ipsos vt modico diuerticulo vellent ascendere. Quod vbi facturos cognouere, nisi Ioannes Nicolaus Collegij Rector prohibuisset, decreuerant ad eorum cohonestandum ingressum, & triumphales excitare fornices, & alia magnæ impensæ molitamen venientibus ad ipsos territorij fines, cum tres è primis communi Ciuitatis nomine occurrissent, ad pontem Sancti Ioannis Tyberis impositum nobilium frequens equitatus adfuit, cum quatuor egregie instratis equis amulto fulgentibus, in quos, quò facilius populi qui ex circumiectis quoque pagis affuxerat, oculis satisfaceret, ab rhedis Iaponios transfulere. Alijs inde, atque alijs tum à legato Philippo Spinula Cardinali, tum à Magistratu Decemuirum occurrentibus, inter continentem tubarum, ac tympanorum ærisque campani sonitum, & tormentorum bombos, recta ad Episcopale templum Sancti Laurentij deducuntur. Hic supplicantium habitu Clerus, & Canonici ad gradus progressi, peramanter, pieque exceptos introduxerunt in templum, vbi cum præclaro vocum, Organorumque concentu grates Numini actæ. Inde per frequentissimam turbam, & splendidum comitatum ad Societatis Collegium ducti. Dederat hoc Ioanni Nicolao Ciuitas, vt diuertorium in Collegio haberent; at conuiuij ordinandi ipsa sibi partes desumptas multique Nobiles, tanquam in Nouellis illis Christianis Christi ipsius simularentur, & blandirentur infantia, mensæ administri esse voluerunt. Quidam item digredientes comitati ad inclytum vsque templum S. Mariæ Angelorum sub urbem Assisium, ibidem pariter cum ijs, sacrum faciente Ioanne Nicolao, diuinæ mensæ accubere. Haud absimili gratulatione interiectas vbes preteruerti ad Lauretanam ædem peruenerunt. Hic salutata religiosissime Dei Parente, miratique, ac venerati cellam illam Sanctissimam primam è tenui consciam caelestium sacramentorum, Deique hominis templum, ac regium, ac rursus in ea diuino pane refecti, Anconam iter intendunt. Cuius ciuitatis perhospitalis humanitas, tum occursum multiplici, tum festa militarium simularorum lætitia, tum conuiuijs, & id genus lautijs perspecta est. Nam non solum incuntes urbem lato bombardarum tumultu consalutarunt, sed etiam instaurarunt gratulationem sub noctem ludicris ignium, strepituque vanae tormentorum, cum hinc colles ingeminarent, inde litus, æquorque longeprouoluerent fausta tonitrua, & fixis, seu volucibus ignibus vadique omnia collucerent. Cæterum haud vacat ire per singula, quæ & olim diligenter memoriæ tradita extant, & coniectare pronum est, cum in pulcherrimo hospitalitatis certamine ciuitates Principesque Christiani, & suam quoque priuatim agi dignitatem censerent, & omnium pectora tacitis Numeris ad gratulandum ciere impulsibus videretur, & tanta omnium mentes pietas impleret, vt sæpe simplicior turba tanquam diuinos homines intueretur, & coleret, & contingere vestes eorum manu, vel rosarijs tanquam sanctum quiddam ambiret. Non igitur, quæ Senogalliæ, & Pisauri ab Vrbinate Duce, quæ à Bononiensibus Ciuibus, ac Legato Saluiato, & Archiepiscopo Paleoto Cardinalibus, non quæ ab Ferrariensi Duce magnifice documenta humanitatis edita sunt euoluam pluribus. Eo minus Veneta officia quæ cogi in pauca nequeunt. Nam præter cætera Veneti, cum adfuturos ad Corporis Christi solemnia Iaponios coniectarent, solito magnificentius dicitur eius

eius supplicationem instruxerant : hæc maxime rati spectacula à veteribus Christianis nouellæ soboli proponi decere . Sed cum ad eam diem Legati non adfuisset, supplicationem quam in apparitionis Sancti Marci memoriam quotannis habent, distulere in eorum aduentum: in eaque, cum iam venissent, apparatus, quo Christi Domini Corpus deduxerant, totum multis partibus auctum explicuere. Cætera inde magnificentia aestimetur, quod religiosa fercula, ac pegmata, in quibus, vel sacra, vel pretiosa reipublicæ, vel argumenta è veteri, nouoque instrumento sacrarum Historiarum, multorumque Martyrum statuis expressa, auro, gemmisque, & vnionibus distincta, Sodalitates, quas scholas maiores appellant, gestabant, plus centum, quadraginta ducta sunt. Quorum in postremo ipsorum quatuor Iaponum ad Summum Pontificem Legatio scite representabatur. Eandem Legationis Historiam, singulosque adolescentes in Curia, quam magni Consilij vocant, depingi accurate iusserunt: & Iaponicam vestem, gladium, duosque pugiones dono ab ijs acceptos, dixerunt conseruari publice velle cum titulo. Dona autem ijs numero, & pretio dedere insignia, bina tota holoserica vestis volumina, bina damascenæ, totidem è serico raso, quatuor è textili auro: capfas præterea ingentes duas plus quingentis è vitro pellucido egregie in multas figuras elaboratis operibus refertas: specula item maxima octo, quatuor ebore circumtecta, totidem tabulis auro pictis inclusa, minioque illuminata: ad hæc quatuor ex ebore Crucifixi signa nobilis artificij, decrevis ad vltimum vbique locorum Veneti iuris honoribus, hospitij, impensisque publicis. Quæ Patauni, Vicentini, Veronenses, tum Reipublicæ, tum sua voluntate cumulatisime præstiterunt. Veneto egredientes imperio noua excepere officia Guilielmi Gonzagæ Mantuæ Ducis, eiusque filij Vincentij, Recipi, haberi, dimitti liberalius, benigniusue haud facile potuerunt. Certarunt inde, cum regio Philippi iussu, tum insita sibi liberalitate Mediolanensis Prouinciæ Ciuitates, ne quæ de alijs audierant Italarum Ciuitatum officijs superiora suis essent. Itaque inter continentem gratulationem, occursum, comitatum, festos fragores, ac sonitus, & alia publicæ hilaritatis non vilita modo, sed etiam noua exempla, quæ Cremõna, & Laus Pompeia maxime ediderunt, progressi, Mediolanum appropinquarunt, cum ante multos à Ciuitate, ab Archiepiscopo Gaspare Vicecomite, ab Duce Terrænouæ Gubernatore, veste, armisque fulgentes præmissos in equis habuissent obuios, & præmissos sibi equos magnificentissime instratos inscendissent. Ad suburbij portam Dux ipse cum duobus filijs, ac nepote suo Marchione Aualo, Senatu, Magistratuque, & plus quingentis Equitibus, aduenientes excepit. His ordine urbem ineuntibus, longum specie nobili explicatum est agmen. Dexter ibat Duci Mancius, regio Visitatori Michaël, Magno Cancellario Martinus, Senatus Præsidi Iulianus. Ita ad Breranum Collegium, vbi diuersorium Dux sumptuose exornauerat, deducuntur. Inde singillatim pro se quisque magnatum secularium, & sacrorum, nobilis, & Christiani pectoris liberale specimen edunt. Gratum fuit Iaponibus Vicecomitis Archiepiscopi (is B. Borromæo successerat) officium, quo in proximum diem Dominicum, inuitauit ad sacrum, quod primum in sua illa Dicecesi solenni carèmonia peracturus erat. In eo illi de manu eiusdem diuinissimum Christi Corpus accepere. Hoc enim subinde cælesti cibo vires animi, & corporis ad labores itineris, & ad populorum bene ferendos plausus instaurabant. Sancius vero Pädilla Arcis Præfectus, ita honorauit explosione varij generis tormentorum, & bellicis simulacris, vt ingentis prælij terrorem iucunde assimulans, abunde ostenderet, quæ inter Italica munimenta eius Arcis gloria sit. Mediolano profectis haud minores Papiæ, Dertonæ, tum in Genuensium terris humanitatis apparatus exhibiti: inter quos Genuam demum perhonorificè, ac multiplici præoccupati occursum, Nonis sextilibus peruenerunt. Hic perbreuis fuit mora: nam classis in expedito stabat, altum continuo petitura. Quæ angustia quamquam

22
Mantuæ ite
ac Mediolan
ni.

23
Legati Iapo
nici Genua
soluunt.

quam feceré, vt Genueſes ſua, vti decreuerant, explicare non poſſent, ſed velut in compendium conferrent officia, tamen nihil ad ſummam benignitatis experimentum reliquum factum eſt. Ac denique diſceſſuros non ſauila modo celebritate latitiæ publicæ, ſed etiam omni genere nautici comeatus, vnde ipſi ac cætero comitatu Barcinonem vſque ſatis ſuperque fuit, largiter honorarunt. Sexto idus Auguſti quatuor Senatoribus dedacentibus, cum clangere tubæ, bombardæ crebris ictibus intonerent, optimè inſtructam tiremem (quam nepos Principis Auriæ Ioannetus Spinula claſſi illi Præfectus ad cætera monumenta officioſiſſimi animi detulit) conſcenderunt. Ingens auxere ſecum Italiae deſiderium, ingens relinquerunt ſui. Valuit hoc gentium Iaponiarum ſpecimen præter cætera ad excitandum in hominibus regionum harum ardorem illis alijsque in errorum nocte iacentibus populis ſuccurrendi. Nemo ferme erat qui, ſi licuiſſet, non aueret illos ſequi. Opifices vltro ſe haud pauci offerebant noſtris, vt illuc inuehendis artiſicijs vſui Euangelio forent. Multò acrius in hominibus Societatis exarſit hic ignis, guſtu delibato celeſtium fructuum quos fratrum ſuorum ærumnæ inter aſpreta illa inueterata impietatis genuerant. Trahebat itaque generoſa pietas ad proſequendum, promouendum inceptum: verum ex multis competitoribus pauci delecti. Non parum etiam autoritatis ad Europeos addidit Societati, ſpecies adeo fructuſorum eius laborum. Præ ceteris magni nominis viris, Sanctæ Seuerinæ Cardinalis vehementer commotus eſt, ac profeſſus cum Romæ Iaponios vidit, tum demum apparere ſibi cepiſſe, Societatem ſeriò agere, & vera eſſe que de rebus indicis ferebantur.

24
Quos ſenſus
legatorum
Iaponiorum
conſpectus
animis homi-
num impreſ-
erit.

25
Vani rumo-
res de alie-
nato à nobis
animo Ponti-
ficis.

26
Cogitatio-
nes oborta
Pontifici de
Seminaris
extinguendis
ab eo reie-
ctæ.

27
Benignus
ſermo Ponti-
ficis ad Clau-
dium Gene-
ralem:

Interim ex occasione noui Pontificatus gliſcere vulgo per Vrbeſ, multumque tumultuoſius per Prouincias, cœpere ſermones: Pontificis animum à Societate alienum eſſe, eiusque velle inſtituta mutare. Id prout cuiusque ingenium erat, alijs coniectura inani, quod è diſſimili Sixtus diſciplina prouiderat, ignari, quam hæc tametiſi diſſimilia, tamen vnius Chriſti Corporis membra vnus inter ſe ſpiritus nectat: alijs quod ita cuperent, interpretantur, ac diſſerebant. Nec aberant nonnullorum prauis conatus, quibus cum ſingularia Gregorij officia Societatem dudum inuidioſam feciſſent, eo ſummo, naſtos ſe locum arbitrabantur dolorem veterem expromendi: Graue quibusdam erat quòd penes Societatem Seminariorum procuratio eſſet, præſertim Germanici, quod facultatibus Gregorij pietas copioſe inſtruxerat. Non nemo in totum Seminariorum inſtituta damnabat; facultates Pontificias in numera alienigenarum abſumi conquerens, qui reuerſi ad ſuos nihil ceteris meliores, ſæpe deteriores, reique Chriſtiana pernicioſiores euaderent. Quæ voces Pontificem magna molientem, eoque in pecuniaria ratione peruigilantem, & alioqui per ſe ab eo ſenſu non abhorrentem, permouere, vt ſignificaret, quod pecuniæ ad Seminarium ſuſtentanda è Pontificio arario conferretur, nolle poſt hæc conferri. Verum ab Cardinalibus Comenſi, & Madruſi Claudio Generali inſtante, diligenter edoctus tota de re, cognitique etiam aliunde eorum Contuberniorum, tanquam Catholica Eccleſiæ Arcium, inſtitutis vtilitatibus, ſententiam volens mutauit. Itaque ſeptimo Idus Iulij adentem ad ſe Claudium omni præcipuo honore cum accepſiſſet, poſt multos, roriorque collatos perbenignè ſermones, dixit: Seminarium à Gregorio excitatum non modo conſeruare ſibi in animo eſſe, ſed & perpetuis reditibus, que nondum eos habebant, ſtatueré, Sacerdotijs, vbi facultas daretur aſſignatis. Interim darent operam Patres, vt ipſum, vbi occaſio vacuorum Sacerdotiorum offerretur, admonerent: tum nominatim de Societate adiecit, effecturum ſe ne ea Gregorium deſideraret. Ac ſcito, inquit, non multis antea diebus ad nos ſcriptum ab noſtrorum Nuntiorum quibusdam, non deſſe, qui Gregorio mortuo putent, idoneum ſibi tempus oblatum ad veſtros vexandos; quibus reſpondimus (& literas ipſas ad cumulum bonæ voluntatis offendiſſe) nos rebus ipſis effecturos, vt omnes intelligant, quantum Societatem hanc

amemus, & complectamur. Itaque id ipsum, quibus oportet, plane declarent, ac persuadeant. Hæc, & alia clementissime fatus, ad extremum Societatis pro se preces etiam, atque etiam postulavit. Hac res tranquillitate, cum inde usque ab Stiria defertur calumnia, quæ Sixtum vehementer pupugit, Emerico Forslero, Græciensis Collegij Rectori excidisse, si Pontifex in Iesuitarum institutis mutare quid vellet, eos citius ab Religione descituros, quam ut Instituta noua susciperent. Hoc itaque Sixtus, ut audiuit grauitate cum Cardinali Carafa exposulauit, tales audiri voces ex hominibus, qui tantam profrentur Sedi Apostolicæ obedientiam, adeoque de se se, qui nil tale cogitaret, opinionem inuidiosam spargi. Cumque Carafa, si Sanctitati eius probaretur, se Generalem Præpositum alloquuturum, rem totam, diligenter exploraturum diceret. Quin, inquit, affare eum nostro nomine. Recta ad Claudium Cardinalis, & mox Claudius ad Pontificem. Postque gratias actas, quod admonendum se tali de re Sanctissimus Dominus putarit, vehementer exaggerare crimen aggreditur. Rem esse grauem, nostro in Ordine nouam, supplicioque notabili dignam. Nihil Societati obedientia carius, in qua summum suorum decorum, & velut insigne collocarit. Nihil Sede Apostolica inter homines sanctius, ac venerabilius, cui proprio se se voto addiceret. Publico, & insigni demonstrandum exemplo quanta ueneratio quantum obsequium Vicario Christi à Religiosis, ac præsertim nostris, qui parati semper debent esse pro eo ceruices dare, debeatur. Se administrum, supplicij, quem æquum esset, fore. Hac grauitate orationis, parendique, alacritate ubi delinitus est Pontifex, adiecit, fieri tamen posse, ut Forslerus non plane ita, uti scriptum sit, pronuntiarit: Si Beatissimo Patri videretur accitutum se hominem Romam, ut vel se se purgaret, vel ad voluntatem Pontificis plecteretur. Nam fieri posse, ut vel omnino innocens sit, vel plane nocens, vel medio quodam modo occasionem præbuerit talia suspicandi: dignum pœna esse, vel si solum hoc fecerit. Vbi Pontifex, Quid si Romam accersas, parebit ille, ac veniet? Non se illi Principes interponent? (cognouerat enim esse apud eos in summa gratia, ac ueneratione.) Veniet, inquit Claudius, Videbit Vestra Sanctitas, quæ Dei gratia, in hac sua minima Societate obedientia vigeat: ipsemet si qua ab Principibus mora iniiciatur, perumpet. Hæc Sixtus cum admirabundus, ac multum probans audisset, ut in nomine Domini acciret, adiecit. Nulla fuit in Forslero cunctatio. Vbi literas à Claudio accepit, esse cur primo quoque tempore Romam, accurreret, aduolauit. Respexitque ita innocentiam eius, & obedientiam, Deus, ut Pontifex, cum & ab alijs diligenter in eum inquiri iussisset, & ipsemet alloquutus esset, sua sponte multum Claudio per Cardinalem Azolinum, Secretarium commendarit, virum bonum, & fauore dignum esse contestans, proinde ornaret eum, & honoraret. Cæterum Seminariorum obtrectatores nullum faciebant calumniarum finem. Grauiissime querebantur turbulenti quidam ex Anglicano eiectione Collegio. Quorum, aliorumque sermones, quemadmodum ipsemet Sixtus postea dixit, ut extingueret, & Societatis innocentiam publicaret, omnia iussit Seminararia Vrbs recognosci, quæ sub disciplina Societatis continebantur. Alij credidere hanc Sixtum viam ingressum, causam quærentem Seminararia abolendi: Nam ad id propensus omnino etiam, ante Pontificatum ferebatur: eamque maxime ob causam Cardinales Sanctæ Seuerinæ, Comensis, & cæteri, qui talium præsidiorum interius commoditates norant, summeque probabant, in Pontificijs Comitijs operam, dederunt, ut inter capita, quæ de more Cardinales pro se quisque si creetur Pontifex, præstituros iurant, vnum esset de Seminarijs conseruandis. Ea per id tempus quatuor in vrbe sub disciplina, & procuratione Societatis erant, Germanicum, cui adiuuctum Vngaricum est, Anglicanum, Maroniticum, & Romanum (hic Clerici, & Conuictores debebant.) Destinavit his inspectandis Pontifex Philippum Segam Placentinum Episcopum, quem

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. i.

G c

sub-

28

Calumnia
contra
P. Emericum
Forslerum.

29

Forslerus ac
ceritus Ro-
mam insons
agnoscitur,
& laudatur
à Pontifice.

30

Sixtus insti-
tuit Semina-
riorum Vi-
sitationem.

31
Visitatio Seminariorum in eorum laudem desinens.

32
Societas petit exonerari se cura Rom. Seminariorum.

33
Sed non impetrat.

34
Collegij Maronitarum procuratio nem Societas suscipit.

35
Sixti Pont. in id Collegium liberalitas.

subinde Nuncium ad Caesarem misit, postea Innocentius Nonus Cardinalem creavit, & Iulium Ottinellum Episcopum Casertensem. Hi singulis in Collegijs templo, domoque omni, & rationum tabulis, opera peritorum adhibita, diligenter inspectis, omnesque viritum Alumnos alloquuti, adeo curata probarunt, adeo calumnias, & nominatim libelli contra Anglicanum oblato capita refutarunt euidenter, adeo de Societatis integritate prudentiaque honorifice retulerunt, vt emenda illi fuisse ea occasio videretur. Testabatur, & Oeconomicas rationes, & formam catus eos recte administrandi tum primum se didicisse, & aliquot regularum exemplar suos ad vsus exscribere. Caterum per hanc opportunitatem Claudius vehementer institit, quod alias frustra tentatum erat, vt liceret Conuictorum procuracionem deponere. Cum studiorum iactura, & valetudinis, multos ibi occupari Sociorum, vel ex longinquo Romam a Prouincijs missos, vt pietatis, & literarum praesidijs ad magnas res instruerentur. Cumque Pontifex id si faceret, maleuolorum sermones confirmaturum dixisset, adiecit Generalis: quoniam tum aliud Domicilium quarendum conuictoribus erat, posse ades conduci haud multum capaces, perque earum angustias multos dimitti, ac paulatim deinceps omnes. Quocumque Pontifex quamuis aegre tamen permetteret, multi Cardinalium reclamauerunt, grauius conuerentes nationem Italiam posthaberi ceteris: nec inuendam hanc plane incultam, studijs adeo in externorum culturam intentis. Ita ea quoque procuratio, quamquam propter domicilij angustias valde tum imminutus est adolescentium numerus, retenta est, haud poenitendo cum fructu. Et Clemens postea Octauus plane vetuit deponi.

Collegij Maronitici suscepta nuper administratio erat. Instituerat illud Collegium anno superiore Gregorius, nouo ad eam rem edificio inchoato, magnam in spem publici emolumenti, tum ad excolendam ipsam Maronitarum gentem optime erga Romanam sedem affectam, sed grauius ab infelicia laborantem, tum ad alias per Orientem nationes adiuuandas. Quippe cum linguas Maronitarum passim calleant Arabicam, & Chaldaeam toti Orienti communes, plerique etiam graecam: si solida imbuerentur religionis doctrina, magno vsui sperabantur futuri, & per se se, & interpretum opera ad obeundas legationes, & Apostolicas peregrinationes Pontificis nomine, & ad Schismatizantium, & Haereticorum sectas redarguendas. Praeterea ipsi Romanae Vrbi, & Apostolicae Sedi prompta linguarum talium copia decus afferbat, & commodum. Quas causas cum Gregorio Cardinalis Carafa proposuisset, summo studio Beatissimus Pater instituendum Collegium suscepit: & quarto idus Martij, superiore anno inchoatum est, administratio tum haec ab Societate recepta, vt per externos id procuraret. Sed cum Maronitarum adolescentes grauius ferrent ab alijs, quam ab Societatis hominibus, quos se vnos Patres agnoscere dicebant, regi, multum ijs apud Carafam Cardinalem instantibus, eoque tum apud Pontificem contentente, vt demandaret, tum apud Claudium ne diutius declinaret id onus: neque tam benemerito de Societate Cardinali, neque optimorum adolescentium voluntati, minimeque omnium Gregorij mandatis fas fuit obistere. Itaque susceptus omnino labor, Ioannique Bruno, qui apud Maronitas fuerat, demandatus. Visitatores Pontificios cum caetera noui huius Collegij delectantissimum adolescens Cyprius genere Marcus Moronius nomine, qui paucis post annis nondum domum receptus, sed tamen Societatis obstrictus Votis decessit, honoratusque est suffragijs tanquam vnus ex ea. Huic cum Actus Apostolorum, graece conscripti traditi essent explicandi, Chaldaice eos, & Arabice & vernacula hoc tempore Graecorum lingua, adhuc latina, atque Italica commode explicauit. Nec sublato Gregorio Sixto praclarum coeptum omisit. Nam praeter dissolutum aes alienum, quod erat contractum, & iustam summam pecuniae ad alios vsus donatam, sua sponte Abbatiam illi millenum ferme nummum annui vestigialis addixit, cum antea certo vestigiali careret.

Illyricorum quoque Alumnorum turbulenti quidam Laureto fuga elapsi, Romam vsque querelas delaturi contenderunt. Sed ita contra se omnia reperere Romæ, vt in maximo beneficio posuerint, venia suppliciter petita, pœnaque suscepta, rursus in Collegium recipi. Verum Rectorem huius Collegij Lauretano Societatis Rectori Generalis posthæc subesse iussit. Idem Seminariorum per septentrionem conditorum, in qua potestatem Gregorius Posseuino commiserat, curam omnem ad Prouinciales in sua quemque Prouincia transtulit. Ita enim cum tantis essent intervallis distita, à pluribus, ijsque potestatem habentibus, commodius quam ab vno quopiam, eoque priuato homine, regi poterant.

Transmarinæ ad Orientem expeditiones finitæ; eo maxime, quod diuersam ab Gregorio Sixtus viam ingressus, pecuniam in alia destinabat opera. Redijt igitur ex Ægypto Ioannes Baptista Elianus, cuius ad Cophatos profectio, quamquam non plane votis respondit, plurimum tamen valuit ad multa gentis vitia emendanda; quæ nouus Patriarcha ex eius ante congressu cognita, omni ope institit abolere. Ragusa quoque Philippus de Philippis, deinde Horatius Passardus, qui præclare per quadragenarium ieiunium rem ibi gesserat, & Ioannes Ambrosius Castanea desiderio sui magno relicto, rediere. Horum reuocandorum etiam Gregorius Claudio potestatem fecerat, cum Stationum proprium sit non esse perpetuas.

Cæterum Constantinopolitana Sedes hoc etiam anno stetit. Huc anni superioris exitu in supplementum missi Ludouicus Chizzola, & Petrus Antonius Casatus Sacerdotes, tempestate in Cretam expulsi, totum ieiunij magni tractum, dum nauigij copiam opperiantur, exegere Insulanis instituendis: in ipsa vrbe Candia Latinus Vrsinus apud se perpetuo habuit. Alternis ante, postque meridiem verba faciebant. Vtilitas publica consecuta est maxima; vt Ciues Diuinæ prouidentia gratularentur, quod id sibi extraordinariæ opis adeo in tempore, nec opinantibus misisset. Decorauit Patrum labores præmiorum abstinentia. Nam cum supra consuetum concionatoris stipendium pecuniæ Ciues bonam summam, quam eis traderent, corrogassent: denique quia, & hæc, & stipendium rejiciebantur, alia benevolentia nomine obruderent, omnia Patres Societatis more constantissime recusarunt. Adulto iam vere profectu iter tandem Constantinopolim sospites tenuere. Hic vero ingens domus, & inter fideles gratulatio facta est, quæ parem exitum non habuit. Nam vt demum homines omnes sumus, visus est Chizzolæ Iulius Mancinellus, qui præerat, nimia feueritate vt in domesticis continendis: quod cum paulo liberius eidem significasset, Iulius eam opinionem ingressus, parum se regendis illis idoneum esse, ne Seruis Dei, quos, vt quidem ipse opinabatur, nesciebat ferre, grauis foret, statuit ab ea statione se se subducere, & nactus idoneum ductorem, via Poloniam versus suscepta, Leopoli in Prussiam Octobri mense peruenit. Nullo modo Claudio Generali ea profectio probata est. Nam ipsum præsidem ita repentino motu discedere, & stationem tanti momenti relinquere, & adeo periculosum iter de sua sententia ingredi, non poterat videri nisi ex spiritu minus recto, vehementique agritudine animi, sub pacis, & quietis obtentu. Adeo vel Sanctissimis viris conatur Satan imponere: Et his maxime constanter regia obedientia tenenda via est. Tamen simplicem Iulij mentem respexisse visus est Deus, qui haud sine aliquo comitum, & obuiorum fructu sospitem in Polonia Prouinciam tandem illum perduxit. Chizzola, & Casatus Constantinopoli relicti in omnem sui muneris partem cura intenta, cum aliquot adolescentes etiam literas edocere Casatus (namque erat ipse natione Græcus) instituisset, minorem tamen spe, & labore fructum retulere. Redijt inde Romam & Marinus Tempariza ob assiduum languorem in ea sede inutilis, quem vt Episcopum sibi impetrarent Poslegani datis Romam literis, contenderunt: sed edocti quam ab Societate abhorrent id genus honores aliò vertere consilia.

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. i.

Gg 2

Hæc

36

Illyrici apud Lauretum Collegij turbae compositæ.

37

Seminariorum septentrionalia Prouincialibus subiecta.

38

Missiones transmarinæ non continuatæ.

39

Missio Constantinopolitana tamen durat.

40

Iulius Mancinellus in Poloniam Constantinopoli proficiscitur.

41

Marinus Tempariza in Episcopum petitus.

42
Paschali Romanoaldi Missio per latium frugifera.

43
Alia per Samnium similiter vitales.

44
Collegij Montis Sancti aedificatio.

45
B. Ludouicus Gonzaga ingrediatur Societatem.

46
Et Io: Baptistam Lambertinum.

47
P. Salmeron moritur.

48
Vltima eius verba.

Hoc longinquarum missionum cursu multa per Italiam obita imprimis salubres. Magnam Latij partem, Albanam Dicecesim; & circumiectos populos peragrauit Paschasius Romanoaldus, homo ad rudes formandos tanquam diuinitus factus. Is quocumque adiit Catechesim ita vulgarem fecit, vt non teneret modo paruulorum atates, sed grandium quoque natu in infetia obdurate, nihil haberent promptius, quam legis diuinæ carmina. Introducta ad hæc sacrorum mysteriorum veneratio, & vltus; pietas excitata erga Dei parentem, succursum pupillis, alijsque calamitosi. Similia his par Sacerdotum Basilii Fidus, & Hieronymus Lauia in oppido Amatrice gesserunt. Est id mobile Samnitum Oppidum ad elegantia formam recentis extructum in Insula, quam Truentum annis protinus à fonte modico diuortio labens, pauloque post confluens efficit. Aseulano subest Episcopo, cuius postulatu, & summo ipsorum Amatricensium studio missi Patres. Operæ pretium multifariam constitit, præsertim in sedandis odijs, grauibusque inimicitijs extinguendis. Illud vniuersus populus singulari Dei indulgentia tribuit; quod cum sub Patrum aduentum (extremo Maio venere) fegetes puilla, & graciles annonam infaustam minarentur, quadraginta horarum, autoribus ijs, supplicatione habitata, ita repente grandescere, pinguescereque cœperunt, multis vt ante annis vberiore messim nunquam habuerint. Neque certandum leuiter fuit cum Oppidanis, vt eos tandem autumno extremo dimitterent: neque anno insequenti aliud Sacerdotum par potuit denegari, Petrus Braccinus, & Petrus Paulus Montius, qui oppidanorum adeo inflammantur animos, vt perpetuam Societatis Sedem apud se se vehementer obtulerint, quæ tamen recepta non est.

Hoc anno decimo tertio Kalendas Iunias cœpta Collegij Montis Sancti aedificatio, summe læto populo, summeque studente. Iam inde ab initio Lauretani Collegij cognita summo suo cum fructu Societate is populus (ab eo enim Laureto non plus quinque millia, in colle peramoeno, imprimisque salubri degens,) amore eius apud se Domicilij statuendi exarsit. Oblata demum est facultas rei vrgendæ anno 1574. cum Antonius Casagrandis indidem Cuius vita decedens suas id ipsum in opus facultates legauit. Tum inlitere Oppidani publico consilio collaturos se quoque polliciti, vt hæreditas cerneretur. Iuuit eorum preces, & Felix Perctus hac tempestate Pontifex, illi Firmanus Antistes, cuius in Dicecesi Mons Sanctus est. Itaque adita hæreditas receptumque Collegium: & hoc interiecto tempore fructibus hæreditatis cumulandis dato, cum iam ægre ferrent longiores Oppidani moras, & ad aedificationem quingentos florenos in annos quinque conferrent, posita demum rite sunt fundamenta.

Die S. Catharinæ Virgini sacro post longa certamina, multiplicesque plenas B. Ludouicus Gonzaga, expresso ab suis consensu abdicato Marchionatus Romæ Tyronum in numerum adscriptus est: de quo fusius referretur eo anno quo emigravit in Cœlum. Egregium quoque præbuit exemplum magni animi, supraque mortales opes, & honores elati Ioannes Baptista Lambertinus Bononiensis; qui cum esset in Romana Curia Referendarius Apostolicus, omnia quieto Christi Domini obsequio, sanctæque humilitati posthabuit, Societatem ingressus, in qua recto cum exemplo etiam vitam agit. Amicitiam Neapolis, & Cuncta Societas Alfonso Salmeronem, alterum è duobus qui ad hanc diem superstites erant è primis decem. Iam dudum compulsi libris tanquam breui venturam præfagiens, ad supremam se se comparauerat diem. Sub extrema rogatus, vt Socijs benediceret, cum aliquandiu recusat, rursus instantibus post susceptam Diuinissimam Eucharistiam suam erga omnes charitatem ante professus, Precor, inquit, (nam hæc ipsa verba latine fecit) Dominum Nostrum IESVM Christum, vt dignetur vos protegere, manutene, & benedicere, vt possitis respondere huic beneficio vestre Vocationis, & peruenire ad Regna Cœlorum, in nomine Patris, & Filij, & Spi-

Spiritus Sancti Amen. Inde dum sacra Vnctio affertur, quia Pater præcipuo cultu Sanctam Agatham venerabatur, quidam astantium, meminere, inquit, supremum sacrum te die festo Sanctæ Agathæ fecisse. Et Salmeron, quam mox erit dies octauus? cumque responsum esset, postredie futurum, proinde, inquit, crastinus dies est terminus: neque aliter cecidit. Nam, hora decima noctis, quæ sequuta Idus Februarias est, expiravit. Cum eam noctem dulcibus cum Deo colloquijs, Beataque Virgine, & Cœlitibus exegisset, animo tranquillissimo, & ad beatam illam lucem avidè aspirante. Nam, cum sapius aliquando diceret, lætatur anima mea, lætatur: quærenti cur lætaretur, quia, inquit, incipit Deus misericordiæ suæ mihi vias ostendere: ac subinde ingeminavit, ad vitam æternam. Multa nobilitas honorandis eius iustis interfuit, & ipse cum Clero Archiepiscopus. Nec sane immerito. Nam post obitos Catholice rei causâ multos, arduosque discursus, Neapoli demum consedit, quam & principio à serpente furrim hæretica peste servavit, ac deinceps Diuini verbi pabulo, doctæ insuper, ac frugiferæ prædicationis forma inducta, multos annos aluit. Adhæc cum valeret multum autoritate apud Dynastas, atque Proreges, gratiam omnem ad calamitosorum leuamentum conferebat. Nec semel magni fuit vsus ad concordiam sacræ inter profanæque ditionis administratos. Sed angustum theatrum laudi, ac famæ Alfonso Salmeronis vna quamuis ampla ciuitas videri potuit. Viri vtique suo sæculo celeberrimi, qui ferme omnia Europæ Regna meritis implevit. Hispaniæ cui ortum debuit, Toletinatus, decus vicillim immortalæ ingenio, & eruditione reddidit. Galliam inde Belgium, Hiberniam, Germaniam, Italiam laboribus Apostolicis excoluit. In Poloniam primus Societatis nomen notitiamque intulit; eiusque morum, doctrinæ, ac vitæ rationis tam amabile illic, ac vulgò probatum informavit specimen, vt quæ multa deinde ac magna in ijs regionibus ad Dei gloriam salutemque mortalium Socij gessere, haud modicâ ex parte istis initiorum exemplis, ac quasi cuidam felicitati auspicioꝝ imputanda videantur. Mirus in hoc viro concursus ægrè ac rarè coeuntium rerum; Lucubrationum, cum Peregrinationibus, lectionis immensæ cum infinitâ scriptione, subtilitatis scholasticæ, & eruditionis (vt sic loquar) acroamaticæ, (cuius experimenta illustri edidit Parisijs, Romæ in Gymnasio sapientiæ, & in Academia Ingolstadiensi) cum eloquentiâ populari: præsertim vbi ei necesse foret adhibere, linguas à suâ naturali dissidentes; puta Gallicam aut Italicam. Et hanc quidem, licet non nisi iam grandis natu cognoscere cepisset, quam feliciter arripuerit, testes sunt assidui concionum plausus ei de sacro pulpito agenti dati, Romæ, Neapoli, Senis, Bononiæ, Mutinæ, Veronæ, Patauij alijsque in præcipuis Italiæ Urbibus. Quas inter cum nemo nesciat vnam è politissimis, & optimè de eloquentiâ iudicare solitis esse inclytam Venetorum Ciuitatem, in eâ Salmeron tantum dicendo apud omnes æquè ordines potuit, vt præterquam quod per urbem incedens ab omni passim conditione atque ætate (quod paucissimis euenit) monstrabatur digito, & æui sui disertissimus prædicabatur; etiam cum semel questus inter perorandum esset, quod Hæretici quidam illic impune nundinarentur; statim ab illo sapientissimo Senatu perlatum decretum fuerit, quo illa est licentia repressa. rursus cum fuisset inuectus in morem ibi tunc vigentem Feminarum prodeundi sinu aperto, & obtutibus occurrentium parum pudenter exposito, ipso die decem è primarijs Matronis Societate inittä modestiæ, vela ex composito sumpserint, salubrèque id exemplum mox sensim in cæteras propagarint; cuius rei vestigium hodieque supereffe aiunt in vocabulo, quo id velum designatur. Non facile alium ampliora honestarunt summorum iudicia Pontificum. A Paulo III. in Hiberniam primùm deinde in Scotiam Nuncius Apostolicus. Tridentum ad Concilium Theologus Pontificus, in Bauariam denique grauium negotiorum procurator missus est. Iulius III. & Pius IV. eundem iterum, & tertio Theologi

49
Præclaræ
eius Actæ
Neapoli.

50
Celebritas
eius per orbem.

51
Concursus
in eo doctorum
penè contrarium rarus.

52
Successus
Concionum
Salmeronis
Venetijs.

53
Honoratur
à Summis
Pontificibus

logi Pontificij partes Tridentinâ in Synodo obire iusserunt: quod cum vitio fieret S. Carolus Borromæus literas adiecit, quibus eum impensè commendabat. A Paulo IV. comes assignatus est Aloyisio Lipomano in Poloniam legato, vti & Cardinalibus de Motulâ primùm, inde Carolo Caraffæ missis in Belgium. A Pio IV. idem coram eloquentiam & doctrinam gratulante laudatus, & proficiscens Neapolim Nuncio illic Apostolico per literas studiofissimè commendatus est. Pius denique Quintus eum Neapoli ad hoc ipsum euocatum Aula Pontificiæ concionatorem esse iussit. Domesticam etiam Societatis gubernationem attigit non minori sapientiæ laude, Rector, Prouincialis, Vicarius Generalis semper felix, & omnibus probatus. His tot, ac tantis Domi forisque exantlatis fractus laboribus, quò non concedente potuisset, extremam ætatem in quiete honoratâ bene feriatu agere? Ille tamen debilitatem exhausti senio corpusculi in occasionem vtilissimæ meditationis vertit; nam tale studio spatium nactus sedecim illos Tomos eruditissimarum in Euangelia, Acta, & Epistolas Apostolicas commentationum elucubrauit, quæ sapius recusæ doctorum manibus teruntur. Hi Tomi cum ad editionem pararentur Electus à Præposito Generali ijs recognoscendis Cenfor, Româ Neapolim vbi erat Salmeron, mittitur Robertus Bellarminus. Is libello, quem habemus manu ipsius scriptum, testatur; Se quinque totis mensibus ei labori insudantem annotare solitum quotidie Patri Salmeroni quæ sibi in eius operis parte, quam eo die legerat, minus probarentur: eaque illum omnia postredie emendata exhibuisse, etsi non rarò rationes ijs tuendis idoneas habere sibi videretur. Quod ni fallor in tanta autoritatis Patre erga tantò iuniorum insignis demissionis memorabile in paucis exemplum est. Vnde patet quam altè quamque in solido positum Alfonso habuerit perfectionis fundamentum, quod esse humilitatem Sancti agnoscunt. Huic porro basi virtutes cætera omnes inædificatæ surgebant, Obedientia, Patientia, deuotio, zelus animarum, Orationis assiduitas, & Christi præsertim Passionis continua, & affectibus mixta consideratio. Religio tum eminebat maximè cum de Christo Domino, de Beatissimâ eius parente, de cœlesti denique Beatitudine loquebatur. De horum trium aliquo vbi sermo incideret, extra se se rapi diceret; adeò afflicto, & verba ex pleno redundantique fundebat pectore. Magnitudo eius animi, simulque otij odium apparuit in eo, quod cum Septuagenarius opus ingens de quo diximus in nouum Testamentum peregrisset, aliud maius in vetus inchoare non dubitauerit, quâ in molitione strenuè satagentem, & fortispe alacrem, vires cum vitâ defecerunt, decem tantum Libri Geneseos Capitibus vberi Comentario pertractatis. Vir fuit iustæ corporis Staturæ, virum firmarum, laboris omnis, præsertim literarij, patientissimus: Operarius vniuersæ domini planè sedulus, & frugifer, cuius similes vniuersam Ecclesia numeret plurimos.

54
Optimè gubernat Societatem.

55
Senectutem studijs dicat

56
Modestia eius in subeunda censura.

57
Virtutes eiusdem.

58
Neapoli turbarum contra Staracem.

59
Generosum Caroli Mastrilli facinus ad eas sedandas.

Grauis admodum hoc anno fuit Neapoli caritas rei frumentariæ, atque inopia, vnde incitatus ad tumultum populus, cum diris modis in Ioannem Vincentium Staracem Tribunum Plebis defæuisset, periculum erat, ne tota Ciuitas immane vulnus acciperet: nec erat qui concitata, & impune debacchanti multitudini se se auderet opponere. Dynastæ aliquot domum Professorum trepide aduolant, admonentque Patres periclitanti Ciuitati si quid opis possint, ne cunctentur afferre. continuo Antonius Liffus Domus Præpositus & Carolus Mastrillus ad Collegium, vbi Prouincialis Massellus erat, descendunt. Cogitur ingens numerus Sacerdotum, quidque agendum sit raptim deliberatur. Erant qui censerent in æstu illo tumultus haud quicquam mouendum, ne ipso remedio cruda plaga fieret asperior, personæque etiam sacræ violarentur: præsertim quod verendum esset, ne dum multitudo in rei publicæ administratos furit, inuidia Societatem quoque opprimeret, cui summe studere Proregem vulgo erat notissimum. Alij contra, quandonam tempus fore ostendendi curæ esse Societati salutem publicam, tamque gratæ Ciuitati insignem

signem nauandi operam, si tempore illo cessarent? Maximis malis periculosa, etiam tentanda remedia. Tum Carolus Mastrillus, ita mihi, inquit, temperanda videtur res: præibo ego solus; si maester damnus haud fiet in me, si, autem, ut spero, quod plerisque è populo, & notus sum, & videor non ingratus, locus aperietur remedij, vos pariter succurretis. Probato ab eis, Numinique commendato consilio, Carolus conscientia labes confessione cursim, repurgat, festinat in templum, Sanctissimum Christi Corpus salutat, pacem sibi, populoque exposcens, ac suum pro salute publica caput deuouens, tum, crassum funem in laquei modum collo circumdat, & arte pileolum vertici adprimit. Inde sine alio tegmento capitis, sine pallio, sacrum Crucifixi signum manu gestans, in paucorum nobilium comitatu procedit in publicum. Plenus ibat animi, diuinæque fiduciae. Vbi prope tumultuantes venit, admonitis nobilibus, ut prout se se viderent accipi, Patribus renunciarent, venirent, vel se domi continerent; repente progressus, Crucifixi sublato signo, Quid hoc rei, Fratres, est, insonat, Viuat IESVS, viuat IESVS, quid rei est hoc? Ut agnitus est, & eo conspectus in habitu, tanquam angelus Dei excipitur: tanquam ad parentem proximi quique vertuntur querubundi, hi manus, hi pedes exosculantur. Quos ille consolans, ac bene iubens sperare, ingeminansque easdem voces, Viuat IESVS, & veneramini Crucifixum. In confertissimam tumultuantium turbam, inter fulgentes gladios, & infesta tela penetrauit. Multa erant furentium millia, plena omnia omni armorum genere, omnia inconditis vocibus, probrosisque, & minacibus perstrepebant clamoribus. Stabat eodem forte loco fragmen columnæ, in quod ut Carolus conscendit, cumque illo ad collum fune Crucifixum prætendens conspectus est, audientiam plerique fecere. Quare edito signo Nobilibus, ut ceteros Patres aduocarent, interrumpens crebris vocem, gemitibus, plusque lacrymarum quam verborum fundens, miserabiliter incæpit admonere; Quò ruerent, quò se Satanæ instinctu rapi sinerent? Fiduciam, in Deum erigerent, qui vel mutas bestias pascit: eam esse viam vitæ tuendæ, non vim, & arma. Meminissent Neapolitanæ nobilitatis, meminissent fidei quam Deo semper, quam Principibus suis præstitissent. Considerarent, quò demum euasura seditio esset. Hæc atque talia dum summo ardore animi peragit, ecce longum agmen Patrum (longè plus centum erant) ex Professorum Domo, & Collegio congregati, spectaculo omnino lugubri, atque terrifico, bini incedebant lacrymabili ore, plerisque pendebant funes impliciti collo: his Christi effigies in varijs cruciatuum argumentis gestamen erat: illis Beatæ Virginis: alij mortuorum caluaris, alia alij ad terrorem, ac pœnitentiam apta præferebant, & solempne litaniarum carmen mœsto murmure succinebant. Elanguit ad hanc speciem plebis furor: ac Patres statim intermisti turbæ, solando, demulcendo, hortando trifariam diuiduntur. Alij ingens agmen, in Episcopale templum auertunt: alij parem cateruam in sacram ædem Annunciationis Deiparæ trahunt, paratis utrobique sacris concionatoribus, qui è suggestu apta oratione mitigarent feroces animos, & ad obedientiam, spemque bonam à pernicacia, ac desperatione traducerent. Ita dissipata præcipua tumultuantium acie, seditio, quæ numero valet, eneruata est. Pars Patrum tertia, quæ cum Carolo mansit, ad ipsas Staracis ædes se se conuertit. In eas improbissimus quisque rapacissimusque impetum fecerant: clausoque intus ostio, ut soli præda potirentur, tanquam in summo otio arcas, & abacos, ac receptacula omnia, cellasque olearias, ac vinarias, ac demum totam domum vacuum faciebant. Alij dein atque alij superuenerant, qui tentantes ingressum, adacta securi validis fores ictibus perfringebant. Ad quas cum Carolus peruasisset, nec quisquam aditum panderet, per foramen, quod prædatores vi fecerant, brachium, & Crucifixum audacter immisit, ut Christo aperirent, inclamans: ac repente nescio vnde (diuinitus existimari par est) pat efacta Ianua est. Ingressitur ipse cum manu sociorum, & in prædantium glo-

60

Oratio Caroli Mastrilli ad Concionem seditiosorum armatam.

61

Mira novæ supplicationis pompa. Cuius spectaculo flagrans seditio restinguitur.

62

Domus Staracis ab vltimo exitio, matrem à morte PP. Societatis seruant.

globum occurrit inter se se de Damasceno Conopæo digladiantium, quos cum pacasset, dari sibi Conopæum iussos, paulum progressus conspicit infelicem Anum, Staracis parentem, horrificum spectrum, timore ac stupore attonitam, abiectam in angulo, nudam, ita cum partim fenio, partim valetudine decumbentem reperissent, direpto lecto latrones abiecerant. Injicit in eam stragulum Carolus: tum iuuantibus Socijs tabulæ impostam, vicinam in domum nobilis Matronæ Briatici Comitis defert. Nec solum id officium præstitum Anui, sed etiam conseruata supellex multa, ac pretiosa. Prudenter dicitur fecisse Prorex, qui præfidiarios milites inter seditionem continuit. Nam si vim vi inhibere tentasset, sanguisque ferri capisset, haud dubie strages funesta impendebat. Licet hic ex fine Salmeronis, & Staracis, ponderare, quam sit beata sors famulorum Dei: licet insuper in eo Tribuno plebis notare quam incerta, & commutabilis sit humanorum honorum conditio, quam seculum fallax. Nam cum in Foro (quod ab Ephippiariorum officio Sellarium vocant) diem Sancto Ianuario eius Ciuitatis tutelari sacrum omni præcipuo honore, excitato etiam fornice in arcuum triumphalium morem, celeberrimum tanquam ipse triumphans peregisset, paucis post diebus in idem forum ab templo Sancti Augustini, vbi populus suos habet coetus, raptatus, miserisque excruciatius modis, alliso ad fontis marginem capite plebis furientis impetu mactatus est. Intestina dein mortuo extracta, & cuspidi halite infixum cor, velut insigne gestatum, & cadauer per summam ignominiam tota vrbe raptatum. Hoc eodem anno Neapoli gemina ad Professorum Domum Sodalitas, quæ incrementum, & successum optatissimum accepere, altera Nobilium, altera Opificum, instituta. Addita & Nolano Collegio Sodalitas Sacerdorum Aletinæ similis; quam ipsimet Sacerdotes non minore laude instituendam curarunt, quam populi deinde vtilitate coluere. Qui superiore anno Beneuentum, Collegij inchoandi causa missi fuerant, quanquam multis enixe retinentibus, & ad id impetrandum à Deo complures piæ foeminae panes & aqua sæpius ieiunarint, tamen reuocati sunt, quia litigiosum erat templum, quo utebantur, nec ad perpetuam commorationem domicilium aliud erat in promptu.

63
Mors Staracis funesta.

64
Duo Sodalitas in domo Prof. Neap. noua instituta.

65
Collegij Mamertini calamitas ab igne.
Subleuatur benignitate Amicorum.

66
Mira reconciliatio duorum Inimicorum.

67
Peccatoris conuersio ex flammæ conspectu nata.

In Sicilia calamitas Mamertini Collegij pietatem erga illud Ciuitatis egregie illustrauit. Nam cum decimo Kalendas Aprilis per incuriam fabri lignarij, in templo veteri, vbi sedilia conficiebantur, maioris in vsu sodalitanis ex neglecta scintilla in multam vim materiæ incendium exarsisset sub horam quintam noctis, Magistratus, & nobilissimi quique eadem hora accurrerunt, & ex populo facile tria millia. Non potuit tamen prohiberi, quin bonam Collegij partem magno damno flamma, quæ inualuerat, absumeret. Ipsi Religiosi Dominicani, Carmelitæ, Augustiniani, Capuccini, si eorum desiderarent cænobia, non plus curæ, laborisue sumpsissent. Nec deinde recalcire iacturam Ciuium benignitas liberali stipe destitit. Per hanc calamitatem, vicini inter se domo nobiles è primis duo, qui ex graui dissidio nulla grauissimorum hominum pacificatione abduci poterant, cum repentino aduentis Collegij tumultu percussi mutuo se se appellassent, vt scalas, & alia necessaria curarent, ac pariter opitulaturi accurrissent, finito ea re dissidio, deinceps coniunctissimi persistere. Alium quandam, annum iam tertium vltioni imminentem, conspecta flammæ immanitas, obiectaque inde tartareorum imago ignium vsque eo permouit, vt remissa vltro inimicis iniuria, expiatisque vitæ totius noxis, accuratius post hæc consulere sibi in æternum statuerit. Adeo per omnes occasiones trahendis ad se mortalibus benignum Numen insistit: salutique animorum Collegium Mamertinum, vel conflagrando festiuit. Delectauit Ciuitatem, quod vbi illuxit (erat dies Dominicus) in templo sacra facta, auditi confidentes, concio ante, postque meridiem habitata, & cætera administrata perinde, ac si nihil molestiæ præcessisset. Haud multo post rependendi beneficij oblata occasio est. Nam cum vrbis domos qual-

quasdam ignis comprehendisset, eò cum duodecim Socijs Angelus Sibilla Re-
stor accurret, egregiamque operam, nec labori, nec periculis parcens, nauauit.
Panormum ad Professorum domum haud dubia Dei voluntate Cranium vnus
è Sanctis Innocentibus deportatum est. Id & alia quædam religiosa munu-
scula ad eam domum ferenda Iulius Fatus Mercatoribus, quos fideles fore
opinabatur, biennio ante tradiderat. Illi fidem in ea re fallere pietatem ra-
ti, inter se tradita diuisere. Cranium Nauclero obtigit, qui vbi peruenit in
Siciliam, exposuitque merces, aliò cursum intendit: ac primum nulla omnino
apparente causa morbo corripitur; dein longo errore per maria iactatus, nec
vquam terra potitus, magna tandem coorta tempestate, in Sicilia portum,
quem Milacium vocant, eijcitur. Hic omnes in terram egressi vectores, Deo
grates acturi. Nauclerus etiannum æger; & ipse descendit, diuinamque
iram ob interuersas sacras reliquias aduersum se concitatam intelligens, de
peccatis Cœnobitæ Sacerdoti confitetur, eidemque cranium vna cum literis,
quæ de eo fidem faciebant, tradit, vti primo quoque tempore Panormum ad
Patres mittat: ac subinde vt causam mali manifestius comperiret, liberata
conscientia Nauclerus conualescit. Confessarium contra noxa, & poena
corripuit. Cum enim circiter sesquiannum sacrum depositum differret red-
dere, eò tempore valetudinarius perpetuo, decolor, & exanguis fuit.
Itaque reputans, conferensque quod gubernatori illi euenerat, quodque
ipse patiebatur, statuit ipsemet Panormum religiosè reliquias deportare,
quod fecit.

In Prouincia Veneta obiit Franciscus Palmius Benedicti frater, probita-
tis, industriaque memorandæ Sacerdos, qui Bononiense Collegium inde vs-
que ab ortu primo rexit, certa in sede constituit, certo vectigali firmavit:
multum non de vrbe solum Bononiensi, sed vniuersa etiam diœcesi meritis,
quam sapius Paleotti Archiepiscopi eiusdemque Cardinalis iussu recognouit,
& ordinauit. Neque enim habebat magnus ille sapientia, ac religione Anti-
stes, cuius consilio operante libentius, quam Francisci Palmij vteretur. Eius-
dem eximia caritas vel maximè erga Socios hospites patuit sub initia Collegij
cum res domi angustissima esset, & hospites non solum plurimi, quia tota sæ-
pe Collegia nouas in Colonias pariter mittebantur, & ex omnibus Romanæ
Prouincijs plerique accersebantur, sed etiam propter egestatem pessime ad
faciendum iter instructi; tum Palmius, & tanquam filios alacritate summa,
dulcissimaque excepiebat, habebatque, & vestibus calceis, & qua re alia opus
foret, etiam quo posset viatico muniebat, ex Apostoli voce multos locupletans
cum nihil haberet. Respiciebat quippe Pater cœlestis fiduciam eius, & car-
ritatem, & Ciuium aperiebat corda, vt quoniam ille in benedictionibus semi-
nabat, de benedictionibus & meteret. Si quidem danti datur, riuusque car-
ritatis auctior eò vnde fluit recurrit. Francisco sublato, Collegij administ-
rationi Bernardinus Confalonierus præfectus est. Et in hac Prouincia peregre mul-
torum mores populorum exculsi cum fructu. Sed Rauennæ in primis acer,
exemplique restissimi Concionator, extremo superiore, & hoc ineunte anno
desudauit Marius Fabritius: vbi tum rem Catechisticam valde promouit, tum
pia instituta complura, quæ pene obsoleuerant, reuocauit: quæ deinde Iaco-
bus Leuantus extremo anno prouexit.

In Vallibus pedemontanis salubres continuati labores. Nouariensis præte-
rea Diœcesis tota oppidatim, pagatimque à Sacerdotibus quatuor, postulante,
& grates agente Episcopo, lustrata.

Sed plus rerum cum cura dicendarum Polonica offert Prouincia. Initio
anni Iacobus Vviechus Vangrouicensis, ex Congregatione Procuratorum ab
Vrbe in Poloniam rediens, septem inde in supplementum, auxiliumque de-
duxit, quos inter Fabritium Pallauicinum, qui statim Posnanix philosophiæ
docendæ initium fecit. Gratum fuit id subsidium non Prouinciali solum,
Campano, sed etiam Stephano Regi, cuius noua in nos officia in dies exta-
bant.

68

Cranium
vnius è SS.
Innocenti-
bus Panor-
mum defer-
tur.

69

Depositi fi-
des laesa mor-
bo aliisque
poenis vindi-
catur.

70

P. Franciscus
Palmius mo-
ritur.

71

Marius Fa-
britius con-
cionator Ra-
uennæ.

72

Stephani Re-
gis Poloniæ
studium in-
gens in res
Societatis.

73
 Possuinus
 in Comitij
 Varfauien-
 bus pracla-
 ram operam
 Religioni
 nauat.

74
 Inuidiose fu-
 spiciones in
 Possuinum.

75
 Res Craco-
 uia feliciter
 gesta.

76
 Domus Pro-
 bationis Cra-
 couia initiu.

77
 Stephanus
 Polonie Rex
 de causis di-
 stinctionis
 domum So-
 cietatis edo-
 cetur.

bant. Habebatur eo tempore Varfauiæ Regni conuentus. In eo Rex cum de confirmandis Polocensis Collegij fundis referret, ita sermonem instituit, vt post laudes Societatis non vulgares, diceret vitam sibi creptam malles, quam eius voti compotem non fieri. Itaque tum confirmata est ea dos, tum Academia Vilnensis priuilegia recepta, ne externo Cancellario subiaceret, eiusdemque bona à collatione in bellum, & quæcumque alia indiceretur, excepta. Quæ omnia cessante omnino Societate gesta sunt. Quodque plus habet inopinati, hæreticorum plerisque ita fauentibus, vt non plus factum fuerint, si in eam rem fuissent mercede conducti. Nimirum suam humanarum arbiter voluntatum causam Deus administrabat; qui indita Regi illa propositione, dum ad eam accomodant se se procerum studia, æterni consilij viam per mollissimas vias rationem exequabatur. Egregiam ijs Comitij in causa religionis tuenda operam Possuinus, ex Gregorij Pontificis, & Stephani Regis sententia nauauit. Is annos iam aliquot septentrionem percurabat, maxime controuersijs inter Polonum Regem, & Casarem tollendis desudans, de quo hæc plane comperio. Sane præclara ab eo gesta toto hoc tempore, tum in Germania, tum in Polonia, & alijs, quas peragrauit, Prouincijs. Verum offendisse non neminem, quod agere videretur imperiosius: alios vero qui in eisdem causis maiore cum specie, ac spe versabantur, ægre tulisse per priuatum hominem Dei seruum, quod ipsis non succederet, ad effectum perducere. Hique maxime, & alij rerum ignari, ex leuissima coniectura studij in nos Stephani Regis, dissipabant; non paribus in ea re Possuinum vti lancibus, sed omnia ad Polonum trahere. Qui sermones cum Societati ad animarum curam parum commodi forent, rogatu Claudij Generalis Gregorius illa eum graui cura exoluit: deinde etiam Seminariorum, vti supra dictum est, procuratorum expeditus est, coque postmodum liberius Prouinciali vacauit, maiorique ad curam domesticam vsui fuit. Res per hanc tempestatem ita successere et optatis Cracouia, vt messis affluentia annorum superiorum tristitiam abunde compensaret. Constituta ibi Sodalitas sub magnæ Matris tutela inter scholasticos Academia publica: alteram item Scarga conflauit (cui nomen à misericordia fecit) separatim è viris, ac feminis. Per hosce Sodales, & agrotis, & carcere inclusis, & pupillis, & male domi constitutis, præsertim pudore super incumbente, & id genus calamitosos delinquentes, & remedia curabantur. Ibidem ad domicilium Tyronum condendam grauis femina Vidua Anna de Lipuik Cormanicia, Castellana Czechouiensis, fundum attulit. Dudum id moliebatur, sed expedire nesciebat moras: nec deerant certorum hominum, per quos à proposito auocabatur, sermones. Verum cum Cracouiam hoc anno venisset, templum Societatis ad Sanctæ Barbaræ ingressa, munditiaque, & ornatu delectata, & Sacrorum celebritate, & populi concursu, & ardore, statuit illico rem effectam dare, postredieque transfegit. Paratæ Tyronum domui contiguum adiunctum est S. Marthæ Sacellum, vt esset ei, loco Adis sacræ: venia quorum intererat ad id impetrata. In eo coepta germanice haberi conciones. Fauit his quoque coeptis suo more Stephanus Rex: per quam occasionem, quia & de Professorum domicilio agebatur, cupienti cognoscere, quid hæc familiarum in Societate distinctio sibi velit, ita Prouincialis Campanus rem omnem exposuit. Quos Sancti Patres ad virtutem perfectam tendentium gradus statuunt tres, inchoantium, proficientium, perfectorum, hos hac domiciliorum varietate cerni. Quippe esse in Societate eos, qui purgantur à vitijs, moribusque profanis, & solida virtutis iaciunt fundamenta, Hos esse Nouitios, & horum domicilia Cracouia ad Sanctum Stephanum fore. Esse deinde alios, qui post rudimenta posita virtutis, in eaque magis, ac magis proficientes illuminantur, & morum sanctitati, ad proximorum commoda ingenij ornamenta, & literarum luminâ addunt, Hos in Collegijs haberi. Verum quia multa habet Cracouia Philosophorum, Medicorum, & Iurisperitentium Collegia, idcirco non fieri

fieri de Collegio ibi Societatis excitando mentionem. Supremos esse, qui multum progressi, iamque illustrati ipsi, atque in religiosa disciplina tanquam perfecti, iuuandis alijs, purgandis, illuminandis, cumque Deo iungendis per Divinum verbum, & Sacramenta insistant, & hos in Societate esse Professos, certoque in gradu cooptatos, quorum familiam ad Sanctam Barbaram fore. Qua oratione magnopere delectatus est Rex, & sua esse cuique ut vitæ religiosæ incrementa, ita recta distincta, oppidò probavit. Sub idem tempus Leopolitana Sedes, Antistite flagitante cœpta. Missus primo, vt ab Vrbe redijt, Iacobus Vviechus vna cum Gaspere Nahaio Tartaro. Is enim puer ex Tartaris Nahaiensibus à Polonis militibus captus, & in Russia, Poloniaque educatus egregio cum profectu in literis, (demum Societati nomen dederat.) Successit deinde Vviecho Benedictus Erbestus: per cuius Sanctam industriam lætissima fuere initia. Archiepiscopus, Canonici, alijque Sacerdotes Exercitijs Spiritus expoliti, & generalibus expiati confessionibus: rationes officij publice explicata, Catechesis vulgo introducta: carcere vincit, alijsque calamitosi consultum: domus hospitales legibus, & moribus ad formam mansuræ pictatis redactæ, expiatis viritim hospitibus, rectisque purgatis. Non pauci, vel à Rhuteno Schismate, vel alijs erroribus abducti. Catechesis etiam in pagis adiacentibus introducta. Domicilium initio apud Archiepiscopum fuit: qui deinde Patribus rogantibus domum parvam attribuit, idem ad impensam suppedians. Missus, & Gedanum Gaspar Saucius est, in locum eius Rectore Calissiensis Collegij Ioanne Leopolitano suffecto. Sed Gedani nihil initio, vt inter omnia fere hæretica, magnopere promotum. Sub hæc Campanus in Transylvaniam abiturus, substituto sibi in Polonia vicario Iacobo Vviecho, quem ad id Leopoli reuocavit, Possuinum in Lithuaniam misit, cum potestate Collegia Polocense, Derpatense, ac Rigense, visendi. Tam enim vastæ Prouinciæ vnus Præpositi par esse nequibat cura: præsertim quod, vt inter hæreticos, repentinæ existebant procellæ. Et Rigæ quidem sub anni superioris occasum, & huius exortum, grauis tum Ciuitatem, tum Collegium tumultu concussit. Ferre non poterant ministri tenebrarum sensim redeuntem Euangelicæ lucis splendorem: nullum oblatrandi finem faciebant, & maledicta congerendi: cum tamen prouocati ad res religionis disputatione examinandas, certamen omne defugerent. Habuit deinde per Cardinalis Radiuilli absentiam, qui Grodnam ad Regem concesserat, Lemchenius Lutheranus rabula conciones aliquot non modo mendaces, sed etiam seditiosas, ac turbulentas, quibus Collegij Rector Leonardus Rubenus cum animaduerteret semina pietatis planè obrui, exiguum bonorum gregem in periculum, vera sacra in inuidiam, & contemptum vocari, Senatus impense operam suam detulit: conuocatisque ministris seuerè modestiam commendauit. Verum eò profecit communitio, vt furentium rabies magis efferretur. Biduo post, quo die peruigium erat Natalis Domini, Lemchenius ad concionem progressus, cum Romanum Pontificem Hæresiarcham Antichristi vociferaretur, & quam carum haberent Christum, tantum Papistas odisse debere: ante Rigenses fuisse vexatos à Mosco hoste corporum, iam habere intestinos ipsa intra moenia animarum hostes, à quibus esset eò cauendum, acutius, quod hi Diabolum pro magistro haberent, omnium artificiorum peritissimum. His, & talibus maledictis multorum è plebecula infima iam ante satis exasperatas mentes tanquam oestro perculit. Adiunctum est templum S. Iacobi Cœmeterium, quod cum adhuc fuisset peruium, nouas ad id, cum oporteret, claudendum valuas Rubenus ædificarat: in his affixus pendebat index autorum, ac rerum, quæ in Gymnasio explicabantur. Hunc indicem turba furens confurcat, laceratque, & pro eo famosos affigit libellos, & valuas item ipsas foedissimis contaminat sordibus. Nocte, quæ insecuta est, cum in templum Catholici ad solennia Christi nascentis conuenirent,

78
Leopolitanae
Sedis initia.

79
Gedanensis
missio.

80
Possuinus
in Lithuaniam
mittitur.

81
Turbæ Ri-
genses.

82
Concio seditiosa
Ministri
Luchera-
ni.

83
Hæreticorū
irruptio in
domum, &
templum.
Collegij Ri-
gensis.

nirent, ingressi & Lutherani quosdam è Scholasticis adolescentes alapis male accipiunt, & vnum de Societate: mox in Odeum incipit fieri lapidatio, & adolescens Lithuanus feritur. Tum alia ausi, deiciunt vas aquæ Iustralis, & velut ad respirandum in Cœmeterium se recipiunt: quod Patres nacti lætamentum, templi fores occludunt. Increbescit inde tumultus, iamque totam ante templum aream multiplex hominum turba complebat fulgentibus ferris gladijs, & sclopetis intentis. Minitari, insultare, omnibus modis stimulare Catholicorum, ac tentare patientiam. Auebant enim sanguinem facere, sed volebant videri ab Catholicis cœptam vim. Sed vbi (Deo haud dubie cohibente suorum manus) deest optata furori materia, in templi fenestras, & ostia Cœmeterij debacchantur. Alij nostrorum hominum, alij Cardinalium imitantés contemptim habitum, etiam sacras Cæremonias eludebant: & nominatim Rubeno necem minitabantur, cum superueniens ad sedandas turbas vnus è Magistris, vt vocant, Violentiarum, & ipse malè accipitur. Denique quanquam intermissa erant sacra, non tamen ante seditiosorum quieuit iniquia, quam templi Campanâ magna editum signum tumultus est. Eo latrones sacrilegi dissipati, & ad custodiam publica cohors aduolauit. Postridie cum Præfectus vrbs iussis occludi portis, & autoribus seditionis conquiri, quiete fore omnia esset pollicitus, Patres ne tam celebri die Catholici sacrificio carerent, Michaëlem Morianum æditum iubent templo patefacto necessaria præparare. Accurrunt illico facinorosi, pugnis, & colaphis Morianum contundunt, in terram prouoluunt, conculcant pedibus: Vas aquæ Iustralis ante deiectum confringunt, aliaque ausi proripiunt se in Cœmeterium, omnino sibi Iesuitarum vnumquempiam enecandum esse clamitantes. Venit Cuius Arcis cum aliquot è suis: insultant & illi, palam iactantes, haud quaquam satis per noctem se se bacchatos, velle tragœdiam luce palam peragere. Sed cum Urbis Præfectus maius misisset præsidium, & ipsemet Aduocatus Ciuitatis aduenisset, se & Senatum curaturum recipiens, ne quid negotij faceretur, sacrum vnum peractum est. Inde adhibitis à Senatu custodibus dies aliquot pax Collegio fuit. Quo tempore duos item primores ad Rubenum Senatus misit, qui denunciarent: Senatum vehementer dolere de vi, & iniuria Patribus, & Catholicis illata: omnino nihil à se præmissum ad eorum tutelam; templi etiam fenestras suis sumptibus resecurum: postremo ne grauius ferret audire, quæ viderentur seditiosis tumultus aniam dedisse.

84
Æditus tē-
pli nostri ab
Hæreticis
pulsatus.

Primum nouam visam rem, quod publice affixisset scholarum Elenchum: deinde quod ostia Cœmeterij interdum clausisset. Addidere cupere Senatum: ne posthac signum tumultus magna Campanâ daretur. Ad hæc Rubenus gratis de bona erga Catholicos voluntate actis, præfatusque iam Cardinali se declarasse, suo muneri Senatum nulla ex parte defuisse, Elenchum à Regis mandato bona fide propositum, nulla suspicione tumultus, respondit: quod si cui res minime probaretur, potuisset Senatum admoneri, seque non difficile fuisse cessurum: non autem debuisset homines turbulentos mandato regio ita illudere: Cœmeterio valuas solum biduo ante fuisse appositas, toto biduo patuisse: signum campana Polonium quendam Catholicum vitro dedisse, nemine consulto, sed fortasse inspiratum diuinitus, ne impetum sui illa hominum, corroboratâ sensim audacia, in templum faceret. Itaque idem se in posterum daturum signum, si forte magna manus irruat, vt manu Ciuitas possit succurrere: in ea enim esse Patrum, & Catholicorum (præsertim Cardinali absente) fiduciam sitam. Cæterum causas non Cœmeterij feres, non indicem scholarum fuisse, verum Ministros, & nominatim Lemchenium, qui nec pati posset Catholicorum pacem, nec Kalendarium nouum à Senatu receptum. Quæ Senatus vehementer omnia (neque enim obscuræ erant) probauit: atque ita cum Ciuibus rem compositam renunciauit, vt Catholicos omnino iuberet esse securos. Eodem tempore Arcis Duncemundensis Præfectus Rigam cum venisset, quamuis ipse hæreticus, obtulit Colle-

85
Senatus Ri-
gensis non
probat Acta
seditiosorum

86
Ficta seditio-
nis causa
reiecta, verq;
indicata.

gio

gio quinquaginta ad praesidium milites : sed remissum praesidium accepta benignitas . His anni extremo gestis , noui statim exordio vera seditionum causa patuit . Quarto nonas Ianuarij Lutheranae scholae Rector Mollerus , cum iam Senatus omnia ex castigato Calendario gereret , coepit se ipse intrudens ad populum concionari : eodem die infima plebecula quaedam , tanquam dies Natalis Domini ex veteribus fastis esset , gessit : & mox Circumcisionem ad 4. Idus Ianuarias celebrauit . Venit tum Grodna Rigam Nicolaus Ecchius Ciuitatis Burgrauus , cum Syndico Gottardo Vvellingo , qui Mollerum ad se accitum in Curiam , ventant discedere . Is postridie cum e fenestra Curiae ad inambulantes in foro Ciues inclamans poculum ad leuandam sitim precaretur , collega eius interuenit , ipsoque in foro concionabundus quiritari , & implorare auxilium Ciuium incipit ; promissa fidei admonens , per quam receperant se vitam , & sanguinem pro salute vtriusque profusuros : confestim , vt erat habilis flammam concipiendam materia , exarsit incendium . Coacta fax Ciuitatis praetorium frangit , Mollerum eripit , tum ad Neunerum praedicantium summum aduolans , quia is cum Mollero iudicio ante contenderat , & in Kalendarium conserferat , multis ei plagis impositis , domum totam diripiunt . Ac protinus ad Burgrauium , ac Syndicum , a quibus Neunerus adactum se in nouum Kalendarium proclamabat , accurritur . Illi aegre fuga euaserunt : domus praedae fuerunt . Interim amici quidam ex ipsis Lutheranis Rubenum monent , rogantque , vt mature consulat sibi , antequam in Collegium tempestas ingruat . Ille nequaquam delitescendi tempus esse ratus , ne pauci eius vrbs Catholici supremo tempore desererentur , dedit operam , vt omnes conuenirent in templum , Deique patrocinium innocentes ad vitam pro religione fundendam , se se componerent . Praestolabantur in singula momenta irruptionem , & necem , statuerantque irruentibus obuiam ire Cruce praelata , quo coronam religiosus susciperent , cum ecce ingens ingenti cum strepitu globus aduolat . Plus mille capitum fuisse dicuntur , qui impetum in maiorem Caemeterij ianuam faciunt . Illico accurrere quatuor honesti Ciues , qui eos ab incognito auertere , neminem domi esse affirmantes , omnes concessisse in arcem . Iam cedebant hi , cum superueniunt totidem ferme alij , & impetum instaurant : ne tum quidem nobiliorum ciuium patrocinium defuit : qui immixti furentibus , admonent esse tenebras , & ipsos praebrietate (in direptis enim domibus perpotarant) vix posse consistere , respirent parumper , & vinum edormiscant , postero die , auxilio se quoque ipsos futuros : ita praesentem rabiem mitigarunt . Subinde quatuor vexilla Ciuium in foro apparent , quorum vnum cum ad Collegium accurrisset , illas populi quisquilias in fugam vertit . His vrbs deinceps custodientibus , inter ciues , ac Senatum disceptatio exoritur . Et ciues missis ad Rubentem primoribus quatuor e suo corpore , rogant ne aegre ferat tumultum , nihil sibi contra Societatem , sed tantum cum Senatu negotium esse : velle vitam Patrum & aedes suo tueri sanguine , & ad arcendam vim adhibere custodiam , quod cum fide , curaque fecerunt . Ab idibus Ianuarij ad Kalendas prope Februarias clausa fuisse portae vrbs . Vbi patuere , existimauit Rubenus , dum tumultus omnino consideret , subtrahendam periculo Sociorum partem , quos ad excolendos interim paganos dimittit , caeteris , qui in Collegio manserant , ita prouidit , vt , si forte rursus turba coorirentur , se se in arcem reciperent . Ipse accitu Radiuilli Cardinalis Vvendam concessit haud sane volens : Nam nec formidandum sibi quenquam , cum inimicitias nullas haberet ; sique fundendus Rigae foret sanguis , id vero maxime esse in optatis . Liuoniam nondum habere Martyres : qui eam suo irrigasset sanguine , visurum semen Longauum . Has ob causas aegre , Cardinalis tamen hortatibus paruit , vt inuidiae se tantisper subduceret : non tamen , multum licet rogaretur , hospitio vti voluit Cardinalis : apud Parochum habitauit : sacrationibusque diebus operam Vvendensibus expiandis , excolendisque nauans ; ad sparsos per agrum Socios diebus reliquis excu-

87

Conantur
Lutherani
restituere,
Rigae vsum
veteris Ka-
lendarij.

88

Rigenfes
Haeretici cu-
stodias publi-
cas effringunt
vi, & incen-
dij grassan-
tur.

89

Periculum
ingens no-
strorum Ri-
genfium.

90

Patres Colle-
gij Rigenfis
tantisper
ex vrbe ce-
dunt.

Et excursio-
nes saluta-
res obeunt.

excurrebat. Tum vero ad ipsum vndique Sacerdotes, non modo qui Venedæ, sed etiam qui Pornariæ erant, & Volmariæ, & Romburgi, & in Rubina, ac cæteri magno studio tanquam ad pastorem Parentemque suum confugebant. Quippe erant eximij moribus, & Societatis disciplina profecti, & cupidissimi populorum salutis, cui tam sincera voluntate inferuebant, vt quantum vix tolerandis honorarentur stipendijs, tamen ab salutari ea cura ne opimis quidem Canonicatibus, qui alibi offerebantur, possent abduci. Ex qua caritate, consensioneque cum Patribus, ea quæ par est publicæ pietatis vbertas efflorescebat. Itaque eius peregrinationis Rubeno, ac Societate egregie pretium constitit. Multi etiam nobiles ad Ecclesiæ Sanctæ vnitatem

91
Decreta Senatus contra Religionem vi extorta Rex abrogat.

92
Possuinus honorificè excipitur à Rigenibus.

Eis quo salutare consilium dat.

93
Seminarij Derpatensis Ortus autore Possuino

94
Collegium Derpatense constituitur.

reducti. Interim multa Ciues Rigenfes proposuere Senatui, quæ concedi fibi volebant. Tria ad Societatem pertinebant capita. Primum, vt Collegium in ea vrbe vtiq; ad iuuentutis disciplinam non esset: Deinde vt Iesuitarum numerus finiretur: Postremo ne Sanctissimum Sacramentum per compita palam gestarent: Addiderant, vt Cœmeterium Sancti Iacobi noctu iuxta, & interdiu pateret ad transitum. Quæ in capita cum Senatores per vim adacti consensissent, Rex multa haud sine minis conquestus, quod in regium ius populus Rigenfis inuaderet, omnia tanquam perniciofa, ac seditiosa damnari iussit, quod pridie Nonas Iunij publico iudicio Cardinalis Radiuillus fecerat iamque sibi plerosque Ciuium timentes, fatigatosque contentionibus, tranquillitatis & otij desiderium cæperat. Itaque cum per Autumnum Rigam Possuinus venisset, non exceptus modo perhonorificus est, salutarulques ab Senatu, & publico nomine ab Secretario Ciuitatis, sed vehementer etiam institere vterque ordo, vt causam apud Regem eorum susciperet. Ita Deo moderante res, vt per Societatem, quam plerique religionis odio perditam volebant, rebus suis remedium quærent. Possuinus nullam potuit aliam opem asserre, quam salutare consilium, neque necessariam dixit. Etenim ipsorum in manu remedium esse. Considerarent virtutem, opes, felicitatem, res gestas Stephani Regis, quem nullo modo expediret lacessere. Cæterum non tanquam ad iudicem disceptaturi, sed tanquam ad parentem filij obsequiosi confugerent, clementiam haud dubiè experturos. Infantibus rursus, vt plebem cum Senatu conciliandam susciperet, negauit id fieri posse antequam satisfacerent Regi. Idem tamen inter Vvendensem Episcopum recens creatum, atque Præpositum eiusdem Vrbs, arduum, implicitumque negotium expediuit, inducto Præposito, vt Arcem Volmariensem, quod pertinaciter abnebat, Episcopo cederet. Derpatum posthæc abiit, vbi sub extremum Nouembris Seminarium condidit, traductis eo è Seminario Bransbergenfi aliquot cultioribus ad aliorum formam alumnis: iamque triginta censebantur. Inter quos erant, qui simul præter latinam linguam, etiam Lothauicam, Estonicam, & Ruthenicam nossent; quique Lithuanam, Germanam, Sueticam, & Polonicam: Omnes enim hæ linguæ in eos fines ob circumiacentes nationes consuebant: eoque latius fundi labor euangelicorum poterat operarum, quò paratioris à linguarum notitia forent. Hoc eodem tempore nouis à regia benignitate ornamentis, & satis luculento vectigali attributo, decretum est, vt quod adhuc statio censebatur, posthæc Societatis Collegium Derpati esset. Destinatum in eam rem Deipara Templum cum area, & alijs ad degendum idoneis tectis, & die Conceptæ Virginis possessio inita. Non hic turbæ, quæ Rigam quatiebant, non magnæ altercationes cum hæreticis erant. Latissima succrescebat pietatis seges. Duz iam classes patebant in iuuentutis eruditionem: nec numerus exiguus videbatur auditorum, cum prope centum numerarentur. Verum Estones ad bonitatem, ardoremque, quem supra descripsimus, in dies addebant: ad quos supra septuagies per agrum hoc anno à Patribus per vices excursum. Illi maxime triumpharunt lætitia ex agrestibus, qui fundum incolebant Collegio attributum. Statim campanam, quam ante annos triginta hæreticorum, & Moscorum metu

altissime in terram defoderant, cruerunt, vt ædi Deiparæ, quæ in ipso fundo est, vsui esset.

Iam Prouincialis Campanus adducto Sociorum duodecim auxilio res Societatis in Transyluania componebat. Reperit Petrum Saxonem quem exterminandum proximo anno curauerat, non modo Claudiopoli inhærentem, sed etiam Ariana scholæ præfectum. Ei se Saxo alter Christianus Franchen adiunxerat, nouus Arianarum blasphemiarum satelles: sed is turbidæ conscientie laniatu percitus, cum primum Prouincialis apparuit, fuga arrepta, Cracouiam se recepit, non procul, vt mox dicam, à regno Dei. Petrum vehementer Campanus dolens eo loco pestilentie suggestum habere, rursus magno conatu, regiârum communis literarum iussis, tetendit, vt publico consilio extirparetur: quod cum tenuisset, Apostata listorum manus, latebras secundo, elusit: Si quando tamen alteruter appareret, tum Senatus, tum Regni Gubernator receperunt lege acturos. Cætera satis commode procedebant. In Sicilia, & Varadini, admirabiles sane religioni utilitates peperit Valentinus Ladus, de quo superiore libro narraui, vir simplex, & in Societatis militia prope tyro, sed virtute animi, studioque publici boni, robustus, ac veteranus. Talia enim adminicula amat diuina manus, quæ magis ei per solidam pietatem tractabilia sint, quam per ingenij, & eloquentie speciosam ostentationem spectabilia populo. Itaque cum complures in Sicilia, pagos in recta fide excoluisset, confirmassetque Valentinus, Varadinensi in agro plus octoginta instituit, tanto populorum gaudio, tanto obsequio, vt nihil eximia iuducenda sanctitati præter copiam cultorum deesset. Vtrobique restituit sacras aedes, fatores impietatis expulit, plurimorum confessiones excepit, salutari lauacro consignauit infantes, ad Sanctæ Ecclesiæ gremium permultos renouauit: cum & ægris diuina præberet mysteria, & vitæ functis post suprema officia, terram iniiceret. Multi eorum pagorum erant sub ditione Turcarum: & alij sub eadem tyrannide longius positi tendebant supplices manus: & Turcarum præses non tuta solum omnia, sed etiam benignitatem, & patrociniū spondebat: & tamen adeo albæ regioni ad messem operarij defuere. Missi sunt aliqui Claudiopoli è Seminarijs, quibus septeni, octoniue pagi attributi sustentandi: ad quos in orbem Valentinus excurrebat; cum exorta pestilentia, & labores, & pericula, & scilicet animos fidelibus Dei seruis multiplicauit. Stephanus Arator rem ipsa in Vrbe Varadino gerebat impigre, sed & ipse cum solus esset, multiplici necessitati facere satis nequibat. Tota igitur spes ferme erat in Seminarijs Claudiopolitanis, quæ iam florebant. Id, quod ex pauperibus Prouincialis inchoarat, Ferdinandus Capecius Rector, facto ei à Sanctissima Trinitate, cuius Cœnobij ædes incolebat, nomine, impensa prope vna Collegij ita promorat, vt octoginta numeraret contubernales. Hi funera publice deducebant, inter fremitum, & ludibria, & aliquando lapides Hæreticorum. Hi ipsi per pagos mentes excolebant agrestium. ijdem vario genere ministerij diuinæ rei inserviebant, & multis in rebus Parochorum locum implebant, constantes, nauj, testimonium Christi non erubescerent. Talis quoque spes è Seminario Pontificio, & regio, talis effulgebat indoles: talis ex caterorum grege discensium: quibus illud antiquissimum erat, vbi primum ad Gymnasium hæreticus auditor accederet, cum omni conatu ab errore deducere. In ijs quoque adolescentibus, qui cum Sigismundo Principe educabantur, vt regni primoribus pars subsidij magna reponeretur. Cœpta hoc anno Claudiopoli philosophia tradi, & aliquid theologiæ, cum ante hanc diem auditores idonei defuissent.

His rebus in Transyluania ordinandis senescente anno dum Campanus insisit, Cracouia Petrus Scarga magnos pisces in Christi sagenam inclusit. Adamus Copichus ætate Sexagenarius, cuius dimidium in Calviniano tripode federat, Deo tandem ad se vocante, quam occultissimos cum Scarga cœpit

95
Ariani è
Transyluania
eieci.

96
Valentini
Ladi vtilis
opera in
Sicilia.

97
Seminario-
rum Claudi-
opoli erecto-
rum vtilitas.

98
Conuersio
insignis Cal-
uinistæ Cra-
couiæ.

99
Christianus
Franchen
resipiscit.

100
Redit ad vo
mitum.

101
Intemperijs
egritatur.

102
Errores pu
blice recan
tat.

103
Discipulo
Magistrum
mitante.

coepit habere congressus. Is sensim progrediens, errores conuincens, mi-
scens rationibus opportunas cohortationes, diuino iuante spiritu, homi-
nem Ecclesiæ totum restituit. Eius itaque consilio Copichus vltimâ Octobris
Dominica, in Caluini Synagoga (nam è primis erat ministris) contra mo-
res eorum concionatus, Dominica, quæ sequuta proxime est, tertio nonas
Nouembris in templo Principe palinodiam cecinit, totius Ciuitatis, & vi-
cina nobilitatis concursu. Quo etiam tempore de hæresum fontibus, & re-
medijs Scarga egregie de superiore loco verba fecit. Grauius paulo post
Hæreticis vulnus Christianus Franchen infixit. Is & Societatis, & Catho-
licæ religionis apostata, post longum errorem quarto ante anno illucescens
Deo ad lucem veritatis emerferat. Ceterum, vt erat ingenij mutabilis, in-
terius sese haud post multo præcipitavit baratrum, edito etiam contra di-
uinissimum Trinitatis mysterium libro; quem quidem à se non afferendi causâ
compositum, sed disputandi aiebat, & à quodam amico iniussu suo vulge-
tum. tamen, ad sui erroris consortes homines ex Germania in Poloniam, de-
inde in Transyluaniam haud sine modico pietatis damno (vt facile mala con-
tagia vulgantur) penetrarat; vbi (quod ipsemet factus est) iacitare inge-
nium, constare pecuniam, & famam posset. Hi nimirum sunt hæresum fœ-
deres. Nam peruersis ingenijs nihil pensi est mala fama, modo sit magna. Ve-
rum cum intestinis conscientiæ moribus in dies peius laceraretur, datus ad
Socios Viennenses literis, quibus animæ suæ auxilium postulabat, eadem
tractare cum Capocio Rectore Claudiopolitano coepit, cum repente ad Provin-
cialis aduentum Craconiã, vti supradixi, recessit. Hic in consuetudinem Scar-
gæ se dedit. Scarga non ignarus, quæ mandata in Transyluania de eo capendo
dedisset Rex, leuitatem primo suspectam habebat, ne temporis causa Religio-
nem rursus eluderet, contra ille testificari ante cognita Regis mandata, quod
res erat, cum Rectore Claudiopolitano de sua egisse pœnitentia, & literas
ad Viennenses dedisse. Præterea adeo abiecto cernebatur animo, ac despe-
rante, vt furijs exagitari satis appareret: & passim propalam confirmabat,
aut in Catholica religione quietem se mentis inuenturum, aut necesse esse,
vt de se ipse pessime consulere, & infelicem animam suis manibus abstractam
à corpore diabolis traderet. Tantum se peragrassæ terrarum, tot insperatæ,
tentasseque sectas, nihil vsquam stabile, & cohærens, nisi in Catholica reli-
gione consistere satis experiendo didicisse. Hæc Scarga cum cerneret, ma-
ximam in eo difficultatem inueniebat, quod cum talem hominem, si resipis-
ceret, necesse esset Ecclesiæ publico exemplo satisfacere; contumaces au-
res omnem in hoc genere mentionem respuebant: non tamen ab tentanda
curatione cessandum Scarga existimauit. Recipit hominem domum, mol-
liter ægrum animum manu tractat, ac mulcet, officijs, dexteritate, precibus
ad Deum: eo rem demum deduxit, vt qui primo à satisfactione publica tantum
abhorrebat, die Sanctæ Barbaræ in omnium Academicorum corona, Præfatum
& populi, quantam templum Archiepiscopale capere potuit, frequentia, infama
sua recantaret commenta, omnesque hæreses ad altare execraretur, & factæ
solenni fidei professione, & anathematibus rite pronuntiatis, in sacro ipso altari
Vicario Archiepiscopi excipiente, sua ad extremum manu actis hisce subscripsit.
Quo die quidam etiam iuuenis Lublinensis eiusdem in Arianismo discipulus
ad sanam mentem reuersus, vitali lauacro, quo adhuc anabaptistarum pe-
rentium vitio carebat, renatus est. Verba fecit in ea celebritate de vanitate
hæresum Scarga: vnde ad ceterum fructum Vir gente nobilis coepit cum eo
de sua secta priuatim disserere, quod initium salutis est. Facile enim ten-
tanti error deprehenditur, & aditum pandenti diuinus radius illucedit.
Idem postea Christianum Franchen generali expiatum confessione, multisque
monitis ad constantiam præmunitum, ne propter tuendæ vitæ difficultates
ad noua deliramenta reuolueretur, Nicolao Zebijdotio tradidit, qui non multo
ante summus Craconiensis Vbis, & agri creatus erat Præfatus (illi Ge-
nera-

neralem Capitaneum vocant) ceterum Scarga, & peregre nobilem piscatum fecit. Aduocatus enim Varfauiam, Theſaurarium totius Regni iam ad vera sacra propensum, ita incitauit, & docuit, vt Dominica Palmarum magna omnium bonorum gratulatione Catholico ritu diuinæ mensæ accumberet. Adiunctus est illi alius Prutenicæ terræ columen, & gloria bellica, Ernestus Vvoierius, & ipse ab adolescentia in Lutherico educatus veneno, quod demum Senex euomuit, maximè Cancellarij permotus exemplo. Addenda est nobilibus hifce Ecclesiæ lucris, & nobilissimæ fœminæ Lithuanæ conuersio. Hæc recens cum ducta esset in matrimonium ab Radiuillo Duce Niesuifensis Collegij fundatore, nunquam bonus Dux quieuit, quoad eam cum vera religione coniunxit. Eius rei gratia Niesuifensem Rectorem Albertum Mroſcouium Sendomiriam, vbi illa agebat, duxit, pijsque viri studijs, & Sacerdotis conatibus numen propitium adfuit. Porro ipsos Societatis homines ad religiosæ vocationis constantiam, quædam illustria diuinæ seueritatis exempla incitarunt. Stanislaus Niesuifstouius cum Andream Bathorem in literis puerum erudisset, aulæ irretitus illecebris Societatem deseruit. Sed hominem spes fefellit. Vtuit enim Stephanus Rex profugum hominem in regijs haberi, ne proſtaret exemplum indignum ad sollicitandum aliorum simplicitatem, si talia perfidiæ præmia parata essent. At vbi Andreas factus est Cardinalis, tum vero gestire læticia Niesuifstouius, spemque late porrigere: amabatur enim ab eo: & quia redeuntem in Poloniam acceperat, totus inde pendere. Sed egregie Mundus sui captatorem elusit. Appropinquante iam ad Poloniam Cardinali, Niesuifstouius morbo correptus cogitur in vitam alteram emigrare, euocatus ad reddendam rationem, quod aulæ Christi aulam hominum prætulisset. Verum atrocis est, quod Andream Gomolisko euenit. Hunc magnis natura donis ornat: sed erat ingenio vehementi, & indomito: quare sub iugo Christi continere ceruicem diu non valuit. Post cuncta admota remedia, cum venia bona dimissus in Secretarium Regis cooptatur Varfauia. Paulo post ita nocturni fures hominem nudant, vt ne vestes quidem quis tegetetur, relinquerent. Haud longo post interuallo equi calce percussus, grauius ex crure decubuit: quo ex malo nec dum refectus, dum claudicans domi se tenet, cuiusdam Senatoris famuli famulos eius insectantur in ipsam vsque domum. Quod ille conspiciens, iniuriamque suam interpretatus, arrepto ferro impetum in eos facit, & duos occidit, sed non impune: ipse pariter multis confossus vulneribus, amputata dextera, capite intercisso occubuit. Ita qui pacem in Domo Dei nescit tenere, perniciem in seculo reperit.

In Suetia cum Catharina Regina optimæ mors Catholicas reliquias omni præsidio, tutelaque orbasset, Ministrique, & Regni proceres fatigarent Regem, vt Iesuitas continuo omnes eijceret, ita Rex temperauit rem, vt Simonem Nikouium Sigismundo filio concederet, cæteris abire iussis. Manſit tamen etiam Vbertus Vandeleënius, qui Stokolmiæ ad tuendam, & si posset amplificandam rem Catholicam hæsit. Pretium fuit moræ, atque periculi. Inter cæteros Stokolmiensem Parochum non solum ad sanam Doctrinam, sed etiam ad eam duxit constantiam, vt audacter inter suos, & loqueretur Catholice, & doceret. Porro ad hiemem extremam nouas Rex cum celebraret nuptias, ad easque ex toto regno accurreretur, inter epulas multa vltro citroque de Iesuitis iactata sunt: cessatum est tamen ab aperta vi, & tumultu, quoad ieiunium magnum interuenit. Eo tempore cum Sigismundus Princeps communi conuictu se se subduceret, sacrificioque, & concioni crebrius interesset, homines tumulentos vehementer tale exemplum pupugit, ita tamen vt in Sacerdotes Catholicos eorum impetus omnis recideret. Nouam Regnam ambitiose captant, subornantque, & ad Regem allegant, quæ vti erat edocta, per modestas ingressa blanditias, quasi dotale munus, ac pignus indulgentiæ postulat, Declamatores Papæ, Aulæ, Regnique perturbatores coercet, se-

Hist. Soc. Iesu Par. V. Tom. I.

I I

mcl-

104
Conuersio-
nes alia in-
signes.

105
Niesuifstou-
ius defec-
tor Societa-
tis præmatu-
ra morte pe-
rit.

106
Andreas Go-
moliskus è
Societate
culpa sua di-
missus mite-
rè trucidat-
ur.

107
Patres So-
cietatis vni
& altero ex-
cepto Sue-
cia expellun-
tur.

108
Sigismundi
Princ.
Suec.
Reg.
P.
Cath.

melque de illis statuat, quod ad Regni incolumitatem, tranquillitatemque magnopere pertineret, vt è Ciuitate, ac Regno facebant. Rex artibus hereticorum intellectis, summisso vultu, vt offensum appareret, sponfam iubet secedere: atque ex conspirationis autoribus insistit perquirere, quid tandem tanto cum apparatu postulerent. Hi tanquam proditæ fidei accusare Patres, & nominatim Stokolmiensem citare Parochum, adeo tumultuose, vt ad furoris delinimentum voluntati eorum Rex hominem permittendum censuerit. Hæptim itaque euocatum diris modis certatim Proceres, Plebs, Sacrificii, Ministrique exagitant, vsque ad aras pertractum vrgent, vt in verba eorum iuret, Catholicisque, & Romano Pontifici, male precetur. Quæ cum constans Christi Confessor non modo recusaret, sed etiam sacra eorum, & summes libera voce detestaretur, crebris ictibus pulsatum, sacrificiales vestes compellunt induere, moxque singillatim ipsdem expoliatum. Antistes baculo credit, ac demum quasi exauguratum duci in custodiam iubet. Ad eam dum rapitur, ab irruente cateruatim plebe tantum obrutus non est. Inde in alios sæuitum Catholicos, & qui eis studerent. Nikouius erat quidem sub umbra Sigismundi tutus, maxime tamen angebatur animo, quod assistente Christi plebi, ad ipsumque confugiendi, quid opitulari posset non inueniret: vtique cum forum nullum, nullum esset iudicium: Rex nuptiarum operatus solemnis, ad quem aditus ne Sigismundo quidem pateret. Itaque profanus Archiepiscopus ingressus spem religionis funditus extinguendæ, ita concione inanimauit plebem, vt iam cum dolabris, & contis, & id genus armis ad euerenda, & diripienda Nikouij ipsius sacella ferretur: & exitus consequutus funestus esset, nisi quidam consilij maturioris ciues intercurrentes inanimatum impetum retardassent. Hoc vbi deflagrauit incendium, Dynastæque ac populi suas in oras ab nuptijs digressi sunt, Rex qui Sigismundum in perpetuo gemitu, & squallore videbat, & nunquam diram illam vexationem probarat, durissime Archiepiscopum increpauit, turbatoribusque coercitis, & Patribus, & Catholicis iussis esse securis, non alios modo, in quos iniquissime erat animaduersum, sed & Stokolmiensem Parochum in suum locum restituit. Dicuntur seditiosi illi, & turbatores breui post prope ad vnum inanimatis diuinitus poenis alij aliter male periisse. Sigismundus autem magis in dies religionis studium augebat. Sub autumnum, vt ab tot respiraret sollicitudinibus in Poloniam reuocato Nikouio, eius loco successit Bernardus Gollinius vir egregie pius, & Christi nominis, vel inter Seythas, & Turcas propagandi percupidus.

In supetiore Germania Seminarium Pontificium, quod Dilingæ nullum ante, Gregorij XIII. voluntate, exordium habuerat, attributis à Sixto Quinto perpetuis vectigalibus constitutum est. Ingolstadij attributa etiam Societati schola Dialecticæ iussu Bauri Ducis, & facultatis philosophicæ totum ad Patres redactum consilium, per eam occasionem, quod homo nec idonea doctrinæ, & morum plane probrosorum, suffragijs eblanditis Doctorum secularium, lauream Doctoris acceperat.

In Austria Prouincia nouum Crumlouix Collegium receptum, & binis Sacerdotibus, laicisque missis, Præside Venceslao Sturmio, inchoatum. Id summo studio Prorex Boemix Vvilhelmus Vrfinus Rosenfis, quod longe ante ponendum Trebonæ petiuerat, impetrauit. Eiusdem est & aliorum Boemix Catholicorum Procerum etiam in eo perspecta, erga Societatem voluntas. In Pragensibus Comitijs de ipso subleuando Pragensi Collegio, quod are alieno pressum norant, agendum sibi putarunt: ac demum statuerent, vt inter se ipsimet ad eam rem stipem conferrent. Millia Talerorum, collata, sex, donum, & per se, & multo magis, quod tanta cura, ne cogitantibus quidem vltro datum est, æstimandum. Carolus Archidux Græcij amplificare Collegij reditus, & vniuersalem ibi Academiam instituere sub disciplina Societatis decreuit. Hanc Sixtus Quintus commendante Ludouico Cardinali

109
Stokolmiensis Parochus Religionis causa gratia perfert.

110
Persecutio Catholicorum in Suecia mitigatur.

111
Crumlouense Collegium receptum.

nali Madrutio, Nicolao Episcopo Tergestino, quem Carolus in Urbem legarat, instante, gratuito confirmavit. Inde Græcenſium Sociorum numerus ad tres, & quadraginta productus. In restituenda religione ubique strenue, sed maxime è sententia in Oppido Aufek, pagisque circumiectis elaboratum. Est Aufek in Austria Oppidum sat celebre infra Lyncium, quod vna cum subiectâ regione ad Dominum Ioannem Guilielmum à Sconukirchen, mortua Socru hæretica, cum rediisset, is nihil habuit prius; quam vt populares omnes IESV Christo vero Domino recte subijceret. Ipse vero aliquot ante annis Vienneſium Patrum opera fidei Catholicæ restitutus erat: quare & eorumdem, ad populares suos liberandos adhibere auxilia decreuit. Georgius Scherer egregius Verbi diuini tractator adiuncto comite item Sacerdote, ad nobile opus delectus. Resque eo proliuius transacta feliciter, quod idem Sconurchirchenius vndique conuocatum populum graui oratione vehementer hortari institit, vt religionem autam reciperent, & ritu Catholico confiterentur, vnaque sub forma communicarent: cui omnes præter septem ita assensu sunt, vt magnopere grates egerint, quod tanto studio ad rectum æternæ vitæ callem reducerentur. Inuentus est in eo numero Senex annuagens vndecentimum, qui vbi pristinam fidem, & diuinissimam Eucharistiam rite recepit, gaudio exultans iam mortem Simeonis instar habebat in votis. At Vvillhelmus non voce modo, & opibus, & autoritate sacris cœptis intendere, sed & opera, & manu, præcipue gaudens Sanctorum imagines tot annorum situ deformes sua manu tergere, collustrare, honestiore loco reponere, & alia ædituorum instar obire munia. Vti Patres hac aura, & animos, viresque addente successu, quo alacrius, hoc eniti constantius, ea famæ celebritate, vt ex finitimis quoque Hæreticorum locis ad conciones, & expianda peccata concurreretur. Cæterum quid Dominorum voluntas apud subiectos valeat, in Herbipolitana quoque Diocesi per id tempus compertum. Adhibebat Antistes, quippe penes quem, & sacra, & profana potestas erat, mixtam blandimentis paternis, Domini seueritatem, editoque decreto, quibus locis opus erat, iubebat populos, vel ad auita remeare sacra, vel solum mutare: tum aliquot è suis ministris, & è Societate operarios ita præparatum in agrum ad spargenda vera semina, & euellenda adulterina mittere: quo pacto pagi ferme duodeuiginti hoc anno Ecclesiæ restituti, duobus de Societate Sacerdotibus enixe collaborantibus. Grande externis iuxta, ac domesticis reliquit Herbipoli desiderium Georgius Alenius lenta febre exhaustus: erat enim, & morum, & ingenij, & Doctrinæ præstantia priuatim, publiceque carus, & salutaris, maxime theologia explicanda, quod dudum obibat munus magna cum sapientiæ laude, non minore modestiæ. Cæterum hoc etiam anno multis locis per septentrionem lues infesta aliquot Societati pios, nauosque operarios rapuit: Lucernæ Antonium Balduinum, quem tota Ciuitas complorauit: tres Colonia, Albertum Knezbek Campensem, & Rectorem ipsum Martinum Florentium, qui olim Treuirensis etiam Collegium recte administrarat, & Cornelium Orskotum. Is, cum egregia caritate Rectorem, tum ægrum, tum mortuum curasset; atque etiam sæpe ante magna constantia Treuiris, & Moguntia idem caritatis officium morboſis exhibuisset, demum paucis post Rectorem diebus creptus est, de instante sibi fine per quietem admonitus. Sub annum extremum cœpta Erfordia statio est. Ea est Turingiæ Metropolis in Archiepiscopi Moguntini ditione; Proximas habet vrbes Veimariam, & Ieuam, & Vitembergam errorum arces, & propugnacula. Catholici ad quatuor millia censebantur. Senatus quamuis hæreticus, cauerat tamen ne quis Catholicorum cœtus, aut sacra turbaret: quo videbatur satis patens Societati aditus aperiri: & superiore anno cum Cæsaris mandato Sancti Vvgberti templum redditum esset Catholicis, Sacerdos è Societate, qui forte ab Fuldensi Collegiolo venerat, primam in eo Catholicam concionem habuerat, tanto piorum assensu, vt inde Nicolaus Elgardus

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. I.

I 2

Mogun-

113

In oppido Aufek omnes præter septem Hæresim euertant.

114

In Herbipolitana Diocesi Pagi duodeuiginti ab Hæresi purgati.

115

Georgius Alenius moritur.

116

Erfordienſis Collegij initium.

Moguntini Antistitis suffraganeus animum induceret perpetuum Societatis stationem postulare. Missi primo vere Heilingestadio, quod tantum iter ælium lucis distat; Socij duo, qui & in vrbana parocchia, & foris ad rusticos conuocati magno auditorum emolumento: nulla tamen re magis collegere populi gratiam, quam quod pueros docuere modeste, ac flexis genibus precari. Ea innocentium pia modestia in deformatis per hæreseos barbariem moribus sic vulgo placuit, vt multos ad spectandum alliceret. Primis deinde Socijs reuerfis, aliquot identidem breues per excursionses submissi, quod perpetuo mansuri P. Michaël Schilingius cum Socio iuere: isque nominatim lectus, vt per occasionem hæreticæ parenti ferendæ opis in Saxoniam excurrens, occasiones rei Catholicæ ibi quoque bene gerendæ captaret. Paderbornæ tum cum proxime summum discrimen religionis reliquæ venerant, spes meliorum temporum affulsit. Hæreticus Episcopus, qui iam destitutum animo Iesuitas, quos norat dissimulanter per scholarum nomen irrepressibile, omnes abigere, & Catholicorum sacrorum vestigium nullum relinquere, ipse misere perijt. Ferox equus, cui infidebat, in posteriores pedes erectus, sese, & fessorem in terram affixit. Ex ea noxia Episcopus tandem in furorem actus, nil nisi loquens spiransque cædes, ac sanguinem, cum & seortum suum alioque occurrentes tollere de medio vellet, qui infantiæ poculum propinabat innocenti populo, insanus, ac furens vitam reliquit. Ei Paderbornensis Præpositus Theodorus Furstembergicus vir in primis pius, & olim Colonia Societatis sub disciplina versatus, subrogatus est. Hic postea Paderbornense Collegium magnifice, & ædificauit, & instruxit: & plenè fundauit anno 1604 vt ibi dicemus.

117
Paderbornensis Episcopi Hæretici mors.

118
Successor eius Theodorus Furstembergicus Societati Collegium fundat.

119
Scholæ Paderbornenses hoc anno aperta.

120
Guillelmus Iulij Dux Societati consiliatus.

121
Dissidium Marchionis Badensis cum Matre compositum. Dominusque eius Hæreticis purgata.

122
Energumena Lutheranæ conuersio & liberatio.

In ipso autem interregno Canonici priores magistros iustis prosequuntur honoribus, scholas tradidere omnes Societati: continuoque (quamuis alia omnia Hæretici vaticinarentur) cœpit augeri discentium numerus. Et Cuius, quod nuper de Erfordiensibus dixi, maxime delectauit Catechesis, per quam pueri, qui hic quoque plane rudes, neglectique adolecebant, non solum diuinæ legis elementis, sed & humanitatis officijs imbuebantur. Ita paulatim ad perficiendum Collegium procedebat res, Socijque iam decem, quorum quinque Magistri, numerabantur. Missus est Petrus Michaël Nambolcum, atque Dusseldorpium ad Guillelmum Iulij Ducem, eiusque filium Ioannem Principem. Ac Ducem Guillelmum ab Iesuitarum nomine ante peralium, ita sancta comitate mansuescit, vt iam vix vnquam à latere eius, & diuini colloquutionibus auelli posset. Missi & ad Marchionem Badensem, cuius sororem Iacobam Iulij Princeps habebat in matrimonio, Sacerdotes duo Treueri, qui præter sublatum Marchionis cum Matre dissidium, totam familiam numero ad sexaginta capita, vno tantum reliquo Hæretico, Ecclesiæ reddiderunt. Expiati omnes pœnitentia, suscepere sacram Synaxim, edidere fidei professionem publice, libros hæreticos combussere. Badenam autem Marchionis Badensis urbem præcipuam, è Spirensi Collegio subinde excursum. Hic Andreas Vermadt Sacerdos integer, & industrius Lutheranam feminam, cui nomen Anna Lubecensis, iam quartum, & trigessimum annum misere à Dæmonibus vexatam, primo hæresi purgauit, deinde habitis publice conturbatis Ecclesiæ adiurationibus, in magno spectatorum, qui etiam è vicinis hæreticorum vrbibus concurrerant, teatro, dæmonibus eripuit. Habuerat ea Patrem, & Auum Lutheranismi ministros, veneratque Badenam. Septembri mense multis onusta literis, quibus etiam Saxonica Ciuitates, & Lutherani prædicantes fidem faciebant, eam & à dæmonibus obfessam, & frustra apud ipsos liberationem tentatam. Quo magis Catholicorum rituum experta vis exhilarauit Catholicos, & hæreticos pupugit. Cumque fama late manante res frequens versaretur in hominum sermonibus, Spiræ Lutheranus Minister non dubitauit pro suggestu rei fidem eleuare: quanquam misero diu eludendæ veritatis potestas non fuit. Eo ipso die, quo

quo contra id factum, sacrasque adiurationes declamarat; euenit, vt adolescens nuncijs Colonia veniens sub Spiræ ingressum letaliter sclopeto forte vulneraretur, & in vicinam Ministro domum deportaretur. Accititur è Collegio à bonis viris idem Andreas, qui Energumenam liberarat, vt morituro adfit: Sed iam præcurrerat è proximo prædo Lutheranus: Cui bonus adolescens, vt erat Catholicus diserte denuntiavit peroptare se quidem Sanctæ Ecclesiæ Sacramenta, verum non nisi Catholico ritu. Cumque Minister nouam, idest vanam, iactare, & obtrudere religionem pergeret; fertur æger id modo respondisse, experiemur nos ambo antequam horæ quatuor, & viginti effluxerint, vtra in religione moris sit tutius. Nec prædictioni fides abfuit. Cum Andreas mox aduenisset, & confessionem adolescentis excepisset, ille decedit: Postridie magno cum luctu etiam Minister repentino extinctus sepelitur à suis. E Collegio Treuirensi par Sacerdotum missi Prunium, multorum statione mensum, & oppidanos Cathechesi, & Religiosos ad quos maximè iuandos destinati erant, præclare excoluerunt. Est enim prænobile Monasterium Pruniense, & opulentum ordinis Sancti Benedicti. Quod cum recens in manum venisset Treuirensis Antistitis, is cum cætera restituere, tum etiam religiosam in eo disciplinam cupiens, quos dixi Sacerdotes à Prouinciali Costero impetrauit. Illi cum vitæ suæ exemplo, tum institutione literaria, tum cohortationibus opportunisque consilijs, & decretis, restituta communi mensa, reuocata diurna nocturna que psalmodia, haud paulo meliorem in formam omnia redegere. In laboribus, quos adeo multos animarum causa Societas obit, haud facile alius tanti momenti est, quanti is qui supremo supplicio afficiendis impenditur. Decretoria enim agitur hora æternitatis, & laboris fructus præsens est. Hoc salutare officium, cum alibi bene, & feliciter administratum hoc anno, tum Treuiri prorsus è sententia cecidit. Vt in multos animaduersum, ita nullus omnium fuit, quin ita præparatus decederet, vt emenda ei, vel præclaris factis fuisse videretur necessitas, in quam se per mala præcipitarat. Horum in numero fuit iuuenis Casimiri Comitis Palatini nepos, qui post abiuratum hæresim, expiatam confessione vitam omnem, susceptam Eucharistiam, ipso in loco supplicij, tenens manu Rosarium, publice Catholicam fidem contestans obiit. Quæ conuersio eo gratior vulgo, magisque mirabilis accidit, quod ille (nescias Treuiri inauditum) in sacras imagines, lustralem aquam, ac demum Sacrosanctam Eucharistiam manus sacrilegas ausus erat iniicere. Veneficarum poenitentia item præparatarum ingens concrematus est numerus. Vna ex his fuit, quæ puerum octennem suis præstigijs circumuentum solebat in eum locum adducere, vbi cum impuro sodalium grege per noctem satanicis exercebatur operibus, vt dum illæ choreas ducebant, is tympanum pulsaret: qui etiam sæpius interfuit dum veneficijs suis, quibus libitum erat, nocerent. Re deprehensa Archiepiscopus puerum ad se iubet adduci, & fidei, quæ ignorabat, capita edoceri. Sacerdos è Societate adhibitus catechista, qui sacram Agni cerei imaginem eidem ex collo suspendit. Offendit nimirum ea res Diabolam. Puer per noctem apparet grauitè increpans, & minitans, quod tam facile se circumscribi permisisset iubetque protinus, ni vapulare velit, id quod collo dependebat, abijcere. Quod cum territus puer fecisset, repente ad mœnia vrbs abripitur. Hic nigro hircio imponitur, dictoque citius ad fagas colludentes defertur, postque impurissima orgia ad Antistitis ædes restituitur. Quæ & alia multa cum ipsemet puer narravit, & ipse comprehensæ fœminæ vere dicta comprobarunt, & præter annales literas, Rector Collegij Ioannes Gibbonius plane comperta scripsit. Tum puer ab aula Principis in Collegium transfertur, vt ibi & per otium edoceret, & Diaboli eriperetur ludibrijs, quod demum adhibito rursus cereo agno, & Cruce, & adiuuante famulorum Dei sancta consuetudine, & prece, ad voluntatem successit.

Rhenanæ Prouinciæ res Oliuerius Manaræus Visitator, qui solum in
tran-

123
Catholici
moribndi
vaticinium.

124
Monasteriū
Pruniense
reformatur.

125
Damnati ad
mortem vti-
licor adiuti.

126
Pueri à dia-
bolo infesta-
ti liberatio.

127
Gandauen-
sis Collegij
initium.

128
Ipreuse Col-
legium fre-
quentatum.

129
Antuerpien-
se restitutum
dedira Prin-
cipi Parmen-
si Vrbe.

transitu ante cognorat, per otium composuit: vices interim Prouincialis quoque implens. Nam Franciscus Costerus inde ad regendam Prouinciam Belgicam traductus est, & Balduinus ab Angelo Belgico Prouincialatu perfunctus, Louanio Rector impositus. Requirebat talem virum Louaniense Collegium, quod theologorum Societatis in eo scholam Visitator restituerat, ut in Academia celeberrima commodiores Ecclesiæ Sanctæ operarij formarentur. Leonardus Lessius, & Ioannes Amelius magna externorum quoque gratulatione, initium docendi fecere. Sex item Socijs, Senatus, & Canonicorum postulatu Gandauum à Visitatore missis, in ea vrbe totius Flandriæ maxima, eademque miserandum in modum hæresi deformata, sedes in spem vberis fructus, quæ non sefellit, est posita. Pro domicilio attributum vacuum Monasterium, quod filiarum Dei vocabatur. Frequentatum Ipreuse Collegium & Antuerpiense restitutum: tres in classes vtrouque disciplina iuuentutis tributa, & Deiparæ addita sodalitate. Quippe Costerus, & pro suo in Virginem præcipuo studio, & experimento sub tali patrona Societatis labores recte procedere, cœtus hosce colligere, & excolere inter prima curarum habebat. Non hic animo indulgebo, ut in obsidionem Antuerpiensem cum paucis memorandam egrediar: diuerticula opus hoc decuerint sacra magis quam fortia. In ea obsidione Michaël Hernandus pene confectus est, nec leuiter comes eius Turrius vulneratus, cum ad euertendum pontem, quem Scaldi anni Parmensis Princeps imposuerat, nouæ machinationis nauigia obfessi immisere, quæ ex inædificatis fornacibus vi tormentarij pulueris eluctantis saxa, tigna, globos, catenas ferreas, & id genus immania tela euomerent. Grauius igitur in ea strage caput vulneratus Hernandus, fractoque humero tamen inter immensos dolores diu audiendis aliorum fauciorum consellibus perseuerauit: ac postea humeri vsum vix eatenus recuperauit, ut ad sacrificandum sufficeret. Vbi cœptum de pace, & compositione agi, pontebant in conditionibus Hæretici duces, ut ij modo Religiosi in vrbem restituerentur, qui Carolo Quinto Imperatore Antuerpiæ domicilium habuissent: quod ad excludendam Societatem pertinebat. Verum vbi fraus deprehensa est, & reiecta conditio, insitere ne domus, quæ ante Collegij fuerat repeteretur: ædes magnificas illas quidem, sed à frequentia remotas, eoque parum Collegio aptas substituebant. Id quoque negauit Princeps. In sua Societati tecta cum templo reddita. Hæretici ea cum bifariam diuisissent, partem, quæ templum amplectebatur, Calviniano Ministro, euerit altaribus, subductis, aut igne crematis Sanctorum imaginibus, assignarunt: partem alteram Præfecti militum, & procuratores Annonæ occupauerunt: subterraneos quosdam recessus in carcerem verterant, Sacerdotibus, aut alijs Catholicorum quos confectis criminibus vinciebant, habendis, atque torquendis. Principio eiecti Collegij cum venderetur ea domus, demonstrantibus nonnullis se in ea ob traditam pecuniam Patribus constitutos census habere, atque adeo pecuniam suam repetentibus, Senatus iussit ijs de pretio, quo vendebatur satisferi, quo factum est, ut aliquot millium florenorum atheno ære leuata demum ad Societatem rediret. Adeo famulis suis, vel per aduersa consuluit Deus, & hæreticorum spes, & conatus eludit. Ad septimum Kalendas Septembris Hernandus, & Socij Castrenses domum ingressi. Templum in magno clarissimorum virorum conuentu solenni Cereemonia Archiepiscopus Mechliniensis ipsis Kalendis Septembribus expiauit. Accurrit ad statuendas res Prouincialis, cœpitque tum in Collegij, tum in principe vrbis templo Ecclesiasten agere, & instante Principe, qui literarios ludos, (quod perpauci sub Magistris Catholicis erant) tantisper omnes sustulerat, die Sanctis Cosmæ, & Damiano sacro repetiti sunt docendi labores, profectu ex his, cæterisque in publicum Societatis laboribus longè superante non dissentientium modo expectationem, sed opinionem quoque fauentium.

Dum

Dum sacræ, profanæque res in Belgio secundis Regionum coeptis ad quietem inclinant, semina grauium motuum extitere in Gallia ex foedere, quo plerique Dynastarum Catholicorum, cum ad alia regni tuenda iura, tum ad propugnandam religionem, & excindendos errores inter se se coiere. Cæca sunt hominum consilia. Summis extra Galliam plausibus exceptum id foedus est; & vtiq; mente rectissima initum interpretari decet. Cæterum id quod maxime amoliri erat propositum, ne ad Nauarra Regem, qui tum hæreticus erat, Regnum Gallia perueniret, id consequutis fragœdijs viam pendentibus maturatum est. Henrico Regi foedus minime probabatur. Inde magna in Societatem, inuidia tempestas incubuit, præsertim Parisijs, quod Claudius Matthæus eius rei non particeps modo, sed & administer, & autor vulgo celebraretur. Nec fama, quanquam suo more vero maior, tamen omnino aberrabat. Olim Claudius Matthæus significarat Generali, grauem sibi causam inesse, cur ad Pontificem Romam veniret, vehementer id postulantibus rei Catholice rebus, & Principibus primæ autoritatis: cumque potestatem veniendi ei Generalis nequaquam fecisset, nisi per literas, quid negotij foret ante nuntiasset, electus in Congregatione Prouinciali Procurator venit. Tum egisse cum Gregorio Pontifice, ea de re existimatur. Generali, quamuis grauissime doleret Vocationis fines transcendendi, tamen haud remedij quicquam habente, quia summo cum Antistite agebatur. Vbi velim animaduerti, quam non vere totum in Ordinem vnus commissa vulgus retorqueat, cum ea Rectores Ordinis haud leuius, quam aduersarij ipsi ferant, velintque prohibita. Nam nec Ciuitatibus fraudi est vnum aliquem Ciuium hæc potius sectari partes, quam illas, nisi constet publico id consilio factum. Deinde (quod sæpius occidendum est) iniuria dolent Principes publicas res ab Societatis hominibus attrectari, cum ipsimet aliquot eorum (ipsa reclamante Societate) in eam necessitatem impellant. Postremo ipsimet de Societate homines monendi sunt, vt pro se quisque obstant, (in ipsis enim tota vis inest) nec se quantauis spe grandis ad pietatem emolumenti extra præfinitos sibi terminos rapi sinant, Plus ad Regna tota momenti fecerit obediens in secreto precatio, quam speciosorum per Aulas consiliorum voluntaria tractatio. Non latuit Henricum, quid Claudius Matthæus Romæ egisset; itaque cum rediret in Gallias adeo infestum Regem offendit, vt Parisios adire tutum non fuerit. Mulsipontum secessit idem sub tempus, quo Rex missis suo chirographo literis (quas etiam per hominem de Societate voluit perferri) Edmundum Augerium semel, atque iterum ad se se accessit. Interim secessus Claudij in Lotharingiam vehementer sermones hominum auxit. Dicebatur esse Foederatorum in Castris, publicisque concionibus incitare ad arma, & ad strages exercitum. Editus etiam liber est aduersus Foederatos, in quo Autor inde volebat intelligi eos nequaquam id, quod prætendebant, religionis causam suscepisse, sed noua turbulenter moliri, quod Iesuitas Concionatores adhiberent. Multa super hæc in vniuersam Societatem per calumniam effundebantur, Ab ea commoueri populum ad seditionem, in Regem, in magistratus, in Præfectos regios declamari. Hæc, & his similia cum à maleuolis inuidiose auribus Regis obruderentur, primo ille recusauit credere: at vbi alia addita calumnia, quod regios milites Iesuita in Confessione nequaquam absoluerent, ac poenitentes ad sacram militiam (ita foederatorum arma vocabant) mitterent, tum vero haud dubiam præ se offensionem tulit. Iamque vulgus exilium Iesuitis omnibus, vel certe vincula passim vaticinari. Quod si quid forte danni acceptum, Parisijs ex Foederatis esset, dubium non erat, quin publico multitudinis concitata impetu luendum innocentibus Socijs foret. Nec semel aiebant in regio consilio contra eisdem actum. Demum adeo sinister increbuerat rumor, vt grauium nonnulli amicorum ne suspectos se facerent, ab vsu nostro-

130
Foedus Dynastarum Catholicorum in Gallia initum.

131
Claudius Matthæus ei negotio implicitus contra voluntatem Genera-
lis.

132
Publicarum, & politiarum rerum tractatio, quam aliena à Societate

133
Claudius Matthæus exclusus à Gallia Mulsipontum secessit.

134
Varie calumnie in Societatem.

nostrorum abiungerent. Consolabatur interim suos famulos Deus cum testimonio rectæ conscientia, tum solatijs è Cælo demissis, tum etiam domestica pace, ac demum fructu apud bonos vberissimo. Non sæpe alias plus profectum in publicum est Parisijs, quam dum per veris tempus lætarentur procella. A multis annis nunquam tantus inter domesticos ardor pietatis extiterat, tantum obedientia, disciplinaeque religiosæ studium, adeo sincera caritas, & consensus voluntatum, ut satis appareret: querentibus Deum, quo turbantur magis terrena, eo benignius affulgere celestia. Remisere deinde, & sermones vulgi, & minæ, ubi inter Regem, & fœderatos xv. Kal. Augusti conuenit; palamque in summâ Senatus Curia Rex, præsentè Regina Matre, quatuor Cardinalibus, multisque Principibus, & populo frequentissimo exposuit, grata sibi esse, quæ Catholici proceres religionis causa egissent, suamque omnino sententiam esse, ut vnica suo in Regno religio esset, eaque Catholica: ac proinde in posterum nolle Hæreticis fas esse docere, cœtus habere, & alia de genere hoc. Magnam publice ea concordia lætitiâ excitauit: sed diuturna non fuit. Nec multo post Romam iterum Claudius Matthæus venit, plane inscio Generali Præposito, qui pro ea fide, quam toti Societati debebat, ipsū Pontificem adire, multum licet fœderatis studentem, non dubitauit. Exposuit grauius: quam necesse esset ad gloriam Dei, & salutem animarum, abstinere Societatem ab ciuiliū procuratione causarum: atque adeo quam non re modo, sed etiā suspitione talium negotiorum libera esse deberet: proinde enixe orare, ne permetteret quemquam ex ea tam alienis, & periculosis implicari curis, & Claudio Matthæo primo quoque tempore certum daret responsū, sibi que potestatem faceret ex Vrbe aliquō dimittendi, nec tractare talia, nec suspectus esse posset. Male apud principes viros quosdam, & Cardinales quoque audire illius causa Societatem. Oratorem etiam Christianissimæ Regis de illo nominatim, ut sibi renunciatum erat, grauius conquestum esse. Minus grata hæc ad Pontificis aures accedere: quin potius indignari visus est, non probari omnibus quod ipsi magnopere probaretur. Itaque necesse fuit Generali Præposito Claudium adhuc Romæ perpeti, quoad opportunior daretur occasio, illud interim prouidenti, ut bonus ille Pater suas maxime res ageret. At Sixtus, qui iam satis Oratori Gallicano erat offensus, Cardinali Estensi haud sine stomacho obiecit, tanquam ille Patri Generali acerbe insultasset Claudii Matthæi causa. Vbi admiratus Cardinalis, cum ignarus rei, quid responderet nequaquam haberet, statim à Pontifice digressus, conuenit Generalem, dolenterque ex eo quarit, quid iniuriæ acceperit ab Oratore, cum in eum adeo grauius Pontificem concitarit? Statim Aquaiua, quid rei esset coniectans, nihil vnquam euenisse dixit, in quo de Oratore conqueri posset: sed potius ubi cum eo de communibus ordinis rebus egisset, tantam humanitatem, ac beneuolentiam expertum fuisse, ut haberet semper vnde multum illi gratiarum deberet: Pontificem videri non satis perceptisse, quæ ei dixerat. Nihil enim dixisse aliud, quam relatum ad se: Oratorem de Claudio Matthæo conqueri, quod huiusmodi tractaret negotia, quod, inquit, eo commemorabam, ut mihi per eius Sanctitatem liceret Matthæum ex Vrbe quamprimum emittere. Lætus hac cognitione Estensis Generalem rogauit, ut & Pontificem veller ab errore deducere, quod diligenter est factum. Adeo facile trica ex tricis implicantur. Per astitem lues cum dirè Mussipontum, atque Burdegalam euasaret, vtrouique multos è Socijs perculit. Vndecim Mussiponti amissi: quorum Ioannes Blondetus, & Bartolomæus Raphaël, ille Sacerdos, hic Laicus, cum Prouincialis potestatem faceret secedendi, tamen ut Petro Fitano Ministro laboranti adessent, posthabuere caritati salutem suam. Tantaque vis mali fuit, ut Fitatum, de quin reliquos duos tribus deinceps diebus confecerit. Octo amissi Bur-

135
Rex cum
Fœderatis
reconcilia-
tur.

136
Claudius
Generalis
de Claudio
Matthæo
queritur
apud Ponti-
ficem.

137
Parum in eo
proficit.

138
Mussiponti
pestilentia
multos absumit.

139
Mortui in
obsequio Pe-
træ laboran-
tium Mussi-
ponti, & Bur-
digalæ.

Burdegala: verum sex modo pestilentia, quorum nominandi Honoratus Bonfron, & Stephanus Lamandus Sacerdotes: itemque Honoratus Oliuerius, ac Stephanus Augerius Laici, qui tradidere animas suas in commune pestilentium ministerium. Obibant ostiatim urbem interriti metu, infracti labore: ferebant ægris animi, & corporis leuamenta; ita cari omnibus, acceptique, vt ad eorum conspectum, ac transitum affulgere salus videretur, lætaque voces vndique, & faustæ comprecationes personarent. Franciscum ibidem Iannellum lue etiamnum dubia febris extinxit, impigrum, & vitæ integerrimæ Sacerdotem. Iannellus is est, cuius præclara in accessu ad Societatem suo loco pugna descripta est: cuius etiam æternam in Cælo beatitatem, paucis postquam emigrarat diebus, vni Sociorum Parisijs diuinitus reuelatam accepimus.

Quatuor Hispaniarum Prouincijs Prouinciales noui præpositi: Castellana Petrus Villalba; Toletana Antonius Marcenius, Boetica Ægydius Consaluius, hic ex Toletana, Marcenius ex Castellana translatus. In Aragonia superiore anno Hieronymus Roccha Antonio Ioannio successerat. Iacobus Acoſta non multo postquam Boetica Prouincialatu decesserat, dum ad recreandas vires ex graui morbo Vallisoletum petit, in oppido cui nomen Ciuitas regalis, recrudescente malo, diuinis præmunitus sarcinam mortalem deposuit. Oppidani nobili illum funere extulere, inque templi celeberrimi (Sanctam Mariam à Prato vocant) celeberrima parte condiderunt. Gadibus hoc anno Gymnasium latinæ, multum diuque à Ciuitate expetitur, apertum est, huc translata ab Episcopo publica schola. Ad extruendum Gymnasium stipem Ciues benigne contulere. Salmantica addita domi, Francisco Bonauentura interpretante, ea quoque Theologiæ schola, quæ ab Academia publica ad hanc diem petebatur: & cum ad lucrum temporis, tum ad quietis disciplinæque domesticæ bonum, ab adeunda Academia cessatum. Inchoatum Gerundæ à P. Ioanne Baptista Alberto natione Valentino Philosophiæ curriculum, accurrentibus è finitimis quoque oppidis, excitis fama auditoribus. Prima autem Ciuitati documenta sic placuere, vt nullum præterea censuerint in publico Gymnasio statuendum eiusdem scientiæ professorem. Cæsaraugusta templum perfectum, & consecratum est. Antonius Garcias Episcopus Vicensis, idem qui primum lapidem in fundamenta miserat, benedixit, & aram maximam consecrauit. Multam caritatis segetem multis per Hispaniam locis annonæ grauitas præbuit. Consultum vbi que pro viribus miserorum difficultatibus, sed Bætzæ maxime, vbi nullum fenum memoria parem id genus calamitatem recordabatur, vt multi dicerentur absumi. Hic igitur, & ex tenuitate domestica, & collectis ex locupletiorum pietate subsidijs, & vinculis carcere consultum, & ijs quorum pudor, ac nobilitas aggrauabat miserias: ac præterea longo tempore quandiu facta annona est laxior, quotidie plus ducens è promiscua turba ad Collegij fores aliquid nutrimenti diuisum. Quæ officia, vt homines vulgo non tam animi, quam corporis cura tangit, gratiam apud omnes maximam inuenere. Suum Rex erga Societatem studium multis locis ostendit. Ex itinere dum Aragoniam petit, ducens liberos, ex quibus Catharinam nuptui tradebat Carolo Emmanuelli Allobrogum Duci, vna cum ijs Collegium Complutenſe inuisit, & Theologorum concertationibus interfuit. Et quamquam repentinus fuit accessus, tamen prosperati musarum honores (addita ex celeritate gratia) non defuere. Monsanum in Aragoniam cum peruenisset, Iaponios iuuenes Roma redeuntes iterum ad se magna comitate admisit: dein egregie Proregibus Lusitanæ, & Indiæ per literas commendauit: vnde factum est, vt quæ ad nauigationem commodam facerent, eis affatim præberentur. His rebus declaratam optimi Regis in Societatem beneuolentiam inuidæ quorundam molitiones interuertere, ac reuocare conatæ sunt, sub hoc ipsum tempus deferendis ad eum querelis de superioribus Societatis, quòd

140

Francisci Iannelli obitus cuius vocatio narratur par. iv. lib. i. nu. 100. & seq.

141

Prouinciales noui in Hispania.

142

Mors Iacobi Acoſta.

143

Gerundæ cursus Philosophicus.

144

Cariensis officia in fame publica.

145

Rex inuisit Collegium Complutenſe.

146

Querelæ de Bulla Cruciatæ à Societate non recepta.

quòd ij nostros haud paterentur vti priuilegio Bullæ Cruciatæ in eligendis arbitrato cuiusque Confessarijs qui quemque à quibusuis quantumuis reseruatis culpis absoluerent. His auditis Rex Catholicus, veritus ne ex eo istius Bullæ vulgo vilesceret autoritas, neue in cæteros Religiosos ordines eiusmodi Societatis permaneret exemplum, egit primum apud Claudium Generalem per suum Romæ Oratorem Comitem Oliuarium, ac deinde apud ipsum Summum Pontificem Sixtum V. vt istam Bullam, & ex eâ facultatem eligendi confessarij, libere ac promiscue in Societatis mores induci sinerent. Verum Sixto, qui hunc istius Bullæ vsum Religiosis, vt ipse putabat, perniciosum à suo Minorum ordine cum eum Magister Generalis gubernaret, studiosissime remouerat, clarè profertente,

147
Sixti V. fauens Societati iudiciū circa vsum istius Bullæ.

148
Rex Catholicus rationibus auditis acquiescit.

149
Non primus Claudius vsum Cruciatæ recufauit.

150
Mirus consensus Pontificum.

a Prior est 99. in eius Bullario, altera 132. illa data 4. non. Ianuar. an. 1570. hęc an. 1571. die 21. Iul.
b Verba eorum recitantur à Card. de Lugo de Pœnit. dist. 20. sect. 9.

151
Exemplum diuinæ iustitiæ.

152
Ioannis Consaluij mors, & virtutes.

simili se modo consulere Societati velle, ac propterea promulgatum iam antea diploma Gregorij XIII. decessoris sui, quo Socij nominatim excluderentur à participatione talis licentiæ, comprobante confirmanteque, acquieuit ad extremum pro suâ sapientiâ Pius Rex rationibus Societatis; partim ei per literas expositis à Comite Oliuario, prout illas ipse à Claudio audiuerat; partim coram explicatis à P. Antonio Ramirio ad id ipsum à Generali ad Regem delegato: cui inter alia demonstratum est: fucum fuisse factum Maiestati eius ab hominibus magis cupidis alienandi Regem à Claudio, quam Regis aut Regni iura propugnandi, cum ipsi persuaserunt: Claudij inter Generales Societatis Primi fuisse inuentum istam quæ Regi displiceret, & Regni rationibus obesse videretur, repudiationem Priuilegiorum Bullæ Cruciatæ. Facile enim Ramirius ostendit iam tum ab anno 1576. Euerardum Mercurianum Claudij decessorem rescribentem Prouincijs Castellæ, & Aragoniæ, id ipsum tanquam necessarium tuendæ Societati postulantibus, prohibuisse, ne nostri facultatibus per Bullam cruciatæ concessis vterentur. Sic composita tunc est ea controuersa, vel potius sopita: Regij quippe Ministri post Philippi secundi obitum eam non semel renouarunt, summis Pontificibus qui tum Ecclesiæ præfuerunt, toties fortiter obfistentibus. In quo mira videntur eorum longis temporis interuallis disjunctorum in hunc sensum, & vnum consilium conspiratio. Siquidem præter Gregorium XIII. & Sixtum V. de quibus dixi, Pius etiam V. quid de his sentiret luculenter exprimit duabus constitutionibus quæ extant à Clemens deinde VIII. Paulus V. Gregorius XV. & Urbanus VIII. b idem non modo decreuerunt diplomatibus vario tempore vulgatis, sed multo efficacioribus imperijs sanarunt. Exemplum diuinæ vindictæ perspectum Huete. Petrum à Pace Collegij Rectorem accersitum à pia, & locuplete femina grauitur decumbente, duo germani fratres, vt domi conspexere, suspicantes adesse, quò pecuniæ Sororis insidiaretur, multa minitati, inter contumelias repetitis impulsibus extruserunt domo. Alterum paulo post indigni facinoris poenitentia subiit, aditumque Rectorem petita suppliciter venia, ad Sororem moribundam rediit, cuius illa mire recreata conspectu, & officijs adiuta, spiritum Proctatori latissima reddidit. Alter vero fratrum non modo peccatum retrahere abnuat, sed filium quoque suum incitare exhortarique non dubitauit, vt quocumque loco posset incommodare Societati, & negotium facessere non absteret. Quæ dixit audientibus multis, adeoque offensis, vt aliquid ei diuinitus mali ominarentur. Nondum mensis à Sororis morte abierat, cum ægrotat, ac moritur; & quidem exulcerata, vt aiunt, lingua, vt ostendetur, quid maxime lethale ei fuisset. Vtinam ad æterna migraret bona Sororis certe bona, quibus inhiarat, & quorum causâ tantum à ratione recta descuerat, coactus est alijs habenda relinquere. Dissimilis longe fuit in huius vrbs Collegio Ioannis Consaluij Conchenensis exitus xvi. Kalendarum Iulias. Qui cum ab anno 1572. quo Societatem inierat, totus in animarum curam, non opera modo, sed precibus, sacrificijs, susceptisque vltro

vlro pœnis totus incumberet, vsque eo profecit, quoad pro salute animæ vnus non solum impendit, sed semetipsum superimpendit. Nam moribundo cuidam Parocho è circumiectis pagis cum adesset, nec vlla ratione, industriaque præparare ad Sacramenta posset, sempiterno hominis discrimine valde commotus, recepit se se sacrificatum: dumque Sanctissimum Christi Corpus manu sustinet, per dulcissimi filij sui merita Patri misericordiarum supplicare institit, vt gratiam sibi periclitantis eius animæ faceret; vitam se suam pro eo deuouere, suum spiritum libenter offerre. Hæc oranti statim visus Deus est, & concedere, quod petebatur, & quod offerrebat accipere. Vix deinde ab altari sacris perfunctus recesserat, cum trepide accersitur, quod moribundus magnis instet vocibus Confessarium, inclamans. Aduolat, expiat, viatico Sacrosancto communit: horæ spatio ille vita decedit. Biduo post Consaluius febrî admodum leui corripitur, & aperte denunciat sibi vitæ exitum imminere. Cumque denunciationem, periti artis medendi serio confutarent, Sociorumque alij mirarentur, nonnulli riderent, Collegij Rector Petrus à Pace, qui hominis constantiam norat, secreto interrogauit, vnde ei tam certò de sua migratione constaret. Ac Pater, vt solebat Præsidi, ac Moderatori totam habere apertam conscientiam, rei seriem, vt nos retulimus, explicauit. Nihil dubitare se dicens, quin Deus, quandoquidem quod postulatum erat, tradiderat; id quod promissum erat, repeteret: se vero latissimum reddere. Denique paucis post diebus eò paratior, quò certius præuiderat, mortem oppetijt. Dum olim, Madriti ageret in adolescentem incidit, cui Diabolus palam se videndum, præbens, & quicquid atitaret vellicans, molestiam procaciter facebat. Cumque expiatum, & recte animatum Consaluius dimisisset, en rursus ei Satan apparet acerrime increpans, quod ad hominem quemquam de Societate, & nominatim quod ad Ioannem Consaluium, qui sibi animas multas è faucibus abstraheret, eoque vehementer iniusum, adisset. Sed fremeret licet bellua, postquam hoc veritati testimonium ediderat, Consaluius sapienter regendo adolescentem, precibusque & afflictatione sui corporis propitiando Deo, sic eam abegit, vt tandem omnino desineret Christi ouiculam diuexare. Ioannes Valderauanus longum præclari cursum laboris, quem vigesimo sexto atatis suæ anno, sæculi quadragesimo sexto in Societate iniit, Placentiæ in senectute bona confecit. Vallisoletanus erat origine: inde à puero ad pia propensus, & etiamnum seculari in vitam versatus in tradenda pueris Christiana Doctrina. Vbi primum in Societatem adlectus est ab Araozio missusque Vallisoleto Complutum, opportunum pauculis Socijs, qui omnes præter Villanouam decumbebant, solatium aduenit. Ibi Coqui, Obsonatoris, Ex ubitoris vnus obire ministeria; idem ornare mensam, domumque euertere. Sociorum paucitas, & inde exiguitas ministerij, faciebat eo tempore, vt necesse esset tam multos in vnum, labores congeri, ilque sufficeret. Prope biennium ita exercitus, ædificijque, quod celsissimum in omni virtutum genere erat impositurus, statutis fundamentis; alterum item biennium Episcopatum Modogneti solus peragravit, rudes vel puerorum, vel agrestium animos, rebus diuinis informans. Inde per varia præfecturarum genera, etiam Toletana recte administrata prouincia, æquabili semper virtutis opinione, constantiaque consenuit. Sanctissime pudicitiam, & eam ad vltimum illibatam coluit. Totam etiam vita super communia precandi spatia, adijciebat vnã vesperi horam: quibus fontibus irrigabat, alebatque cælestes in animo suo fruges, & conferebat in alienis. Meditationis hoc simili præstantiam explicabat: Si vir esset in familia Regis cuiuspiam, qui adeo illum amaret, vt talem sibi morem præscriberet: destinata haberet tempora, quibus quotidie ab omni cura segregatus secederet, secumque consideraret, nunc Domini sui præstantes virtutes, nunc accepta ab eo beneficia, nunc errata ab se in obsequio.

153
Ioannis Valderauani piæ
mors, & vitæ
summa.

154
Eiusdem vir
tutes.

quijs eiusdem commissa, nunc arumnas ab eo susceptas, ut de se bene mereretur, ac semper gratias agens de acceptis beneficijs, de offensis dolens, statueret fidelius usque ei, & accuratius inservire: sine dubio Reus, qui id cognosceret, tam dulcem famuli, tamque accuratam benevolentiam valde gratam haberet. Magni aiebat interesse, si Oratorus ante Dei Maiestatem, tanquam ob oculos versaretur, humilitate summa sifteret se, ipso etiam corporis gestu presentem Deum adorans. Ex ea presentia solertia magnam vim depluere caelestis benignitatis, quæ totam irrigans mentem, & inexplicabili dulcedine imbuens, tranquillaret. Habebat ipse sua descripta capita ex Christi Domini vita, quibus cogitationem ad divina excutaret, non modo alijs in rebus, sed etiam in quotidiana cibi, somnique necessitate. Nam feria secunda considerabat famem Domini, cum accesserunt Angeli, & ministrabant ei. Tertia, Nuptias in Cana Galilee. Quarta Pharisei conuiuium, in quo conuersa peccatrix. Quinta, supremam Domini Cœnam. Sexta, Fel, & acetum Crucis. Sabbato, Virginis, & Apostolorum mensam. Dominica, Domini post Resurrectionem cum Apostolis cibum susceptum. Ex eadem Christi Domini vita capita sumpta erant ad somnum Deo consecrandum, Feriæ secundæ, fugam Domini in Ægyptum, quæ nocte facta est, attribuerat. Tertiæ somnum eius in Nauicula. Quartæ pernoctationem in Oratione Dei in Monte. Quintæ Orationem in Horto, & somnum Apostolorum. Sextæ dormitionem in Cruce. Sabbato cubationem in monumento. Dominicæ, æternam quietem ad dexteram Petris, vbi non dormit, neque dormitat, qui custodit Israël. Magnus idem cultor erat obedientiæ: neque aliam ob rem ægius ferebat Præpositi manus, quam quod immineretur sibi materia obedientiæ, & humilitatis exercendæ. Circumfertur Epistola eius de Indifferentia sane præclaræ. Ac primum docet hanc virtutem non solum requirere præparationem animi ad omnia quæcumque offerantur ad Dei gloriam, sed propensionem etiam, & voluntatem in id omne, quod constat Deo carum esse. Quare non esse indifferentem, qui non cupit, prosequiturque omni ope studium perfectionis, cum sciat id Deum velle, qui dixit, Estote perfecti sicut Pater vester caelestis perfectus est. Neque eum, qui nolle sibi quidpiam imperari, quamuis paratus sit, si imperetur exequi. Neque qui otio languet, vel deesse sibi negotium dicens, vel obscurum quid ab se Deus velit, cum certum sit velle Deum nos semper honeste occupatos esse, & in voluntate eius exquirenda sedulos. Neque qui ministeria humillima paratus est obire, si iniungantur, nisi etiam simul, & cupiat, & quærat: cum hæc indicia humilitatis sint, quæ Deo placent: quod etiam valet in alijs rebus, vbi earum utique perfectiorum planum est cupiditatem, ac studiū Deo esse accepta. Oportere autem ad recte constituendum in æquata lance animum regulas adhibere bonæ electionis, non solum cum de tota vita deliberatur, sed in singulis fere negotijs, ita ut indifferentia vbiq; feratur ad electionem eius operis, quod per eligendi regulas intelligatur perfectius esse, maiorisque diuini obsequij. Porro in rebus moderatori proponendis tum obseruari indifferentiam, cum id quod propono probabili coniectura ex diuina lege, ex ratione deprompta, intelligo gratius fore Deo, eoque iudicio ad consulendum Moderatorem impellor, Vnde necessitas apparet diligenter orandi, perscrutandique quid sit id, quo quisque ad rem moderatori referendam incitatur. Duo vero vitia esse ad cognoscendum æquo, & indifferenti animo res proponatur, Primum si rem ipsam aperias, nec viam certam designes per quam consequi eam rem velis. Si in munere tibi imposito quietem animi inuenire non potes, & postulas eo munere liberari, quamuis ante super ea re precem feceris, tibi que videaris indifferens, non tamen es. Nam solum pertinebat ad te cautam capitulare, cur in eo munere quietem animi conseruare non posses, & à Præposito

155

Va'derauani
Epistola de
Indifferen-
tia.

sito opem exposcere. Poterat enim molestia illa mentis multis vijs auferri: vtrum autem ea procuracione omnino relicta, an potius retenta, & animo ad patientiam composito occurrendum malo sit, non is, qui vere indifferens cupit esse, verum præsens constituit. Eodem modo si animaduertas, te dum concionaris populo minus satisfacere, spatiumque ob eam rem postules studendi, non id ex indifferentia est, quia poteris illud incommodum tollere alia quoque via, nempe si prorsus concionandi munus deponeres. Alterum indifferentiæ indicium, cum rem quidem ipsam, qua vrgeris, Præsidi exponis, ac simul aperis, quæ tibi occurrit, remedij viam: cæterum pari alacritate id complecteris quodcumque Præsens decernit. Agritudine, ac mœstitia laboranti utilis est ad respirandum in agros patentes egressus. At Sanctus Iacobus ait, Tristatur aliquis vestrum, Oret: quod item tutius est. Si post declaratam Præsidi' mentis agritudinem, ex æquo paratus est, vel ad Oracionem secedere, vel egredi in campos, habet sane fidem indifferentiæ suæ pignus. Addebat, si quando eueniat, vt præscripta à moderatore remedia, minus efficacia sint, inde fieri, quod non cum indifferentia postulentur, neque qua par est, cum humilitate, patientia, fiduciaque Diuinæ prouidentiae suscipiantur.

Extremum sub annum Barcinone decessit Iacobus Benedictus, cuius exitum Prouincialis Hieronymus Rocca Præposito Generali his verbis nunciat, xvi. Kalendas Ianuarias placuit Deo ad se se Barcinone ex febrī P. Iacobum Benedictum assumere. Annos ferme duodetriginta in Societate vixerat, eosque omnes recte in Dei obsequio, & vtilitatibus animarum collocatos. Vir erat Sanctus, & habebatur: ac proinde externi flagitabant vestimenta eius, & alia pro sanctis reliquijs. Consensit optime mors cum vita: tamen consueta pro eius anima Paternitas vestra, rogo, decernat. Hactenus Prouincialis. Patriam habuit Oppidum Montalbanum, & mores optimos, non multas literas: sed exemplis omnium virtutum, laborum, assiduitate, tum in Collegijs, tum in excursionibus, aperte ostendit, ad fructum animarum, quanto in sanctitatis, quam in literarum abundantia, momenti plus inquit.

Inter publica pietatis incitamenta addita Olyssipone hoc anno per sacrum Ieiunium diuerberatio. Inde vsque ab India rei delatum initium est. scripsere enim Valignanus, ac Texeira ad Petrum Fonsecam, pro eavtilitate, quam talia exempla vbique afferrebant per Indiam, vt experiri in Lusitania vellent. Ignatius igitur Martinus, quem iam populus, quasi alterum Antonium Patavinatem propter excellentes virtutes, & animas iuuandi sedulam & efficacem industriam venerabatur, cum extremo priore anno Villauozosæ singulari cum effectu expertus rem esset, introducere Olyssiponem, Deo bene iuuante, decreuit. Accurrit populus adeo frequens, & in eo nobilissimus quisque, vt quaterna millia, interdum etiam sena expleret. Nam cum ad Sancti Rocchi per atrium domesticum, quantum commodè primo capere templi laxitas posset, introduceretur, multitudo reliqua expectabat, prioribusque dimissis, iterum, ac tertio alij atque alij admittebantur, quoad satis omnibus factum esset. Habebatur de Christi Domini Cruciatibus sermo, eiusque grande simulacrum è Cruce pendentis ostendebatur. Tum psalmo quinquagesimo inflexis ad pietatem vocibus à Cantoribus inchoato, vbi ventum erat ad versiculum, Tibi soli peccaui, amotis luminibus flagella expediebantur tanto cum ardore, tot cum lacrymis, ac gemitibus, vt tantum vnquam sensum pietatis nemo recordaretur. Eadem, & frequentia & formula, postero die idem in Collegij templo fiebat. Hic inter vtilitates euenit, vt nobilis quidam, cui veteres erant inimicitia, dispositis insidiatoribus, qui redeuntem ex flagellatione inimicam exciperent, mactarentque, ad Collegium vsque visendi studio progredieretur, mox ad perpetrandum facinus egres-

156
Iacobi Benedicti mors.

157
Diuerberatio publica
Olyssipone instituta.

158
Notabilis conuersio in
sidiatoris homicidium cogitantis.

egressurus, templum ingressus cum concio de more haberetur, adeo commotus & commutatus est, ut iussis abire sicarijs, protinus crimina apud unum è Patribus expiarit, tum acceptis ab eo flagris, se se ceciderit: postremo condonata inimico iniuria, ac pace redintegrata, frequens diuina obire perseverarit.

159
Exemplum
Diuinæ iustitiæ, & misericordiæ.

Angolanæ, atque adeo Africanæ ceteræ, Indicæque Res in hunc annum silent; vnamque nobis ad Sinas protinus Iaponiolque transeuntibus, nec longam, nec inutilem Angra Insula moram obijcit; in quâ infignis hoc anno editum Diuinæ iustitiæ, misericordiæque documentum nectis præterire sit. Miles illic è prædialijs, ut istius generis condicio fieri, solutiorum morum, ex ipsis adis sacræ foribus, quò diei religione vocante ad Diuini Sacrificij celebrationem pergebat, comitum ad remissionem auocantium inuitatione retractus in cauponam, operam illic dare alicui, læno vique omine, cepit. Iacturis ad iactus pene singulos afflictus linguam in execrationes horrendas soluit, sibi, ac progenitoribus suis mala omnia infelix imprecans. Nec tamen pellaci spe illusor fortunæ benignioris, imperare sibi miser potest, ut damno ludo modum ponat. Ergo dum perditis omnibus quæ ad manum erant, etiam quæ domi habebat, quæque in futurum sperabat temerariâ pertinaciâ in tabulâ casum accumulata, velut gurgite quodam infestæ fortis hauriri continenter videt omnia, tum animo amentia ægrescentis sine modo animi capiendæ iam impar, furere fanaticus diris, ac detestationibus infandis, Furiasque infernas, quotquot essent ad se vltro malè perdendum aduocare. Quibus insanis vocibus non sine horrore audientium ingeminatis, cum nihilo prospere iactus euenirent, ad extremum crescente ad summum rabie, increpauit constitutionem malorum Dæmonum, vociferans: profecto apparere, aut legnes ipsos valde inertesque, aut quod verius videretur, nullos videri esse; sibi enim sic vocanti non defuturos, si qui omnino forent. Hæc vomentem ore impurissimo Blasphemum vis repente humana maior humo affixit, vbi cum volutaretur, ab accurrentibus, qui aderant, mutuumque, surdumque subito effectum deprehensum est. In eo stupore ad valedudinariam publicum deportatus, si qui ad ipsum curandi, consolandiue causâ accederent, in eos more rabiosi canis ore, ac dentibus infestis irruerat. Multos dies in illis intemperijs iacuit ligatus, ne obuijs, aut ministrantibus noceret, auditus sensu funditus carens, lingua verò introsum ad guttur contractâ, & motus experte. Conuenit sic iacentem Sacerdos è nostris, visusque, qui vnus agro sensus reliquus erat, ad eum iuuandum vsus, nutibus miserum excitauit ad Diuinam opem implorandam. Intellexisse, atque obtemperare visus est; nec frustra. Nam quietior motus fuit; paulatimque relaxatis vinculis sibi permissus, sponte mutus, ut erat, Urbis Tempora circuibat, ante aras cum lacrymis se prosternens. Noster Sacerdos successu primæ admonitionis latus, surdo litterarum aliquid scienti scriptum obtulit, quo ei suadebat, ut ad præsidium Matris Dei cum fiducia confugeret. Annuit ille se facturum, indeque sacella Deiparæ circumiens ad singula defixis in sacram Diuæ Virginis effigiem oculis humi abiectus, & lacrymans diu perseverabat. In his erat die quodam Sabbati ante signum Sacræ Virginis, eo loco, eoque tempore peculiari religione cultæ, cum sensit insolitâ sibi fiduciâ compleri animum, ex quâ confurgens cursu fertur in aliud eidem Cæli Regina dicatum Sacellum, cuius lychnum pensilem manu contingere se sperabat posse. Digitos in oleo ardentis Lampadis tingit, eo liquore sibi fauces vngit, abiectusque in genua humillime ibidem ardentissimeque Dei-Matri supplicat. Non diu id fecit, cum eccæ linguæ illi vinculum soluitur. In voces erumpit potentissimæ Regina beneficium prædicantes. Accurritur. audit alloquentes, iisque quos par erat gaudere, religiosique animi sermones indices magnâ mutua cunctorum consolatio.

tione reddit. Hinc expiato confessione animo, sacræque Eucharistiæ refe-
ctus, ad de se statuendum in posterum curas vertens, ante omnia Militiæ
missionem impetrat. Tum se in seruum perpetuum verrendæ, ornandæ, cu-
stodiendæ, humilibusque id genus suæ facultatis ministerijs, quoad vita sup-
peteret, curandæ liberatricis suæ Magnæ Virginis ædi sacræ solemnè spon-
sione consecrat. Hoc in luce publicâ claræ Ciuitatis palam versatum huma-
næ fragilitatis, Diuinæ liberalitatis exemplum, subtrahere notitiæ nostra le-
gentium, sine in officiosi notâ silentij non potui. Fremona in Regno Abas-
sinorum diem obiit hoc anno P. Emmanuël Fernandus, primus Sociorum,
Andræ Ouiedo Patriarchæ superstitem. Tres hi fuerunt. Quibus commune
quidem omnibus fuit, paucitatem operariorum in tantâ messe multiplicato
labore, & auctâ contentione supplere; cæterum nemini horum strenuitate,
& tolerantia, constantiâ cessit Emmanuël. Depoposcerat is sibi visendas
curandasque Ecclesias afflictas, inopes, & schismaticâ tyrannide oppres-
sas miserorum Catholicorum, sparsim per vastum illud Æthiopicum solum, ma-
gna inuicem distantia sedes habentium. Hoc agebat, in eo erat totus. cur-
sans dies noctesque sine viatico, pedes, in fame ac siti, per infesta latro-
cinij loca; semper alacer tamen, & Deo inherens; vnde vim trahebat
illa patiendi: & consolationis tantum, vt ex eo quod sibi redundabat om-
nes recrearet. Nec deerat ad gentis miseræ solatium gratiarum gratis da-
tarum copia, Prophetiæ præsertim. Consernatos aliquando Catholicos offendens
nuncio recens appulso qui ferebat: quemdam pseudomonachum hæreticum,
gratosum apud Imperatorem, ei suadere, vt reliquias omnes Catholice Ec-
clesiæ deleteret; bono animo esse iussit, addens Pseudomonachum breui mori-
tuum, antequam impetraret, quod petebat. Euentus oraculum fanciuit.
Peregrinans, amici aliquando boni hominis hospitio exceptus est. Vnde
cum festinaret egredi, hospiti ægrè ferenti: sine me ait eò pergere vbi
cursus mei metam magnus Agonotheta Deus fixit. Eo moriturus Fremo-
nam, vt ibi propè cineres Magni nostri Patris Ouiedi Patriarchæ sepeliar,
Vt eò peruenit, capit ægrotare; & Christianis, pro viri caritate, visenti-
bus: die inquit Natalis Christi moriar. Fuit is dies Ianuarij tertius: quod
non mirabitur, qui meminert, exemptionem dierum decem in Reformatio-
ne Calendarij à Gregorio XIII. indictam, & factam anno 1582., receptam,
in Æthiopiâ illo nondum tempore fuisse, ac ne longè quidem postea: schif-
maticis illius orâ Principibus obtemperare Pontifici Romano reuoluentibus.
Illucescente die dicto adfuerunt languenti Fernandio Catholici frequen-
tes. Eos blandè consolatus, & ad constantiam adhortatus, Missæ sacrificio
cum ijs interfuit, & sacram Eucharistiâ percepit. Tum vultu lætissimo,
ite inquit, nunc in domos vestras, sed adeste à prandio frequentes. Se-
mota turbâ superno inunctus oleo à duobus Socijs Antonio Fernandæ, &
Francisco Lupio, repente versus in certum conclauis angulum, ah Domi-
na mea, exclamat, ah Domina! Admiratus Franciscus Lupius, quid rei
est, Pater, inquit, quam Dominam incolas? ad hæc ille cœlesti delibut-
us gaudio, vidi, ait, vidi Virginem Deiparam diuina luce radiantem, sine
abeuntem, sine me vocantem sequar. His dictis animam efflauit. Re-
deuntes horâ ipsis constitutâ Catholici, & mirati iam migrasse, corpus
extincti venerabundi osculantur, & lacrymis rigant.

Stationem Sciauquini apud Sinas tenebant, cœpæ prosperitatis prono cursu,
Michaël Rogerius cum Matthæo Riccio. Ij, vt se dabat ventus vela tendenda rati,
duobus Socijs Amacai Signum conditum expectantibus, annuerunt, vt venire
auderent. Nec sefellit ipsos, quam in Lancitani gratiâ constituerant spes, pro-
bandi ei, & per eum reliquis Magistratibus necessarij, vt differebant, Consilij ac-
cessendorum adiutorum. Sacerdotes duo nostri Odoardus Sandeus, & An-
tonius Almeida non ferè minus, quam Capralis antea, libenter visi, beneuo-
lèque tractati sunt à Mandarinis; non tamen omninò dissimulantibus sentire
se

160
Labores Em-
Fernandij.

161
Virtutes, &
mors eius-
dem.

162
Duo alij So-
cij Sciauqui-
ni admisi.

se quid in contrarium leges Patriæ iuberent . Nam inter salutationes primas illas latas , & officiosas gratulationes aduentus , nostros blandè amiceque admonuerunt : abundè iam videri Sacerdotum Amacænsium venisse . Alios igitur ne euocarent . Cumque Rogerius , Ricciusque conarentur facultatem commorandi Sciauquini duobus Patribus nuper appulsi impetrare à Magistratibus , verbo ea concessa ; vt scripto traderetur peruinci non potuit . Eo plus festinandum sibi nostri putauerunt , vt maturè , quod constitutum erat perficerent . Deceuerant autem , ad id continuè vigente per litteras & mandata Visitatoris Valignano , qui ad hoc ipsum nouo ipsius subsidio iuuerat , tentare vltiorem in Sinesè Imperium ingressum : cuius rei benigna se per eos dies occasio præbuit . Erat Fratri Lancitani , illius , de quo superiore Annali tam multa diximus , studiosissimi nostrorum , constitutum iter in Urbem pene Sciauquino cognominem , sed longè diuersam lateque distitam Sciauhimum Patriam suam , Cequianæ Prouinciæ Ciuitatem nobilem . Huic profectioem adornanti , cum se duo è nostris comites offerrent , haudquaquam aspernatus est . Præterquam enim fratris sui ad Patres æstimandos & amandos iudicio exemploque mouebatur , etiam proprio beneficio se ipsis obstrictum ferebat : quòd in distractione quarundam suarum mercium , Lusitanos nostrorum interuentu ac gratiâ , ipsi conciliatos , magno suo quæstu fauentes habuerat . Rogerius igitur , & Almeida relicti Sciauquini Sandeo , & Riccio XII. Kal. Decembris huius anni , cum fratre Lancitani se se in viam dant prælongam , & difficilem , sed Dei tutelâ constantibusque Sinæ deductoris officijs innoxiam semper ipsis , & felicem . Narrat istud iter suis scriptis Sciauhimo ad Sandeum Sciauquinenfis Domicilij Præsidentem literis Almeida , exactè referens , quid die quaque huius navigationis per amœna flumina Ciuitates passim magnas præterlabentia , videre ipsis , experiri contigerit , quoad decimo tandem Kal. Februarias anni sequentis , amico fidi ductoris hospitio excepti sunt in eius patria , vbi , vt se dabant initia , diuturnæ moræ commodam sedem se se natos confidebant . Interim Sciauquini Sandeus cum Riccio ceptis instantes , alterum publicum baptismum insigni pompâ celebrarunt Cathecumenorum ex indigenas viginti , lectorum è multò maiori numero scholas Sacræ Doctrinæ quotidianas in nostro templo frequentantium .

In Iaponia operarijs Euangelicis fluebant vbique res ex sententiâ præcipuo fauore Faxibæ Nobunangæ successoris , qui haud falsum sibi nomen assumere tunc cepit Cambacundoni , quo significari aiunt supremum totius Iaponiæ Monarcham . Talis enim sine vllâ controuersâ tunc erat , nemine , tot Regum , ac Dynastiarum detrectare illius imperium audent . Erat is ea tempestate totus in extruendis suis Echatanis , Ozaca Ciuitatibus , quam iam , vt in omnibus superare Nobunangam contendebat , Anziquiamâ , illius superbissimâ Regiâ , longe ampliorem magnificentioreque reddiderat . Præerat in Vniuersâ Iaponiâ tunc nostris Gaspar Coëllius Viceprouincialis nomine , ac potestate . is animo , ac spe impetrandi à nouo Principe quædam ad religionis propagationem necessaria , Nangazaquo soluit sexto Idus Martij huius anni , quatuor è nostris Sacerdotes secum ducens quorum duos è Ximonexequenti portu in Bungenfè regnum misit . Ipse cum reliquis instituto itinere progrediens obuias habuit ad Xibacum naues ab Augustino Vacuradono Christiano Dynastâ Maris Perfectorum ad eum Ozacam vsque deducendum missas . In ijs deductus à Ministris Augustini , prout in mandatis ab eo habebant , ad eius fratrem Domicilium habentem in vrbe Muro dictâ , haud multum inde distante , vbi splendide excepti , & dum deserviret incommoda tempestat aliquot dies benigne habiti , non penitentium moræ pretium tulerunt . Nam quatuor , & viginti Matronas illustres , vxores nobilium Christianorum , Augustino Duce militantium , antea satis de fidei Christianæ mysterijs edocitas , & tunc enixè

163
Rogerius, &
Almeida in
Sinarum in-
teriores pro-
uincias pene-
trant .

164
Cambacundonus Iaponiæ Imperator Religionem fauet .

165
Iter V. Prouincialis Iaponiæ .

enixè baptismum petentes, sacris aquis P. ViceProuincialis ibi abluo. Murone transiit in arcem Acafciam primariam earum, quas Cambacundonus Iusto Vcondono in permutationem Tacacuquienfis praefecturae dederat. Illic Patres Organtinus, & Cespedius Meaco in occursum P. Prouincialis progressi, sunt reperti, quibus omnibus Darius Iusti Pater, optimus, & religiosissimus Senex sacram aedem cum domo adiuncta monstrauit, à Filio paratas habitationi, ac sacris ministerijs aliquot Parrum, quos ibi relinqui maiorem in modum petebat, studio, ac spe securitatis inde, vt putabat, conuersionis nouorum subditorum. Sed cum tempus, ac ventus inuirtarent ad prosequendum iter, non plus duabus horis illic morati, Sacayum versus nauigarunt, quò postridie, qui fuit vltimus Aprilis dies, feliciter sunt appulsi. Sacai domus erat Societatis ab Organtino aedificata opportuno loco, inter quatuor Bonziorum Cœnobio alte eminens, & Crucem infumnam Turri late conspicuam ostentans. Haesit in eâ Viceprouincialis fere per mensem res illius Ecclesiae constituens: & interim in Ozaca vicinia, aditum ad Regem commodum explorans. Ibi dum moraretur cum alia quotidiani nuncijs de Cambacundoni erga Christianam Religionem fauore cum voluptate audiuit, tum hausit spem ex eo, quod nostrorum Ozacæ degentium literis accepit, venisse quodam die inopinatissimè Cambacundonum in Domum nostram, ingressumque sacram aedem familiarissime multa de Christianâ Religione percontatum, respondente copiosè P. Gregorio Cespedio probare visum impensè omnia, palamque pronunciaffe cuncta, quæ de Christi Doctrinâ referrentur, praecleara, & fide digna videri: vnum modò incommodum, ac durum; absque quo foret, se se quidem nullam moram eius religionis profitendæ facturum. Innuebat autem singularitatem vxorum, & recisam Christi legibus vagæ libidinis licentiam, quæ res, effrenis incontinentiæ Barbarum, vt tunc ab amplectendâ salutari Doctrinâ coërcuit, ita ipsum postmodum in casta religionis odium armauit, vt in loco reddemus. Interim tamen, cum hoc aliaque dicta, factaque eius, Christi Doctrinâ perhonorifica, in Iaponicas superstitiones, & earum Doctores Bonzios contumeliosa passim celebrarentur; cumque cerneretur palam Christianos Proceres praeter Dynastis ceteris eximia Imperatoris gratiâ florere, praecipuisque ab eo dignitatibus ornari, cunctandum sibi amplius ViceProuincialis non putauit, quin statim tentaret, ecquid impetrari à Cambacundono possent, quæ ad negotium praedicationis Euangelicæ per vniuersam Iaponiam promovendum fore vtilia eo tempore videbat. Hæc redigebantur ad capita tria. Primum enim necessaria videbatur publica, & vniuersalis Imperatoris facultas operarijs Euangelicis praedicanâ vbiq; per Iaponiam legis Christi, Iaponibus verò cunctis amplectendi, profitendique ipsam. Deinde domus Societatis ab onere excipiendorum hospitio militum, cui Bonziorum quoque Cœnobio subiacent, si fieri posset, eximendæ erant. Postremò Imperiali priuilegio cauendum ne Toparchæ, ac Dynastæ locorum, in quibus Ecclesiae, ac Seminaria instituta sint, vestigialia bonis, ac personis Ecclesiasticis imponere pro libito graua possent. Libello ad hæc postulanda ex sententiâ Patrum, & Christianorum aula peritorum formato, ViceProuincialis Ozacam se confert. Reperit urbem nouam, in quâ nihil prioris supererat nisi nomen, & situs. Domus pleraque, aut recens structa, aut tunc cum maximè surgentes, praeclearâ omnes specie, plusquam quindecim milliarium iam ambitu patebant. Arx eminebat splendide muris lapideis praectis, & Palatium Regis versicolori testorio Turrium, & tegulis auratis longè collucens. Moenia Ciuitatis lapide quadrato continuis sexaginta millium operarum laboribus tollebantur in superbissimam molem. Instabant vndique operi nobilissimi quique, ac Potentissimi Reges, & Principes Iaponiæ, quorum vnum cunctorum tunc studium, & certamen erat, cuiusvis sedulitate Ministerij gratiam Imperatoris emereri. Progressum ViceProuincialis

Hist. Soc. Iesu Par. v. Tom. 1.

L I

cia-

166

Quid obstat, quo minus Cambacundonus fieret Christianus.

167

Aduentus P. ViceProuincialis in Urbem Ozacam.

cialem in domum nostram officiosissimè salutarunt Primarij Aulae proceres Iustus Vcondonus, Augustinus Vacuradonus, Simon Condera, permulti alij ingenti vndique studio accurrentes, quorum omnium concordii consilio condicta est dies postera, quarta nonas Maij, Regi dudum hoc ipsum expectanti salutando. Proceffit ad Palatij fores ViceProuincialis cum octo è nobilibus quindecim alijs Christianæ Doctrinæ Magistris, & sex nobilibus Iaponijs Seminarij Alumnis. Primum omnium de more munera suo nomine Regi, Reginaeque offerenda Palatinis tradiderunt: adiuncto, se admitti ad Regem venerandum cupere, deducti sunt illicò in Aulam magnificè ornatam peristromatis tigrum aliarumque ferarum villosis pellibus speciosissimè contentis. Ibi præstolabantur à Rege responsum, qui cum oblata munera sibi esset gratissima significasset, eaque diu spectasset, & suis Proceribus laudasset, misit Simonem Aydonum, qui ei erat à secretis, & protomedicum gratiosissimum sibi hominem, ad Patres excipiendos deducendosque. Erat Rex in Aula maximâ, auro, & picturis elegantibus exquisitè ornatâ. Aderant Matayemon trium Regnorum Dominus, Alius rex Tangi, tum aliquot absentium Regum Legati, ad quos Cambacundonus conuersus, expectatè hic, inquit, & præsto mihi estote; nam vos testes habere volo affectus erga Christianos Sacerdotes mei. Ingressus paulo post ViceProuincialis cum suo comitatu Regem demississime veneratus est, paucisque, sed efficacibus verbis gratias egit, ob eximium fauorem, quo Sanctam nostram Religionem dignaretur, augurans, & vouens fore, vt Deus verus, quem in suis seruis honoraret, congrua ipsi pietatis tantæ rependeret præmia. Ad ea Rex vultu in humanissimam hilaritatem serenato, cum benigne respondisset, accedere ad se proxime Patres iussit; Regibusque, ac Dynastis Ethnicis cum inuissit, paulisper vt in partes Aulae remotiores cederent, vnum ijs tum admistum Iustum Vcondonum nominatim eocauit, aiens velle se ipsum, quod Christianus esset, vna cum Patribus prope sibi adstare. Ea res morum illius aulae peritis exquisiti fauoris erga Vcondonum habere specimen visa est, vti & incomparabilis dignationis, quod mox Patribus fecit. Præfatus enim ad se ex remotissimis terris delatos esse fructus raræ naturæ, succique optimi, adiunxit: cupere se, vt Patres ex ijs gustarent. Statimque cum noctu oculi paratis Ministris inuissit, mensæ positæ sunt, illataque fercula à nobilissimis quibusque Regiæ domus ephebis Christianis cunctis. Post conuiuium præsentis semper Regi humanissimâ hilaritate celebratum, exorsus is familiarissimè apud hospitem est de totâ gubernationis suæ ratione disserere. Dixit in animo esse se cum rerum ordinem in vniuersâ Iaponiâ constituere, vt non solum præsens pax certa pleneque firmaretur, sed etiam, quæ in posterum minari perturbationem possent dissensionum semina omnia eliderentur. Rebus Domi pacatis in Sinas expeditionem cogito, inquit, non animo quidem destruendi, vastandive gentes, ac terras illas, sed imperio meo miti, & clementi subiungendi. Ad istius vsus belli iam meo iussu in Syluis omnibus ligna ingenti numero cæduntur, vnde Classis ædificetur nauium bis mille. In quo à vestris, Patres, vestrà ope, gratiaque Lusitanis subsidij aliquid nec grauis, nec gratuiti expecto. Cupio enim impetrare ab ipsis interpretibus, si mereri potuerim, vobis, duo maioris formæ nauigia ipsorum nautico Ministerio, ac supellectili plenè instructa, pro quibus quantum illi pretij dixerint, statim exoluam. Interim dum hæc parantur iam nunc volumus dimidiam Iaponiæ partem Christi Religionem amplecti; vbi rebus ex sententiâ confectis victores ex Sinis redierimus, Tempa Deo vestro extrui curabimus in cunctis Ditionis nostræ vrbibus, & Pagis, edictoque cogemus vniuersos Imperio nostro subditos, vestræ religioni nomen dare. Hæc dictis exurgens Iusto Vcondono præcepit, vt Patres, & Comites eorum ad visendam arcem suam duceret. Quod cum ille facere cepisset, & prima-

168

Excipitur
ab Imperato
re beneuo
lentissime.

169

Conuiuium
adhibentur
Patres à Re
ge.

170

Oratio Re
gis beneuo
lentissima ad
eosdem.

quædam, qua iter erat conclaui aperiisset superbissime ornata omnia, adfuit improvise Rex ipse omnino domestico cultu sine satellitio, vnam modo præ se agens Matronam aulicam, succin&am, raso capite, claves manibus gestantem, pone sequebatur puella tredecim ferè annorum ex Pedisequis Regina, splendidissimo vestitu, Regis enses, & Balteum manu portans, viro- rum quippe, ac puerorum obsequiis in propatulo solum, in intimo adium, non nisi muliebri familiae vxoris ministerio utebatur. hoc habitu, & comitatu renidens Cambacundonus blandissime ad Patres, ne Iusto quidem, inquit, vestro, ac nostro concesserim in colendis, & amandis vobis: quare meo quoque ductu vos ut æquum censeo in hac lustratione domus meæ. Sub hæc præiens ipse portas ostiorum, ut quamque clauigera reserauerat, manu propria pandebat. In hoc, inquit, Conclavi argentum seruamus: Ista pars adium vestis sericeæ conditorium est. En vbi arma custodimus; vbi aurum. Ostia obibant, moratos in aulis singulis, quantum ad visenda cuncta satis erat, ad octauam vsque contignationem leni ascensu perduxit. Ibi hospitibus ostendit Cubiculum portatile, partibus commissis, ex auro solido, cum vniuersâ suppellectili familiaris vsus. Tum progressus in subdiuale planum, vnde despectus erat amœnissimus in Ozacam Urbem totam, & circumiacentes latè campos, & colles, sua ipsis ædificia ostendit; totam eorum rationem, differens: vnde digressus est ad cætera consilia suæ administrationis fidentius, ut in loco ab Aulicis Arbitris sedu&issimo, declaranda. Dixit enim, nouam se partitionem Regnorum, ac Principatum Iaponiæ decreuisse facere, quæ è Ditionibus Potentiorum quorumque tantum detraheretur, quantum ad æqualitatem publicæ tranquillitati vtilem constituendam opus esse videretur. Hæc, aliaque id genus familiarissime collocutus, præiit rursum hospitibus in descensu ex arce, eosque in Aulam, in quâ primùm eos exceperat, reduxit, vbi acquiescere ipsos paululum velut viâ fessos voluit. Sedensque ipsis assidentibus narrauit: adfuisse se præsentem Meaci, quando Ludouicus Froëz, & Laurentius nostri solemne certamen disputationis publicæ cum Bonzio Niquioxunio inierunt. In eo aiebat, mihi æqua, & rationi consentanea cuncta videbantur, quæ Patres dicerent. Modestiam, quoque illorum multum probabam. Bonzj vero absurda dicta, ferusque, ac insolens agendi modus, eam mihi mouebant indignationem, ut si tunc tantum potuissim, quantum modo possum, multaturus sine dubio mortis fuerim proteruum veritatis oppugnatorem. His dictis pandi iussit inferiora, quædam penitus reposita conclaui, in quibus vestis acu pictæ opere præclaro vis magna, ac summe illic pretiosa seruabatur, quam omnem Patribus monstraui. Eodem prodire iussit mulieres omnes, quæ in obsequio Reginae erant, in quibus non pauca Christianæ numerabantur, ad salutandos Patres, quos inde latissimos remisit domum. Rescitum deinde est per Christianas Matronas Reginae familiares, Reginam ipsam mirè lætatam hæc tam honorificâ Patrum exceptione, adèoque ob eam Cambacundono perstudiosè gratias egisse. Hoc aliaque, quæ multa ferebantur Reginae in Christianam Religionem fauoris indicia, Vice-Prouincialem perpulere, ut Magdalena Matri Vacusadoni, Matronæ gratiosissimæ apud Reginam, id ipsum deposcenti, libellum supplicem iam ante, ut diximus, paratum committeret Reginae commendandum, & per eam offerendum Cambacundono. Euentus hic quoque spei cumulatissime respondit. Regina negotium summo studio suscepit, fide pari gessit. Rex visis, quæ à Patribus petebantur, non modo concessit omnia, sed quædam arbitrato suo in cumulum, adiunxit; conceptumque plenissimè in optatam à Christianis sententiam diploma duplici exemplo describi voluit; quod vtrumque suâ manu subscriptum Patri deinde Vice-Prouinciali tradens; altero, inquit, exemplo hic in Iaponiâ vtemini, alterum in Europam mittatis censeo; ut vestrates illic Reges, ac Principes

171
Cambacundonus Patribus Arcem suam ostendit.

172
Regina, non minus, quam Rex in Christianos bene affecta.

173
Amplum diploma in fauorem Christianæ Religionis impetrat.

174
Novis à Rege honoribus Patres afficiuntur.

175
A Regina munera accipiunt.

176
Duodecim millia in Bungenfi Regno baptizata.

177
Mille quadringenti Xodoxima vno mensis conuersi.

178
Matthæi Rustici prædicatione efficacis in Amauguciano Regno.

cipes intelligant, quam mihi cari vos hic sitis. Tot beneficijs insignibus obstrictus Regi Viceprovincialis ynâ cum Organtino ad Regiam se contulit, vbi, quam officiosissimis potuit verbis gratum suum, suorumque animum ostendit. Rex ambos humanissimis sermonibus per tres ferme horas suauissimè detinuit: tunc abire parantes, quoniam dies in vesperum vergebat; immo, inquit Rex, prius apud me coenabitur. Moxque paratis in suo ipsius cubiculo mensis magnificentissime ipsos excepit. Proceribus, ac Dynastis, qui in Aulâ cubiculo proximâ magno numero stationem officiosam habebant, cum ingenti admiratione profitentibus; numquam tantum honoris in Iaponiâ cuiquam habitum. Regina quoque Viceprovincialis, interprete, atque internunciâ Dominâ Magdalena, gratias egit. Regina verò multa exquisitorum fructuum fercula ad ipsum dono mittens, renunciari suis verbis iussit, se in felicitatis parte numerare, quod aliquid Patribus gratum potuisset efficere. Certoque ipsos posse confidere: se haudquaquam in similibus occasionibus porro cessaturam. Percrebescens hæc fama, & nuncijs per vniuersam Iaponiam, & eam, quam erat consentaneum in Gente supra cæterarum vsu, ac morem è nutu Principum suorum obnoxiâ pendente, Christianæ Religionis auctoritatem adiungebant. Et pandebant vbique tota vela fauenti auræ sparsi per imperij Iaponici Prouincias Evangelici Ministri. In Bungenfi Regno, qui nostris ibi præerat Petrus Gomezius, scriptis ad Valianum anno sequenti literis, testatur superiore anno, nempe hoc 1585. duodecim ibi millia hominum ad Christi Religionem ab Idolorum cultu transisse, frustra obstante Rege, degeneri filio Regis optimi Francisci, cuius mortui memoria plus ad alliciendos ad Christi fidem Ethnicos valebat, quam minæ successoris ad continendos in autâ superstitione. Quamquam, & hunc in isto impio conatu propria infelicitatis experientia retardabat quotidianas clades à Saxumano infesto patientem: à quo vt tegeret, respicere opes Cambacundoni, & eius auxilium implorari coactus, hoc anno capit subsidio eius aliquo leuari. Iam in terris Christianorum Principum prouentum estimatum est, quantis profectibus Christianiores cresceret. In Insula Xodoxima Ditionis Augustini Præfecti maris, mille quadringenti vno nec toto prædicationis mense ab erroribus deducti, & Ecclesiæ per sacrum lauacrum adiuncti sunt. Exulabant dudum nostri Amauguciano Regno, iniquitate Principum ibi regnantium, tamen constanti vterum Christianorum, quos partim S. Franciscus Xaverius, partim Colmanus Turrianus olim baptizauerant, Ecclesia illa non durabat modo, sed in illa quoque persecutionis hyemè flores, & fructus suos dabat. Matthæus erat hic quidam humili genere, fortunâ tenui, deuexâ iam ætate, rusticis laboribus vitam tolerans. Is cæcis è syluâ lignis fasces onustus domum rediens, vidit obiter in quodam pago conuentum hominum, Idoli cuiusdam festum diem superstitioso ritu celebrantium. Motus animo ad eam speciem, erat vir bonus, & zelo religionis ardens, onere deposito immiser se prophanæ panegyri, sublatâque fidenter voce, cecitatem infelicitum illorum haud parcè increpauit, qui honorem vni Deo debitum Creatori Cæli, & Terræ, Trunco, & lapidi stulte impieque redderent. Ea cum ab admirantibus, nec tamen nimium, quantum apparebat, inuitis initio audientibus lenius iam Matthæus miserari se dixit phanaticum errorem, in quem eos educationis infaustæ fatalis quædam necessitas traxisset. Cæterum quando hæc daretur occasio, si audire vellent, viam ipsis salutis ostensuram. De hoc ceret vero, conclamant. Tum ille à principijs exorsus, Christianam Doctrinam, quam bene perceptam animo ferebat, non indiferte disseruit; operante haud dubie in audientium mentibus eodem spiritu, qui loquentem amabat. Etenim conuicti omnes, quod mirum dictu est, Matthæum exorturunt ne morari apud ipsos tantum grauaretur, quoad reliqua, quæ sciret ipsis tradidisset. Annuens ille paucorum dierum moræ pretium ingens

lit baptizatis manu sua cunctis ad vnum, qui in illo debebant pago, quo factò, falce in humeros resumpto, reuersus est Domum. At inde non ita multò post trepide reuocatus à nouis Christianis, raptim profectus audiuit, loci toparcham cognito, quid se absente sui subditi fecissent, mandasse ipsis, vt repudiatis peregrinis sacris ad Patriam superstitionem, & Pagodum cultum redirent, capitali supplicio proposito ijs, qui parere cunctarentur. Ad ea bonus Senex securo arrisu placide renidens: vereor quidem, inquit, vt vos adhuc tantà felicitate digni sitis, quantà scio frui eos, qui pro Christo mortem oppetunt. Verum bono animo estote, & sic respondete vestro Domino. Vos ipsi nihilò minus fideliter, ac sedulò deinceps seruituros, quam antea, & suum illi, quod haberet in res vestras, & corpora ius, ac Dominium perinde integrum fore. Pati tamen æquum esse illum, ac boni consulere, vt Domino animarum vestrarum Christo Deo, quem serò tandem agnoscere vobis contigit, sua spiritualia officia reddatis, nihil obsequijs Hero debitis obstitura. quod si aliter obfirmauerit; vestri officij est dare operam, vt is certum habeat, vitam eripi vobis non religionem posse. Probantibus consilium cunctis, in istam sententiam scriptæ literæ sunt, quibus visis Dynasta, cui ad priuatas rationes incommodum videbatur, exhausto cadibus pago, terram suam optimo colonorum genere fraudare, molestus ipsis esse desijt, Iuuit eodem, quod hoc anno Amanguccianus Rex reconciliatus Cambacundono, à quo sibi antea infenso multum, nec immeritò timebat, in gratiam Simonis Conderæ Magistri Equitum in Exercitu Cambacundoni, cuius interuentu commodas pacis condiciones impetrauerat, aliquantum de suo vetere in Christianam Religionem odio remisit; exorari se ab eo passus, vt prædicari, suscipique liberè in suo Regno Christi Doctrinam sineret. Quod idem Augustinus Classis Præfectus à Fachirandono, Regnorum Bugen, & Buijen hæreditario Domino, similibus officijs sibi deuincto, in magnum Christianæ rei commodum obtinuit. Erat enim id tunc in istis nobilibus Christianæ legis professoribus præclarum, quod quiuis fere illorum sponte, atque instinctu proprio, fructum omnem, gratiæ potentiæque suæ ad Regni Dei dilatationem, Ecclesiæque incrementa conferebat.

In Brasiliâ nouum hoc anno superstitionis phanaticæ genus, astutiâ insidiantis infelici Genti mali Dæmonis anno superiori excogitatum, prodire ac propagari perniciosius cepit. Ethnici eius continentis Incolæ, quæ proxima est Baya, quam vocant omnium Sanctorum, cum & arma Lusitanorum horrerent, & vererentur ne, quæ magna per illos tractus fama, ferebatur, & existimatio Christianæ Religionis, ad eam amplectendam sensim populos alliciens, iugo ipsos Lusitanico subijceret; hanc Autoribus quibusdam veneficis, qui se à coram apparente horribili formâ Diabolo edoctos gloriabantur, eius rei præuertendæ rationem inierunt. Formant nouam Sectam Christianæ Religionis similia non pauca preferentem. Primum omnium Regem Sacrorum notæ versutiæ impostorem creant. Huic ius imperiumque summum caremoniarum, & rituum iubent esse. Eundem accepto è Christianis nomine Papam appellant. Episcopos huic, his Sacerdotes idoneo numero, adsitis è nostrarum notitiâ rerum ordine, ac vocabulis subiungunt. Ad hos indicunt, vt quisque confessionem peccatorum faciat. Scholas quoque, vt à Religiosis nostræ Societatis fieri viderant, ad pagos singulos instituunt, erudiendæ iuuentuti Magistris Præfectis, qui gratis, quod à pseudo-Antistite, falsisque Prælatibus didicissent rudem atatem edoceant. Iam Missæ quoque quoddam simulacrum per conuenticula celebrabatur. Globulique filis inserti distribuabantur multitudini, traditam precum formulam pronunciare ad singulos admonitæ. Libri quin etiam è corticibus Arborum ad nostratium Breuiariorum, ac Missalium imitationem adumbrati spargebantur, notis, ac literis quibusdam inscripti

Bar-

179

Constantianouorum Christianorum Persecutoris ferociam frangit.

180

Amanguccianus Rex prædicari, suscipique Christi fidem in Regno suo perimit.

181

Noua supersticio quadam veræ Religionis imitatione formata.

182

Rex sacrorum summi Pontificis instar.

183

Confessio, & Scholæ profanæ sectæ.

184

Libri à Diabolo scripti.

- Barbaris, quæ faciliè autoris Diaboli stylum, ac manum probabant. Nam à Diabolo illis in locis coram sensibili, ac terribili formâ comparere solito, venefici non semper mentientes se accepisse fatebantur. Postremo nequid ad mimicum supellectilis sacræ ludibrium deesset, æra Campana ridiculis crepitaculis è cauis Cucurbitarum aridarum tympanis æmulabantur.
- 185
Dogma infanz
secta. Dogma infanz Religionis præcipuum erat: venturos è fortunatis videlicet Infulis ingenti Classe dudum mortuos maiores ipsorum. Ad horum appulsum omnes repente Lusitanos malè perituros. Si qui fortè superfuissent, eos in pisces, fues, aliasque bestias mutandos. Hoc qui crederent, saluos & Beatos fore: qui dubitarent, serpentum, & ferarum morsibus consumptum iri. Iam qui ad eminentem aspirare auderent perfectionis statum, ijs palam id verum professis propinabatur succus herbæ, Petimæ illic dictæ, quo hausto alienati à mente bachabantur horrendis aspectu motibus, ac contortibus oris, & membrorum, quas quo quisque immaniores, & visu fridiores ederet, eo futurus sanctior Diuinioreque prædicabatur. A furore illo aliquando recepti, quadam lauacri ad nostri baptismi ritum assimilati ceremoniâ initiabantur; à quâ mox velut iam omnibus perfecti numeris, & planè humano apice maiores, summæ Barbaris venerationi erant. Ex his à Pseudo-Hierarchâ quoquo versum mittebantur infanz disciplinæ Magistri qui sectam profeminarent. Horum Princeps cura erat populorum in Lusitanos concitandorum. Itaque nouæ quotidie Brasflorum coniurationis nunciabantur, quibus multi Lusitanorum crudelissime trucidati, agri vastati, Trapeta Saccaro elaborando destructa incensaque. Iamque tam latè fuit.
- 186
Furor potu
adfectus, &
baptismus, pernicies erat, tamque vœcors. vbique efferatorum consternatio ad vim, vt parum lusitanis præsidij in armis esset: latebris passim captatis, donec primus ille impetus deseruiesceret, nostrorum opem implorabant, qui se furentibus offerre ausi, non nihil sibi apud eos reliquum antiquæ verecundie repererunt. Eo rectè vsi delinire amentes, & sensim à feritate deducere, non sine effectu conabantur. Ad hanc rem dum per Indorum conuentus excurrunt, Pagus Brasflorum Christi fidem amplexorum, absentia Patris ibi ad Neophytorum curam residere soliti, ad vltimum periculum adductus est.
- 187
Lusitani tru-
cidantur. Appulsus illuc vnus è præstigiatoribus à Pseudo-Antistite submissis, pronas aures popularium inuenit. Mox leue vulgus contagione furoris correptum coire in Lusitanos ceperat, & quod impostor vrgebat, fugam caedesque meditari. Sed accurrentibus in tempore nostris breui ad frugem redierunt, tam acri sui erroris poenitentia, vt correpto seditionis Authori mortem indemnato representaturi viderentur; nisi admoniti, vt cum Prætoris Lusitani iudicio sisterent, obnoxie paruissent. Tum Prætor, quod ad exemplum pertinere iudicabat, causâ ritè cognitâ capitalem in conuictum sententiam tulit.
- 188
Pagus Bra-
sflorum de-
prauatus,
post breui
correctus. Secundum quam deditus illis ipsis, quos seduxerat, lingua prius eorum manibus auulsa, laqueo suspensus est. Maior humanâ per has turbas bachantium rabies visa est. Nam, & quosdam ad expediendam fugam suos ipsorum liberos, quibus implicabantur, defodisse viuos, aut abiecisse disceptos constat, vt verisimile videatur, plerosque dum sic lymphati ferrebantur, à malo Dæmone infessos. Quo præstantiorem adfuisse Dei opem oportuit Nascenti Brasflorum Ecclesiæ, ne tam seuâ procellâ euerteretur. Præsertim cum etiam in tentatione prouentum fecerit; ferocentis Infidelium à nostris Pagos Indorum concursantibus hoc anno baptizatis.
- 189
Venefici sup-
plicium. In Ilheorum præfecturâ Brasfilici tractus magnis nostrorum laboribus par fractus respondit, pluribus è feris illis immanibusque Barbaris, quorum vim occurrentes quosque faciliè, ac ludibundè trucidantium effugisse magnum erat, etiam mansuetudine Christianâ mitigatis, & per sacrum lauacrum suauis Christi iugo subiunctis. Horum è magno numero quorum commemorabilis conuersio visa est: veneficus erat Magister erroris, sanctæ nostræ Religionis contemptor contumax,
- 190
Infideles in
proprios fi-
lios faciunt. Insignis conuersio venefici.
- 191
Sexcenti ba-
ptizati.
- 192
Insignis con-
uersio vene-
fici.

max, quem frustra sepe, vt respiceret conuentum Patres vbi agrotare didicerunt, adēunt, instantes, vt suā animā, vel in extremā salutis occasione misereri vellet. Multa in eam sententiam verba apud obstinate mutum perdere videbantur. Cum tamen pergerent, rupit æger longum silentium in hæc subito verba: volo fieri Christianus, volo sacro fonte tingi: quid ni sic faciam cum me Deus ad hoc ipsum morbo liberarit? Conuulsi sanus sum, eamus Patres in templum. His dictis surgens vltro præibat in Ædem sacram, vbi Christiana mytheria, quæ iam prius norat, se credere certissime professus, ac mox vna cum vxore baptizatus, ad accurrentes Indos ardentissimam concionem habuit, quā cunctos ad Christi Religionem amplectendam inflammabat. Par in diuerso genere Dei misericordia in iuuenem enituit, qui in Mediterraneis, Domo, vt inter illas gentes prænobili natus, ab ineunte pueritiā mirabilem se suis popularibus præbuerat, pudicitia, & sobrietate, virtutibus in illā Barbarie tam raris, vt qui eas constanter colant, nihil minus, quam Cælestes Angeli, aut homines de Cœlo delapsi videantur. Huic domi agenti cum famā, & sermonibus hominum allata esset noticia quædam Christianæ Religionis, cuius Magistri, & Professores in Regionibus mari vicinis esse dicerentur, arcanum, & vehementem innatum desiderium eius cognoscendā, peregrinationem in eas partes persuasit. Venit, vidit, & acquieuit, volens potensque baptizatus est. Vitaque aliquamdiu sancte inter Christianos acta, in morbum incidit, quo post animum confessione purgatum Sacræ Eucharistiæ Viatico munitus in suauissimis cum Christo præsentem colloquijs, lætus, & gratulans, vinculo corporis solutus est. Similis ibidem, sed minus forte mira, vt in Religioso Sacerdote, Emmanueli Pauæ mortis felicitas obtigit, Euangelico Ministro in primis gnauo, qui duodequadraginta continuis annis Brasiliam istam vineam summā industriæ contentione coluerat. Societatem ingressus anno huius sæculi quarto, & quadagesimo, nullum in eā transegisse diem dicitur, quo non duas minimum horas in meditatione cælestium rerum solidas poneret. Moderatoribus ita obnoxius ad nutum, vt quæ Sanctus Ignatius de summā perfectione obedientiæ præcipit, vsu, & moribus expresserit. Prudentissimus idem in rebus tractandis, idem candidissimus, & fuci expertus amabilissima simplicitate. Præparatus in graui morbo Sacramentis Ecclesiæ, cum è deliquio rediret, animaduertit cereum ardentem, quem Christiano more Socij tunc migraturo, vt versimiliter opinabantur, accenderant. Quibus Emmanuel placidissimè, extinguere istum, inquit, nondum venit hora mea; nec longè tamen distat. Hæc ipsa die horā secundā post meridiem ad Dominum ibimus. Dicti veritatem euentus approbans, eò maiorem benè de eo sperandi nostris causam præbuit. E Collegio Fluminis Ianuarij duo è nostris missu Rectoris, vtilem, & Ecclesiæ, & Reipublicæ profectio- nem ad interioris continentis Barbaros susceperunt. Irritatæ opinione iniuriarum finitimæ Gutes, graue in Lusitanos Bellum mouebant. Senatores Urbis quibus erat compertum, quantum Patribus nostris gratiæ, atque authoritatis apud Brasilos esset, magnopere orarunt, vt ex ijs aliqui negotium placandi Barbaros, & pacis constituendæ susciperent. Duo ad hoc profecti, Sacerdos cum Laico, non solum iras Barbarorum, ad vim erumpentes mitigarunt; sed Indis etiam sexcentis persuaserunt, vt se ad nouam Coloniam, quam nostri commodo loco ex indigenis inchoauerant, è vagā, & instabili vitā transferrent. Lætus hic successus magnis emptus ærumnis est, nam itinere perquam incommodo sunt vsi, ignari viarum, inopes viatici, per vastas solitudines, dubias paludes, & rapidos amnes vado, aut natatu tentare coacti, vexati præterea continuis imbribus, Domum inediā, & lassitudine exhausti vix tandem semiuui redierunt.

Mexicanarum rerum Manila in Philippinis insulis nobis principium erit: nam isti Prouinciæ noua hæc Colonia, Orienti alioqui propior, pri-

mis

191

Iuuenis ca-
rus, & so-
brius ad fi-
dem voca-
tus.

192

Eiusdem Sæ-
cra mors.

193

Emanuelis
Pauæ virtu-
tes & felix
obitus.

194

Brasili fe-
xcenti è vi-
ta vaga in-
stabilem
translati
magnis la-
boribus Pa-
trum.

197
Sinae duo in
Philippinis
conuersi.

mis inijs contributa est. Quartum iam quinto propiore annu à sede
fixa Societas, paucitate operarum, tenuitate facultatum, ignorantia linguarum, à magnis, & dictu Illustribus Gentium Conuersionibus retardabatur, excolendis interim Hispanorum, qui multi Militia, ac mercatura gratia ibi debebant, ingenijs, & moribus, ediscendisque indigenarum linguis imbecillitate. Duo illic Sinae nobiles se se nostris ad Christianam Religionem erudiendos tradiderunt, auspicio magis in spem lato, quam per se memorabili operæ pretio. Sinenfis Sacerdos cum alio suo populari mercatore, ac his quæ Sciauquini, & in Vrbe Ciamcheu Rogerius, & Riccius egerant, conceptâ cupiditate Christi legis amplectendæ, nec eius sibi rei facultatem liberam in patriâ posse contingere persuasi, specie commercij, quod antiquum Sinenfi Regno cum Philippinis Insulis est, eò in nauibus mercatorij iuerunt, longè vtiliori negotiatione à Christianis illic dominantibus salutem animarum peturi. Appulsi Gubernatori clam votum aperuerunt: addentes veritos se conscientiam fratrum, ac propinquorum, qui secum venerant, & eiurationem patriæ superstitionis, quam ipsi meditarentur, simul oborati essent, omni ope ac vi impedituri videbantur, in fidem eius, ac tutelam concedere. Prator Catholicus eos collaudatos cum presidio ad Archiepiscopum misit, hic nostris docendos tradidit. Hi vitorum indolis egregiâ perspectâ, dignos putarunt, qui ad specimen Orientalium ingeniorum, solemni baptismo ad Ecclesiam aggregandi in Hispaniam mitterentur. In Mexicano Collegio triplex nostrorum procuratio, Nosocomij, Scholarum, & Prædicationis Euangelicæ, vberes hoc anno fructus tulit. Appulsa ex Hispaniâ magna vis plebis inopis famem fugiens, anno illic superari steriliore frugum, per humilia capita grassantem, in morbos, vt fecit, intemperie marini Cœli, atque incommodis nauigationis passim vanis, & graues incidit. Horum miserabilis multitudo humi strata, subsidiorum inops, paratis nostrorum operâ curribus, & iumentis magno numero ex Oppido S. Crucis, itinere sex dierum, ad Urbem Mexicum deportata est. Septingenti peruenerunt omnis sexûs, & ætatis. Hos domo exceptos ad ipsam paratâ nostri sedulo ministerio tres ipsos menses recrearunt. Interim in Scholis litterarias exercitationes alij curabant. Affluebat numerus lectu iuuentutis: nec seignius ingenia scholasticis laboribus, quam mores religiosâ sedulitate ad omne decus excolebantur. Respondebat præsertim operæ fructus in institutione Neophytorum. Indi non pauciores quater millionum in atrio patenti, quotidianam Magistro Sacræ Doctrinæ operam dabant attentione summâ. Diuinique verbi semen bonis cordibus exceptum vberemas omnium virtutum fruges dabat. In Tepetzotlanâ Sede vnum notissimum negotium est, Indos ad fidem vocare: aggregatos Ecclesiæ ad vitæ Sanctioniam assuefacere. In vtroque mirum quantum proficitur. Dominantur in illis Gentibus ebrietas, & luxuria; & ita dominantur, vt initio humanâ prudentia res æstimantibus haud sperandum videretur, fieri posse, vt liberi nati, sic educati homines sobrietatem vniquam, & pudicitiam colerent. Nunc apparuit facilia. Deo esse, quæ maxime ardua putantur. Christianiam passim constantissime ad epulas dissolutas more gentis inuitantibus, cogant. In quo non adeo mirum est, quod genium fraudant oblatâ voluptate, cuius sunt naturâ cupidissimi, quam quod eo nomine contumelias, & irrisiones popularium æquo animo sustinent: non rarè poculis, quæ ex haurire detrectauerint, per contemptum, ludibriumque perfuni. Castimonie verò tantum apud ipsos decus, vt duæ mulieres circumuenta à flagitiosis viris: tuendæ pudicitia constantiam vsque ad crudelia verbera, vulneraque altera etiam vsque ad necem, quam tali causâ gloriosam obijt, tenuerunt.

198
Infirmi Europæi in Mexico curati à nostris.

199
Scholarum, & Catechismi fructuosus labor.

200
Ebrietas, & libido ex Indorum moribus sublata.

201
Missio in Theutlacū perutilis.

Ex Angelopolitano Collegio excursus in Theutlacum est. Prouinciæ ad nomen, in quâ præ cæteris illarum partium Idololatriæ regnum esse dicebatur. Non quod Christiana illic sacra recepta nondum fuerint. Subest enim.

enim, & ille tractus Angelopolitano Episcopo: sed penuriâ cultorum in-
superfitiones, & auita prauitatis reuiuifcentia deliria siluefcit, quod ibi
septuaginta circiter populi vnum vnde sacra petant Pastorem habeant, qui
si centuplicatos haberet sensus, agilitatem, & vigilantiam Angelicam, vix
partem multesimam procurationis tantæ obire ritè, ac plenè potuiffet. Er-
go illuc Episcopi rogatu profecti nostri, aras Idolis sacrilegas in antris abdi-
tis, auiorumque iugis collium multas euerterunt. Erant, qui pro Deo
ignem colerent. Erant, qui fictis Genijs, vel feminum, & nucleorum,
vt aiebant, vel venationis Præfidibus sacra clam facerent, quique Magicis
carminibus ad multa vterentur. Priuata hæc vitia multorum, omnium ferè
communis labes ebrietas, & libido erant. Hinc odia, & rixæ, furentes in-
ter se in mutuas committebant cædes. Sacerdotibus nostris, hisce tot mal-
lis medendi præcipuam facultatem præbuit ingens quædam in eos beneuo-
lencia, & reuerentia miseræ Gentis ex famæ commendatione nata. Passim
prohibant aduenientibus obuiam, viri etiam principes, præmissis puerorum,
ac puellarum choris, festo aris Campani tinnitu cunctis lætitiæ, ac gratula-
tionis publicæ signis. Patres diuersis locis ad conciones confertissimas dice-
bant, Dogma Christianum declarantes, superstitiones increpantes, vitia,
damnantes. Sub hæc pœnitentibus aures dabant. Producta vtrò à prius
adorantibus Idolorum simulacra frangebant. Gratiam inter dissidentes scri-
ptis fœderibus firmabant. Mutatio planè ingens fuit. Vbi quotidiana, vel
potius continua ebriosorum in publico bacchantium spectacula extabant, mul-
tis diebus ne vnus quidem non sobrius visus. Supplicatio hinc frequens
instituta plurimis ordine longo flagellis humeros cædentibus. Clausit cele-
britatem indicta communiter dies Epulo Eucharistico, ad quod multitudo
maxima conuenit, festis omnes vestibus, & flore, gentis more, coronati: Sed
quod caput est pudore sancto, ac detestatione verâ peccatorum, propositò-
que fixo colendæ virtutis, & Diuinæ legis obseruandæ, penitus instincti.
Guaxaci noua Sedes nostrorum instituta, opportuno loco ad confluentiam,
Gentium multarum. Gratissimis indigenis iuxta peregrinisque aduentus Pa-
trum fuit, nec minus salubris commoratio. Ædibus emendis pecuniam Hi-
spani liberaliter donarunt, Indi Templum suis manibus struxerunt, alacrita-
te vtrique summâ. Nostris sic descriptis inter se partibus, vt quidam Do-
mi præsto essent Ciuium vsibus, quotidianum pabulum Verbi Dei, & Mini-
steria Sacramentorum continuâ deuotione poscentium: alij per pagos, & vil-
las regione totâ concionabundi vagarentur, vtriusque operæ fractus vberri-
mos tulerunt. Pascuariensis Collegij dum ædes hoc anno ad necessariam
habitationem à nostris benignitate Amicorum adiutis laxantur, dum iacien-
dis nouæ fabricæ fundamentis humus effoditur, repertum est muliebri Cor-
pus planè integrum, & incorruptum, inter aliorum plurium circumquaque
consumptorum ossa; vt terræ qualitati cadaueris illa conseruatio tribui non
posset. Interrogati Seniores, quid hoc putarent esse, Responderunt Fando
sibi auditum, fuisse olim in eo loco Cœnobium Sanctimonialium ad omnem
Christianæ vitæ perfectionem sanctissimè institutarum à Primo eius Ecclesiæ
Episcopo Vasco de Quiroga, in quibus vna fuerit insignis virgo Religionis,
cuius istud esse ipsum dudum mortuæ cadauer non abhorreere videatur à
verisimili. Tantum explorari quærendo potuit. Cæterum Vasca de Quiroga
non negligenda nobis memoria est cum originibus huius Ecclesiæ coniun-
cta. Post captam à Ferdinando Cortesio anno huius sæculi vicefimo Urbem
Mexicum, quæ toti Regioni nomen dedit, Constituto iam in ijs Terris Hi-
spanorum imperio, variæ in eas ex Hispaniâ veteri Coloniz migrarunt, quas
inter vna celebrior ductore vsa est Marchione à Valle. Huius aduentus in
Mexicum in id commodè momentum incidit, quo Indigenarum Gens salu-
tari tædio instincta seruitutis duræ, quam à Diabolo terribili formâ passim
apparente, & humanis hostijs sibi sacrificari frequentissime iubente, patie-
batur,

202
Guaxacensis
Sedes funda-
ta.

203
Corpus
S. Virginis
integrum re-
pertum.

204
Vasca de
Quiroga S.
Episcopi me-
moria.

205
Indi, Tyrannidis Diabolica pertasi.

206
Cuiusdam eorum Sacerdotis in Christi Religionem studium.

207
Mechoacani Regis, & Regni conuersio.

208
Vasce de Quiroga Episcopi sancti & viles labores.

209
Patrum Societatis auxiliium frustra exposcit.

210
Eo mortuo Societas in Mexicum aduenit.

211
Sacrum Iubilæum Pascuarum magno fructu profutum.

batur, erigere vulgo animum ad Christi libertatem ceperat, expeditionibus Europæorum famâ dumtaxat primore tenus ibi cognitam. Grauis inflabat autor consilij noui vir primariæ in gente dignitatis, Sacerdotio in veteri susceptione functus, quem, vt est verisimile, ex congressu cum aliquo Comitesij Comitum, Christiana Religionis quadam obiter notitiâ perfulsum, ingens eius admiratio ceperat: ita vt finem nullum eius commendandæ, considerandæque, ac quoad sciret, valeretque æmulandæ, & vsurpandæ faceret, certos, quos didicerat eius ritus deuotissimè obiens. Idque vni studium Deo fuisse cordi, vaticinium demonstrat ex eo sæpè auditum: scire, vt breui veritas ab æuo abstrusa excitaretur è tenebris, & in bono lumine locaretur: quod secuta paulò post Euangelij prædicatio, conuersioque magnæ partis Gentium illarum, diuinitus inspiratum fuisse ostendit. Famâ quippe vulgatâ appulsi cum numeroso comitatu noui Europæorum Ducis (is erat, quem dixi Marchio à Valle) confestim, Mechoacanum Rex in eo tractu præpotens, se vltro obtulit, Catholici Regis imperio potestatique vna dumtaxat conditione se subijcens, si Christiana Religionis tam ipse, quam eius ditioni subiecta gens participes fierent. Exceptus deinde humanissimè Marchio cum suis à Mechoacano in Urbem Regiam, per Sacerdotes Religiosos, quos secum duxerat Regem hospitem, primoresque Regni, ac populum plerumque baptizauit, festinantiùs omnino, quam vt foræari satis, instituique prout oportebat Neophyti possent. Sed tempestiue missus ex Hispaniâ Vasceus Quiroga, Episcopus, quos nomine tenus Christianos acceperat, verâ Religionis Sanctitate imbuit. Ab anno huius sæculi secundo, & quadragesimo per dies de triginta consequentes apostolicâ diligentiam in rudis Ecclesiæ institutione versatus, & in se omnes numeros Euangelicæ sapientiæ, & in commisso sibi populo magnum instar Ecclesiasticæ Sanctitatis expressit. Vna res agebat comparandum præcis Patribus antistitem: penuria ministrorum, per quam fiebat, vt magna pars vastæ dioceseos: necessariò inculta relinquere-tur. Perlatâ illuc forte primâ famâ confirmatâ per sedem Apostolicam Societatis IESV, instat Vasceus vehementer, missò etiam ad hoc in Hispaniam vno è suis familiaribus, lecto venerandoque Sacerdote, vt aliquot Socijs ad se mitterentur, quòd vbi tum impetrari non potuit, ad reuertendum infectâ re Canonicum Pius Antistes, Spiritu Sancto Authore, vt vni Sanctitas, & euentuum fides probat, hæc ipsa verba protulit: nunc quidem digni non fuimus: sed erit tempus quando huc quoque Societas IESV veniet ingenti harum gentium bono. Mortuo deinde post vitam sanctissimè transactam optimo Præsule, cum esset auditum ab eius Canonicis de aduentu nostrorum in Mexicum, ijs missâ statim legatione Pascuarum accitâ ædes ipsa sacra, in quâ Vasceus rem sacram egerat, vbique sepultus erat cum adiuncta domo, quam inhabitauerat, nostris est tradita, Canonici cum clero alio migrantibus, additus aureorum quingentorum annuus census. Hæc fuit Pascuarum Collegij prima fundatio; ex quo procuracionem annuorum consuetis instituti nostri artibus, & modis aggressi Patres, incunctissimè reperiebant eadem ferè obseruare solitum Valcum Episcopum, qui ipsi Xauerij exemplo Ignatijque præscriptò factitarent, vt non nisi Spiritus impulsu conuenire in eisdem sensus Romæ, Goæ, Mexici, tantis diuulsos interuallis potuisse homines facile sentias. Hoc porro anno Pascuarum Patres aucti numero ex recens appulsi ab Hispaniâ, qui celeriter arreptâ populari linguâ maturè aptos Ecclesiasticis functionibus se probauerunt, alacriores quam vquam in omne genus Apostolicorum laborum incubuerunt. Postridie nonas Ianuarias die ipso sacro Epiphaniæ expositâ palam apparatu ingenti sacrâ effigie Deiparæ in Templo nostro, incredibilis concursus fuit ad Confessionis, & Eucharistiæ sacra mysteria, consuetum, inuitante videlicet promulgatione prius factâ Iobelai, & pec-

Soc. 45.

peccatorum indulgentiæ ijs promissæ, qui expiatis animis sacro epulo refe-
 cti ei celebritati adessent. Tres inde totas hebdomadas populi frequentia
 duravit: quo toto tempore præbere se assiduos in Pœnitentiæ Tribunalibus Patres
 oportuit. Accendebant bonæ plebis studium beneficia curationum ad aram
 Diuæ Virginis per eos dies impetrata plurima. Nec minor in Pagis,
 quò Patrum quidam excurrerunt docilitas, & deuotio deprehensâ. occurre-
 bant totæ multitudines venientibus, affectu magno: pari attentione dicenti-
 bus operam dabant. Peccata confitebantur; pœnas impositas quantum-
 libet duras non modo integre subibant, sed verberationes etiam publicas
 admetiebantur. Mitto singularia multa conuersionum, reconciliationum,
 & eius generis mutationum insignium, vti & naturæ vitæ excedentium,
 rerum, qualibus Diuina Bonitas, pro suæ Prouidentie more, nascentem
 hanc Ecclesiam confirmare, ac consolari dignatus est. Sed finis nullus sit
 nisi plura ex istis intelligenda, quam integrè legenda damus. Vna necessa-
 riò memoranda est Patrum ad Chichimecas missio duorum. Gens est sui
 adhuc iuris, eoque ferocior, nec aditu, inermibus præsertim, tuta. Christianos
 si nomine censeas, plerosque ibi repperis, si è fide, ac moribus æstimes vix
 vllum, Maxima pars totis annis viginti Sacerdotem non viderant. Hinc vi-
 tiorum colluies fœda. Quotidiana ebrietas, & promiscua libido in laudis
 parte numerabantur. Mox partim temulentiam, partim riuallitate accensi in-
 cædes mutuas ferinâ Barbarie ruere. Sed hæc mala neglectæ cultura potius,
 quam praua indoli gentis imputanda fuisse, docuit exitus. Auditi enim Pa-
 tres mirò confestim motus effecerunt. Scholæ passim habitæ Christianæ
 Doctrinæ, concurrentibus cunctis, & dociles se præbentibus. Declamatum,
 inde in peccata, perniciosæque ipsorum, ac sempiterna supplicia proposita,
 horrentibus conscjs, pectoraque tundentibus. Audiendis mox confessionibus
 longa, & diligens opera impena. Sacra publicè facta. Ministrata probatis
 Eucharistia. Fuit, qui in Confessione pollicitus emendationem ebrietatis, anxie
 reputabat, qui resistere illecebris peccandi posset. In eâ curâ obdormi-
 scens vidit iuuenem candidum, qui se iustum sequi in Cœtum comptantium
 duceret. Apparebant læta primò Conuiuiarum facies, mox, vt quisque
 poculum hauserat, vultus deformabantur; eo sensim turpiores horribiliores-
 que, quo pluries biberant. Hæsit expergefacto salubris horror intemperan-
 tiæ. Nec dubitabant Patres, quibus hæc ipse, qui viderat narrabat, quin
 opportuno beneficio Angeli Custodis, salutaris species oblata infirmo pœni-
 tenti foret. Vifa eius generis, effectusque similis, & alia fuerunt, quæ ex
 annuis cognoscenda relinquimus.

212
 Missio ad
 Chichime-
 cas ardua,
 sed ex pari
 fructuosa.

213
 S. Angeli Cu-
 stodis auxi-
 lium oppor-
 tunum ad e-
 firmationem
 pœnitentis
 debilis.